Mauli Mahavidyalaya Wadala EST 2000

3.2.1 Number of papers published per teacher in the Journals notified on UGC website during the last five years

Title of paper	Name of the author/s	Department of the teacher	Name of journal	Year of publication	ISBN/ISSN number	Link of the recognition in UGC enlistment of the Journal
Year - 2015-16						
1)Development of Small Industries in Solapur District	Prin. Dr. Chitte G. N.	Economics	Golden Research Thoughts	Feb.2016	2231-5063	
1) Bhasha and Sanskruti	Dr. Gund S. S.	Marathi	Indian Streams Research Journal	May. 2016	2230-7850	
1)Prachin Bhartiya Chitrakala	Mr. Hatkar P. S.	Marathi	Historicity International Research Journal	Feb. 2016	2393-8900	
2) Bhartiya Sahitya va Sanskrutiche Mulgami Parivartan Aani Marathi Kavita			Golden Research Thoughts	Feb. 2016	2231-5063	
1) Rajarshri Ch. Shahu Aani Satyashodhak Chalval	Mr. Gangawane B. D.	History	Review of Research Journal	Sept. 2015	2249-894x	
2) Bhartatil Jatipratha Nirmulan Vishayak Dr. Ambedkaranche Vichar		History	Historicity International Research Journal	Jan.-2016	2393-8900	
1) Adam Smith yanche arthik vichar	Mr. Deshmukh S. K.	Economics	Review of Research Online	Mar. 2016	2249-894x	
1) The sduty of Agricultural Landuse Pattern in Solapur District	Dr. Harwalkar D. S.	Geography	Scholars World International Refered M. Journal	Dec. 2015	2320-3145	
1) A Critique of Postmodern Engish Novel	Mr. Mhamane V N.	English	Indian Streams Research Journal	Mar-16	2230-7850	
1) Passive Resistance to Satyagraha	Mr. Patil P. J.	Political Science	Indian Streams Research Journal	Apr - 2016	2230-7850	
1) Fe3O4 Ferrofluid nanopartielrs; Synthesis and Rheological behavior	Mr. Bandgar S. S.	Physics	International Journal of Materials Chemistry and Physics	Sept. 2015		
2) Super Daramagnrtic manganese ferrite nonodarticles; Synthesis and magnetic properties		Physics	Journal of Nanoscience and Monojinoering	Aug. 2015		

Year - 2016-17						
1) Micro Finance And Empowerment of Rural Women	Prin. Dr. Chitte G. N.	Economics	Indian Streams Research Journal	Sept.2016	2230-7850	
1) Stress And Coping Strategies in Sport	Mr. Waghchavre B.D.	Sport	Sport Psychology	Sept.2016	978-93-84309-17-6	
1) Sathottari Dalid Kavitetil Samajik Janiva	Mr. Hatkar P. S.	Marathi	Historocity International Research Journal	Apr. 2017	2393-8900	
2) Aadivasi Sahityachya Prerna-Swarup-Vaishisthe		Marathi	Review of Research	Nov. 2016	2249-894x	
1) Bhartatil Shilpkala va Chitrakala	Mr. Gangavane B. D.	History	Historocity International Research Journal	Oct. 2016	2393-8900	
1) Mahila Sablikaran Ani Arathik Vikas	Mr. Deshmukh S. K.	Economics	Review of Research	Mar. 2017	2249-894x	
1) Role of Teacher in Fostering Universal Quality Education	Dr. Suryawanshi P. L.	English	Indian Streams Research Journal	2016	2230-7850	
1) Variations of Literacy Rate in Solapur district	Dr. Harwalkar D. S.	Geography	Earth Exploration	Jun. 2016	2229-7243	
2) A Study of Soil Degradation and Conservation in Solapur District		Geography	Indo-Asian Research Reports	June.2016	2454-3306	
1) A Thematic Study of John Keats ODES	Dr. Mhamane V. N.	English	Golden Research Thoughts	Jan. 2017	2231-5063	
1) Manavi Hakka Aani Asanghatik Kshetratil Majur Striya	Dr. Biradar P. R.	Sociology	Impact Facts	Jun. 2016	2454-8332	
2) Dr.Babasaheb Ambedkararnche Mahila Shashamikaran Vishyak Vichar va Karye		Sociology	Review of Research	Feb. 2017	2249-894x	

Year - 2017-18						
1)Strivadi Sahitya Pravahache Badalate Swarup	Dr. Gund S. S.	Marathi	Contemptrary Research in India	Mar.2018	2231-2137	
1) Dr. Babasaheb Ambedkaranchi Jal Vishyak Dhoran	Mr. Gangavane B. D.	History	Historicity International Research Journal	Jan. 2018	2393-8900	
1) Hydrabad MuktiSangramat Marathavadyatil Striyanche Yogdan	Mr. Shinde V. V.	History	Historicity International Research Journal	Feb. 2018	2393-8900	
2) Hydrabadcha MuktiLadha		History	Historicity International Research Journal	Jun.2017	2393-8900	
3) Aurangjeb Badshachya Bhrmpuri chavnitil Ghatna : Ek Drushtikshep		History	Historicity International Research Journal	Mar.2018	2393-8900	
1) Agri Tourism new way of farming	Mr. Deshmukh S. K.	Economics	Review of Research	Aug. 2017	2249-894x	
2) Demonetization in India		Economics	Historicity International Research Journal	Feb. 2018	2389-8900	
1) Strengthening India Through Agriculture	Dr. Suryawanshi P. L.	English	Journal of Research and Development	Jan. 2018	2230-9578	
2) Understanding The Post-Colonial Mind		English	Historicity International Research Journal	Jan. 2018	2393-8900	
3) Victimization and commoditization of woman in media		English	Historicity International Research Journal	Feb. 2018	2393-8900	
1) Planning and policy Implications for sustinable Agriculture Development in India	Dr. Harwalkar D. S.	Geography	Historicity International Research Journal	Feb. 2018	2393-8900	
1) Stri Vimarsh Aur Manavadhikar Swayanprakash Ki Bali Kahani Ke Sandharbh Me	Dr. Ghorpade S. A.	Hindi	Historicity International Research Journal	Feb. 2018	2393-8900	
1) Aspects of Post Colonical Theory	Dr. Mhamane V. N.	English	Review of Research	Jne. 2018	2249-894x	
1) Bhartiya Rajkarnatil Striyanche Pratinidhitva : ek Chikitsa	Mr. Patil P. J.	Political Science	Historicity International Research Journal	Feb. 2018	2193-8900	
2) Sharad Joshi Va Shetkari Sanghatana		Political Science	Historicity International Research Journal	Apr. 2018	2193-8900	
1) Jati Sansthemadhil Navin Pravah Ek Samaj Shatriya Abhayas	Dr. Biradar P. R.	Sociology	Current Global Reviewar	Apr. 2018	2319-8648	
1) Effect of Dy-Substitution on Stractural and Magnetic Properties of MM-Zn Ferrite Nano-Particles	Mr. Bandagar S.S.	Physics	Journal of Pure Earths	Apr. 2018	36(2018)86-94	

Year - 2018-19						
1) Parmparadhistit Nav Strijivan Shailicha' Marava'	Dr. Gund S. S.	Marathi	Vidyavarta	Mar. 2019	2319-9318	
2) Sant Shiromani Karmayogi Savta mali aani kalsapekshata		Marathi	Research Journy	Apr. 2019	2348-7143	
1)Dr. Babasaheb Ambedkaranche Jatinirmulan Vishayak Vichar	Mr. Shinde V. V.	History	Historicity International Research Journal	Oct. 2018	2393-8900	
1)Haidrabad Saustanat Aarya Samajache kayr		History	Historicity International Research Journal	Nov. 2018	2393-8901	
1) Bhartatil Loksankya Vadichi Sarkarche Niyantranasthi Dhoran	Mr. Deshmukh S. K.	Economcis	Review of Research	Agu. 2018	2249-894x	
1) A study of Agricultural problems in India	Dr. Harwalkar D. S.	Geography	Research Journey	Dec. 2018	2348-7143	
2) A study of Pandharpur as a Religious centre in Maharastra State		Geography	Review of Research	Mar. 2019	2249-894X	
3) A Study of Population Growth In Solapur district		Geography	Ajanta	Mar. 2019	S2277-5730	
1) Matam : Vartman Samay Ke Ambedkari Aandolan ka Dastaiveaj	Dr. Ghorpade S. A.	Hindi	Research Journey	Mar. 2019	2348-7143	
2) Chinema ava Hindi		Hindi	Research Journy	Oct. 2018	2348-7143	
1) Problems of Access and Quality in Higher Education in India	Dr. Mhamane V. N.	English	Indian Streams Research Journal	Oct. 2018	2230-7850	
1) Andhagaon Upanyas me muslim vimarsh	Dr. Garad B.B.	Hindi	Research Journal	Jan. 2019	2348-7143	
1) Sharad Joshi Pranit Shetkari Shanghatneche Stri Swatantrya Chalvalitil Yogdan	Mr. Patil P.J.	Political Science	International Research Journal of Multi Disciplinary Studies	Jan. 2019	2454-8499	
2) Ishanya Bhartatil Uprashtravadi Chalval va Samajik Samashya		Political Science	Ajanta	Mar. 2019	2277-5330	
1) Samajik Sanshodhanatil Namuna Nivadiche Tantra	Dr. Biradar P. R.	Sociology	Research Journal	Dec.2018	2348-7143	
2) Kutumb Sansthemadhil Nave Vichar Pravah Ek Samajshastriya Abhyas		Sociology	Ajanta	Mar . 2019	2277-5730	
3) Samajik Wargvyawstha : Ek Samajshatriya Abhyas		Sociology	Review of Research	Mar . 2019	2321-5488	
4) Mahila Chalwal ani Shirya		Sociology	Research Journal	Jane.2019	2348-7143	
5) Manivi Hakkache prakar v Mahatva		Sociology	Research Domination	Feb.2019	2348-7143	
1) Superpara Magnetic FZ-Mn Ferritic Nanoparticlrs for Magetic fluid hyferthermia	Dr. Varade M. B.	Zoology	ISRAR	Jan. 2019	2341-5138	

Year - 2019-20						
1) Sahitay samaj ani saunskruti	Dr. Gund S. S.	Marathi	Vidyavarta	Jane-2020	2319-9318	
2)Garamin sahitay, samaj,saunskurti ani Jagtikikaran		Marathi	Research Journey	Jul-20	E-ISSN-2348-7143	
3) Prsarmadymatil marathi bhashecha paryog batmi		Marathi	A.I.I. Research Journal	. 2020	2349-638X	
1) Importance of Physical Fitnessand yoga For Teachers	Mr. Deshmukh S. K.	Economcis	Our Heritage	13/02/2020	0474-9030	
2) New Trends And Issue In Agriculture		Economcis	Studies in Indian Place Names	Feb.2020	2394-3114	
1) Implements of Programs under the drought conditions in agricultural sectors in the solapur district	Dr. Harwalkar D. S.	Geography	Review of Research Journal	Jun.2019	2249-894X	
2) Water Resource Management for Sustainable Development		Geography	Research Journal	Jane-2020	2348-7143	
3) The Study of Realtionship between Population and food production in Solapur District : A Case Study of Sample Vilages		Geography	Juni Khyat Journal	May.2020	2278-4632	
1) Yeshpal ki parda kahani ki samkalin av prasangikta	Dr. Ghorpade S. A.	Hindi	Vidayvarata Research Journy	March. 2020	2319-9318	
2) Jindgi ki Parakastha Jindgi Joak		Hindi	Printing Area Research Journy	March. 2020	2394-5303	
3) Prtikul Parstitiyoune se Sangharsh karti Sushila Thakbhaure ki Kahani		Hindi	Samkalin Vimarsh Dhara	2019	978-81-940366-09-2	
4) Hindi ka Laghukata Sahitay		Hindi	Hindi Lghuktha ke Vividh Aayam	2019	978-93-87556-56-0	
1) Feminism A Wave To Push The Boundaries Back	Dr. Suryawanshi P. L.	English	Langlit	Feb.2020	2349-5189	
2) Recent Trends and Changes in English Language Teaching and Literature		English	Studies in Indian Place Names	Feb.2020	2394-3114	
3) Importance of Yoga for Better Performance of the Students		English	Our Heritage	Feb. 2020	0474-9030	

1) Benefits of Yoga for Holistie Decelopment of Students	Dr. Mhamane V. N.	English	Our Heritage	Feb. 2020	0474-9030	
2) Advantages of Flipped Clssroom for English Language Teaching (ELT)		English	Studies in Indian Place Names	Feb. 2020	2394-3114	
1) Hindi Kavayme Nari Chetna	Dr. Garad B.B.	Hindi	Shodh Sarita Research Journal	March. 2020	2348-2397	
2) Hindi Natkome Krusak Chetna		Hindi	Vidya Vartha Research Journal	Jane. 2020	2319-9318	
3)Lambi kavita & Hashiyae ka Samaj(Priya Bahiname Vakt Nari Vimarsh)		Hindi	Research Journal	Jane. 2020	2348-7143	
1) Contribution of Political Leadership of Sports Development	Mr. Patil P. J.	Political Science	Our Heritage	Feb. 2020	0474-9030	
2) Role of Satygrah In Democracy		Political Science	Navjyot	Feb. 2020	2277-8063	
3) Nagri Sanad Lokprshasn Rajeshastra Abhayshik ak Navasanklpana		Political Science	Studies in Indian Place Names	Feb. 2020	2394-3114	
1) Samajik Saushodhanache Mahatav	Dr. Biradar P. R.	Sociology	Research Journey	Jun.2019	2348-7143	
2) Bhartamadhil Samajshastrachya Vikasat SamajSashtrday Yougdan		Sociology	Samajshastra Saushodhan Patrika	Den.2019	2230-7745	
3) Pardushanache Prakar Karne ani Upay		Sociology	C.H.C.S.	Feb. 2020	2454-5503	
4) Hunda Pratha		Sociology	Studies in Indian Place Names	Feb.2020	2394-3114	

Mauli Mahavidyalaya * EST 2000 * Wadala *

Principal
Mauli Mahavidyalaya, Wadala
Tal-N Solapur Dist- Solapur

3.2.1 Number of papers published per teacher in the Journals notified on UGC website during the last five years

3.2.1.1. Number of research papers in the Journals notified on UGC website during the last five years

Year	2015-16	2016-17	2017-18	2018-19	2019-20
Number	12	12	17	20	27

Formula:

$$\frac{\text{Number of publications in UGC notified journals during the last five years}}{\text{Average number of full time teachers during the last five years}} \qquad \frac{88}{19} = 4.63\ \%$$

Mauli Mahavidyalaya EST 2000 Wadala

Principal
Mauli Mahavidyalaya, Wadala
Tal-N.Solapur Dist-Solapur

2015-16

Golden Research Thoughts
International Recognition Multidisciplinary Research Journal

ISSN: 2231-5063 Impact Factor : 3.4052(UIF) Volume - 5 | Issue - 8 | Feb - 2016

DEVELOPMENT OF SMALL INDUSTRIES IN SOLAPUR DISTRICT

Mauli Mahavidyalaya Wadala EST 2000

Chitte G. N.[1] and Sutar Vidya Ashok[2]
[1]Guide
[2]Research Student, M.H.M. College Modnimb

INTRODUCTION:

The Solapur District was ruled by various dynasties such as Andhrabhratyas, Chalukyas, Rashtrkutas, Yadavas and Bahamani's Research work shown that the name 'Solapur' is derived from the inscriptions of Shivyogi shri Siddheshwar of the time of the Klachuristis of Klayani, that the town was called sonnalaga which came to pronounced as 'Sonnalaga'. The town was known as Sonnalagi even upto the times of Yadavas. A Sanskrit inscription dated shake 1238, after the downfall of the Yadavas found at Kamati in Mohol Shows that the town was known as Sonalipur. One of the inscriptions found in Sonalpur fort shows that the town was called Sonalpur while another inscription on the well in the fort shows that it was known as Sandalpur. During the muslim period, the town was known as sandalpur. It is therefore most probably that during the course of time the name Solapur was evolved by dropping 'na' from the name Sonalpur. Subsequently the British rulers pronounced Solapur as Sholapur and hence the name of the district. The present Solapur district was previously part of Ahmednagar, Pune and Satara districts. After the state reorganization in 1956 Solapur was included in Mumbai State and it became a full fledged district of Maharashtra state in 1960.

II) Solapur District Location, Climate and rain fall :-

A) Location :-

Geographically Solapur is located between 17.10 to 18.32 degrees north latitude and 74.42 to 76.15 degrees east longitude the district is situated on the south east fringe of Maharashtra state and lies entirely in the Bhima and Seena basins. Whole of the district is drain either by Bhima river or its tributories. The district is bounded on the north by Ahmednagar & Osmanabad districts on the east by so east by Osmanabad and Gulbarga districts the west by Satara and Pune districts. There is no important hill system in the district only in the north of Barshi Taluka several spurs of Balaghat range pass south for a few kilometers. There are also a few scattered hills in Karmala, Madha and Malshiras

Principal
Mauli Mahavidyalaya,Wadala
Tal-N Solapur Dist- Solapur

230-7850 Impact Factor : 4.1625(UIF) Volume - 6 | Issue - 4 | May - 2016

ISRJ Indian Streams Research Journal

भाषा आणि संस्कृती

सुवर्णा गुंड(चव्हाण)
मराठी विभागप्रमुख, माऊली महाविद्यालय, वडाळा, उ. सोलापूर.

प्रस्तावना :

समाज आणि भाषा यांचे संबंध परस्परपूरक असतात. समाजाचा विकास भाषेच्या वापरावरच अवलंबून असतो. ज्या समाजाची भाषा प्रौढ, विकसनशील, समृद्ध असते, तो समाज प्रगतीशील असतो, प्रगतशील समाजाची रचना ही संस्कारशिलतेवर आधारलेली असते. हा संस्कार भाषेच्या माध्यमातूनच एकमेकांकडे पोहचत असतो. हे लक्षात घेता समाज आणि संस्कृती यांची सांगड घालणारा महत्त्वाचा घटक भाषाच ठरतो.

ज्या समाजावर संस्कार करावयाचे तो समाज संस्कृतीशी निगडित असतो. समाजाच्या बदलत्या प्रवाहानुसार संस्कृतीत परिवर्तन घडून येते. हे परिवर्तन प्राचीन संस्कृती अर्वाचीन संस्कृती अशा शब्दातून व्यक्त करता येते. मानवी जीवनाशी निगडित असलेल्या समाजिक, राजकीय, बौध्दिक, अध्यात्मिक, वैज्ञानिक इ. घटकांशी तिचा संबंध येतो. थोडक्यात समाज व संस्कृती यांच्यात समन्वय साधण्याचे कार्य भाषा करते. जीवनाच्या विविध क्षेत्रातील संबंधीत असलेल्या सांस्कृतिक घटकाचा परिचय भाषेच्या माध्यमातून घडतो. यादृष्टीने समाज भाषा संस्कृती हे परस्परपूरक घटक ठरतात. भाषेतूनच समाजाची जडणघडण होते हा विचार आज सर्वसामान्य झाला आहे.

भाषा :

भाषा मानवाने मानवासाठी अभिव्यक्तीच्या गरजापोटी, समूहात राहण्यासाठी जन्माला घातलेली आहे. भाषा ही अत्यंत महत्त्वाची सामाजिक संस्था आहे. समाजात जसा बदल झाला तशी भाषिक रुपेही बदलतात कारण सामाजिक परिवर्तनाबरोबर अनेक बाह्य अंगाने गोष्टी बदलत असतात आणि त्याचा परिणाम भाषेवर होत असतो. त्यामुळे भाषा आणि समाज हे एकाच नाण्याच्या दोन बाजू असल्या सारख्या व्यवस्था आहेत.

समाजविज्ञान या नवीन विज्ञानशाखेचा दृष्टीकोन या विचारावरच आधारलेला आहे. म्हणून भाषावैज्ञानिकांनी भाषेच्या प्रत्यक्ष रुपाचा अभ्यास केला पाहिजे कारण भाषा आणि बोलीतील भेद लक्षात घेताना असे दिसून येते की, सामाजिक, राजकीयदृष्ट्या बलवान असणारा, स्वतःच्या वेगळेपणाची जाणीव असणारा वर्ग किंवा समाज स्वतःची स्वतंत्र भाषा "स्वतंत्र भाषा" म्हणून प्रस्थापित करण्याचा प्रयत्न करते परंतु कोणताही समाज एकसंघ भाषा वापरत नाही.

भाषा समाजात प्रत्यक्ष वापरताना तिचा संबंध ती व्यक्ती अनेक व्यक्तींचा समाज आणि त्या समाजाची विशिष्ट संस्कृती यांच्याशी येतो. या तिन्ही अंगांनी भाषेचा अभ्यास करणा–या स्वतंत्र शाखा भाषाविज्ञानाच्या क्षेत्रात निर्माण झालेल्या आहेत. व्यक्तीच्या संदर्भात भाषेचा विचार करणारी शाखा म्हणजे मनोवैज्ञानिक भाषाविज्ञान होय. संस्कृतीच्या संदर्भात भाषेचा विचार करणारी शाखा म्हणजे मानववंशशास्त्रीय भाषा विज्ञान होय. तर भाषेचा सामाजिक आविष्काराचा विचार करणारी शाखा म्हणजे समाजभाषाविज्ञान होय म्हणूनच भाषेचा अभ्यास आंतरविद्याशाखीय पद्धतीने करण्याची गरज रशियन भाषाशास्त्रज्ञ लढाव आणि अमेरिकन भाषाशास्त्रज्ञ पिरमन यांना वाटते.

Historicity Research Journal
Volume 2 | Issue 6 | Feb 2016

Impact Factor : 0.4521 (UIF)
ISSN:- 2393-8900

Mauli Mahavidyalaya Wadala

Research Article

प्राचीन भारतीय चित्रकला

परमेश्वर हटकर
माऊली महाविद्यालय, वडाळा ता. उत्तर सोलापूर.

प्रस्तावना :

❖ ला व ललित कला :-

अंत:करणातील भाव-भावना व्यक्त करण्याचे कौशल्य प्राप्त झाले की, कलेचे स्वरुप प्राप्त होते. कला हा एक जादुगारीन आहे असे म्हणले जाते. तिच्या स्पर्शाने वस्तूला अगर भावनांना चिरंतन प्राप्त होते. भावना उत्कट झाल्या म्हणजे त्यांना प्रत्यक्ष स्वरुप देणे भागच पडते. मग कोणी चित्राच्या द्वारे, तर कोणी मुर्तीच्या द्वारे तर कोणी काव्याच्या द्वारे किंवा त्या त्या मनुष्याच्या आवडी-निवडी प्रमाणे आपल्या भावनेला मूर्त स्वरुप देत असतो. पण ते मूर्त स्वरुप देत असताना त्याने कौशल्य दाखविले तर ती कला झाली. कारण कलेपासून उत्पन्न होणारा आनंद हा पूर्णानंद असतो.

❖ चित्रकला व इतर कला :-

चित्रकला कलावंताबरोबर रसिकालाही आनंदात सहभागी करुन घेते. कारण चित्र काढून झाल्यावर कलावंत त्या चित्राकडे रसिकाच्या दृष्टीने पाहतो. म्हणून भवभूतीने कालोहयय 'निरवधि विपूलाच पृथ्वी' असे म्हणले आहे. कारण कला ही मुळात निती प्रवर्तक आहे. भारतीय कला ह्या आल्हादोत्पादनाबरोबरच संस्कृतीची जोपासना करणाऱ्या आहेत, व राष्ट्राची संपत्ती आहेत. या सर्व ललितकलेत चित्रकलेचे स्थान अद्वितीय आहे. काव्यगायनादी ललितकलेत चित्रकलेचा तिसरा दर्जा कित्येक कलाभिज्ञांनी ठरविला आहे. परंतु एका दृष्टीने सर्व ललित कलांत या कलेचा दर्जा पहिला मानण्यास मुळीच प्रत्यवाय नाही. कारण चित्रकलेत अथवा शिल्पकलेत जे दाखविता येत नाही. ते थोड्या अवकाशात अनंत विश्व, योग्य रंगरुपात दाखविण्याचे व त्याद्वारे विशाल भावनांचे अविस्कारण चित्रकलेत करता येते तसे शिल्पकलेत करता येत नाही. तसेच गायन अगर काव्यकला या कला शब्दमय आहेत. ते शब्द कर्णेन्द्रियाच्या द्वारे आत शिरतात नंतर रसानुभूती होण्यास कालावधी लागतो. गायनात भिन्न भिन्न स्वर कर्णेन्द्रियातून मनाला जाऊन भिडेपर्यंत वेळ लागतो शिवाय गायनाला गायनाच्या पाठीमागून अस्तित्व राहत नाही.

काव्य ही विघटनात्मक भाषा असल्याने ती संघटनात्मक भाषेहून कमी दर्जाची म्हणूनच चित्रकला ही या सर्व ललित कलात श्रेष्ठ दर्जाची कला म्हणावयास हरकत नाही. कारण ती दृष्यकला असून तिच्या सौंदर्य नेत्राद्वारे प्रकट करता येते. चित्रकला ही मनुष्याला मिळालेली नैसर्गिक देणगी आहे. प्रत्येक मनुष्याला कमी अधिक प्रमाणात या कलेची देणगी आहे. अगदी रानटी अवस्थेतील मनुष्यसुद्धा आपल्या गुहेच्या भितीवर चित्र काढीत होता. हातावर निरनिराळी चित्रे गोंदीत होता. मनुष्याची बुद्धी प्रगती प्रिय असल्याने पुढे या चित्रकलेची वाढ झाली.

❖ पाश्चिमात्य आणि पौर्वात्य चित्रकला :-

इ.स. १८५० पूर्वीच्या चाळीस पन्नास वर्षापूर्वीपर्यंत हिंदुस्थानात चित्रकला नव्हतीच असे पाश्चिमात्य चित्रकार आणि कलाभिज्ञ यांचा [illegible] गैरसमज होता. प्रसंगोपात्त जी जी पौर्वात्य चित्रे त्यांच्या अवलोकनात आली, ती चिनी, जपानी अथवा पर्शियन चित्रकारांची [illegible] असेच त्यांना वाटत असे. हिन्दुस्थानात आढळून येणारी शिल्पकला व चित्रकला ही ग्रीक व रोमन लोकांनी आणली व त्यांच्या [illegible] असे [illegible] विचाने ती करत असत. तेव्हा चित्रकलेकडे आपण दुरून दुर्लक्ष करणार आले हे पौर्वात्य आणि [illegible] संस्कृतीत त्याप्रमाणे भिन्नत्व आहे. त्याप्रमाणे त्यांची चित्रकलामध्येही जमीन अस्मानाचे अंतर आहे. पाश्चिमात्य चित्रकलेचा

Principal
Mauli Mahavidyalaya Wadala
Tal-N Solapur Dist- Solapur

Golden Research Thoughts
International Recognition Multidisciplinary Research Journal
ISSN: 2231-5063 Impact Factor : 3.4052(UIF) Volume - 5 | Issue - 8 | Feb - 2016

भारतीय साहित्य व संस्कृतीचे मूलगामी परिवर्तनं आणि मराठी कविता

परमेश्वर सिदाम हटकर
मराठी विभाग, माऊली महाविद्यालय, वडाळा ता. उत्तर सोलापूर.

सारांश –
ज्ञान, विज्ञान आणि बुध्दिवाद यांच्या संघटित आकमणाने धर्मसत्ता आणि राजसत्ता यांच्या प्रभुत्वाचा अंत होणे अटळ होते. आणि आवश्यकही परंतू त्याऐवजी प्रस्थापित झालेल्या समाजव्यवस्थेचे, उद्योग आणि व्यापार यांच्या या भरारीने व संपत्ती संपादनाच्या अनिर्बंध लोभामुळे धनिकशाहीत रूपांतर होऊ लागले आणि सांस्कृतिक विकासात काही अनिष्ट मूल्यांचा–संपत्तीचा अनिवार होण्यास ऐहिकतेचा अतिरेक, भावनिकते विषयी दुस्वास निदान दुर्लक्ष आणि निसर्गापासून दुरावा यांचा प्रार्दुभाव झाला. नव्या जीवनदृष्टीच्या या अंगाचा द्रुतगतीने प्रसार झाला आणि संस्कृति विकासात नव्या समस्या निर्माण झाल्या. त्याचा परिणाम संवेदनाशिल व कविकल्पनेवर होणे आणि तो मराठी कवितेतून उतरणे स्वाभाविकच होते. येथे एक लक्षणीय गोष्ट दिसते की, मराठी कादंबरी तिच्या रूपातील अंतरभूत वास्तववादी कलाने अधिक समाजनिष्ठ होऊ लागली तर कविता तिच्या अंतर्भूत भावनिक कलाने व्यक्तिगत प्रतिकिया व्यक्त करू लागली.

प्रस्तावना :–

इंग्रजी साहित्याचा परिणाम मराठीवर होऊन रोमँटिक कविता बहरली होती. तिचा मराठी कवितेवर सखोल परिणाम झाला. दोन्हींमध्ये रोमँटिक व्यथेची कारणे साधारण, समान म्हणजे माणसाचा निसर्गापासून दुरावा त्याची सर्वागींण वियुक्ती, व्यवहार वादाच्या मनावरील प्रभावामुळे भावनिकतेचा ऱ्हास अणि भरड ऐहिक मूल्यांचा प्रादुर्भाव अशी होती. केशवसुत बालकवी पासून तर कुसुमाग्रज मर्ढेकरापर्यन्तची भावधारा मराठी कविकल्पना शक्तीला अस्वस्थ करीत होती. त्या अस्वस्थतेचे स्वरूप तिची कारणे तिचे भाव, सूर, ऐकू येणाऱ्या कवितांमधील भावनिक प्रतिकिया इत्यादी सखोल आकलन करण्याचा प्रयत्न केला तर कविकल्पनेपुढे सांस्कृतिक समस्यांची आणि कवितेच्या सामर्थ्याची कल्पना येते.

संस्कृती समाज आणि साहित्य :–

प्राचीन भारतीच साहित्य शास्त्रात असा विचार झाल्याचे आपणास दिसून येत नाही साहित्य संस्कृती आणि समाज यांच्या परस्पर संदर्भात समीक्षा विचार नेहमीच असणे आवश्यक आहे. परंतू तसे होताना दिसत नाही यालाही काही सांस्कृतिक कारणे असल्याचे जाणवते परंतू काळ आणि संस्कृती यात अमुलाग्र बदल होत असल्याचे दिसून येत आहे. तरीही विसाव्या शतकातील मराठी समीक्षा चिकटून राहिली कधी व्यक्तिनिष्ठ, आत्ममग्न, रोमँटिक दृष्टीकोनाची तिला मोहिनी पडली एवढेच. पण या दोन परस्पर विरोधी दृष्टीकोनांचा मेळ घालण्याची आवश्यकताही तिला वाटली नाही.

माणूस सांस्कृतिकरीत्या जगतो असे म्हणले तर संस्कृती (कल्चर) त्याच्या जगण्याचा आवश्यक भाग होते. मग संस्कृती य संकल्पनेचा अर्थ काय हे ठरवावे लागते. किबर आणि क्लैखौन यांनी आपल्या 'कल्चर' (1952) या पुस्तकात संस्कृती संज्ञेच्या 164 व्याख्या केल्या आहेत. या सर्व व्याख्यांचा विचार करणे आवश्यक नाही. परंतू काही गोष्टीचा प्रामुख्याने आधार घेऊन विवेचन करावे लागेल. संस्कृ म्हणजे माणसाची (विशिष्ट) जीवनपध्दती हे खरे आहे. आपला पेहराव, खाण्यापिण्याची पध्दती, परस्परांशी वागणे, व्यवहार नीती, काय कला साहित्य इत्यादी अनेक गोष्टीतून आपली एक वैशिष्टयपूर्ण जीवन पध्दती स्पष्ट होते. ही आपली संस्कृती पण सर्व मानवी समुहांच पध्दत सारखी नसते यात भौगोलिक वांशिक आणि ऐतिहासिक कारणे संभवतात. हवामनापासून परंपरा पर्यन्त ही कारण परंपरा पोहचते.

"साहित्य म्हणजे संगीतीने चालणारे त्यावरून साहित्य शब्द बनला आहे" असे विनोबाजी सांगतात. साहित्याची संकल्पना स्प

Principal
Mauli Mahavidyalaya,Wadala
N Solapur Dist- Solapur

Review of Research Journal

ISSN NO:- 2249-894X
Vol.- 4, Issue - 12, Sept -2015

1
राजर्षी शाहू छत्रपती आणि सत्यशोधक चळवळ
प्रा. बालाजी गंगावणे

5
Child Labour & Government Policies In India
Amit Bhowmick

16
An Analytical Study Of The Role Of Tax Revenue To Control Fiscal Deficit In India
Ashish Kumar Mishra

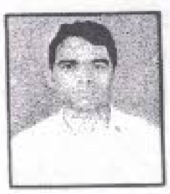

25
Shashi Deshpande's Feminine View In "Roots And Shadows"
Bharati Revadkar

29
Autobiography And The Art Of Indenting:A Reading Of Hiren Gohain's Iman Tita Sagarar Pani (2011) And Relocating The Causes Of Indian Emergency
Kamal Nayan Patowary

37
"A Critical Analysis Of Services Marketing And Challenges Ahead"
M. B. Biradar

IN THIS ISSUE

Musthafa .Mohamed Firose and J. M. Asgarali Patel	41
P. Vijayalakshmi	46
Rachita Kauldhar	53

Historicity Research Journal
Volume 2 | Issue 5 | Jan 2016

Impact Factor : 0.4521 (UIF)
ISSN:- 2393-8900

Mahavidyalaya * Wadala * EST 2000

Research Article

भारतातील जातीप्रथा निर्मूलना विषयी डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर यांचे विचार

प्रा.बालाजी गंगावणे
सहा.प्राध्यापक , प्रमुख, इतिहास विभाग, माऊली महाविद्यालय,
वडाळा, सोलापूर (महाराष्ट्र).

- **प्रस्तावना :-**

भारतरत्न डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर यांची ओळख एक मोठे विचारवंत, विद्यवान, उच्चविद्याविभूषित, कायदेपंडित, भारतीय संविधानाचे प्रमुख शिल्पकार, अस्पृश्यांची सामाजिक गुलामगिरी नष्ट करण्यासाठी व त्यांना न्याय हक्क मिळवून देण्यासाठी जीवनभर संघर्ष करणारे नेते आशीच आहे. डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर हे समाजशास्त्र होते. ही गोष्ट भारतातील सर्वसामान्य लोकांना माहीत नव्हती. कारण डॉ.आंबेडकरांच्या समाजशास्त्रीय संशोधनाची दखल येथील समाजशास्त्रज्ञांनी घेतली नाही ही एक वास्तविकता आहे. बाबासाहेबांनी भारतीय समाज व्यवस्थेचे समाजशास्त्रीय अध्ययन करून भारतातील सगाशास्त्रीय अध्ययनाला चालना दिली. जाती व्यवस्थेच्या संदर्भात अत्यंत सुक्ष्मपणे शास्त्रीय अध्ययन करण्याचे श्रेय डॉ.आंबेडकरांचे आहे. तरी देखील समाजशास्त्रज्ञांनी त्यांच्या अध्ययनाच्या संदर्भात एक अक्षर देखील लिहले नाही. त्यामुळेच त्यांच्या जाती व्यवस्थेसंबधीच्या समाजशास्त्रीय अध्ययनाची माहिती इतरांना होऊ शकली नाही. सामाजिक विषयांच्या संदर्भात समाजशास्त्रीय दृष्टिकोनातून डॉ.बाबासाहेब आंबेडकरांनी अनेक ग्रंथ लिहले आहेत. सामाजिक विषयाचया बाबतीत त्यांनी केवळ बरवरचे लेखन केले नाही तर, वस्तूनिष्ठपध्दतीने संशोधनात्मक मार्गाचा अवलंब करून अनेक महत्त्वपूर्ण समाजशास्त्रीय सिध्दांत मांडले आहेत. म्हणून डॉ.आंबेडकर हे केवळ एक सामाजिक विचारवंत नसून ते एक थोर समाजशास्त्रज्ञ होते. तसेच ते एक संशोधक होते. कोलंबिया, ऑक्सफर्ड, बॉन या जगप्रसिद्ध विद्यापीठात त्यांनी अध्ययन केले. संशोधनपर प्रबंध लिहले त्यामुळे त्यांच्या विचारामध्ये वस्तूनिष्ठता व तर्कसंगतपणा आढळतो. सामाजिक विषयाच्या संदर्भात त्यांनी स्वतंत्र अशा सिध्दांताची मांडणी केली. जातीव्यवस्थेसंबंधीचा सिध्दांत, अस्पृश्यतेसंबंधीचा सिध्दांत, सामाजिक परिवर्तनाचा सिध्दांत, धर्माचा सिध्दांत, सामाजिक मानवतावादाचा सिध्दांत इ. सिध्दांत बाबासाहेबांनी आपल्या ग्रंथात मांडलेत.

सदर लेखात डॉ.आंबेडकरांचे जातीव्यवस्थे संबंधीचे विचार कसे होते याचा थोडक्यात आढावा घेण्याचा प्रयत्न केला आहे.

- **भारतातील जातीची उत्तपत्ती आणि विकास :-**

भारतात जातीचा उदय कसा झाला, जाती टिकून कशा राहिल्या या संबंधी डॉ.आंबेडकर यांनी सखोल चिंतन केले आहे. अमेरिकेतील कोलंबिया विद्यापीठात ९ मे १९१६ साली भरलेल्या डॉ.ए.ए.गोल्डनवायझर मानवशास्त्रीय परिषदेत बाबासाहेबांनी भाग घेऊन, 'भारतातील जातीचे घडण, उत्तपत्ती आणि विकास' हा संशोधन पेपर सादर केला होता. या संशोधन पेपर मध्ये जाती कशा निर्माण झालात? य संबंधी मानवशास्त्रीय व समाजशास्त्रीय विश्लेषण केलेले आहे.

जातीव्यवस्थेचे विश्लेषण डॉ.आंबेडकर पुढीलप्रमाणे करतात. प्राचीन काळी भारतात १) ब्राह्मण २) क्षत्रिय ३) वैश्य ४) शुद्र सुरुवातीच्या काळात वरील चारच वर्ण होते. परंतु नंतरच्या काळात त्या चार जाती बनल्या आणि नंतर या चार जातींच्या शेकडो जाती बनल्या अशा प्रकारे सद्याची जाती व्यवस्था ही प्राचीन वर्णव्यवस्थेची उत्क्रांती आहे असे म्हटले जाते. पण वर्णव्यवस्थेचा अभ्यास करून जातीव्यवस्थेची कल्पना येत नाही म्हणून वर्णपध्दती बाजूला ठेवूनच जाती व्यवस्थेचा अभ्यास करावा लागतो असे डॉ.आंबेडकर स्पष्ट करतात.

Principal
Mauli Mahavidyalaya Wadala
Tal-N Solapur Dist- Solapur

Review of Research

International Online Multidisciplinary Journal

[illegible] Impact Factor 3.1402 (UIF) Volume -5 | Issue - 6 | March - 2016

Mahavidyalaya EST 2000 Wadala

ॲडम स्मिथ यांचे आर्थिक विचार - एक चिकित्सा

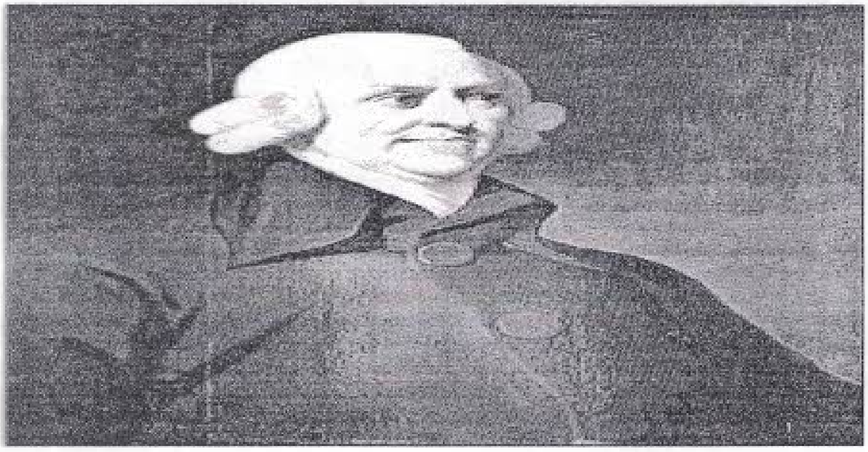

प्रा.देशमुख शेषनारायण किसनराव

माऊली महाविद्यालय,वडाळा.

[illegible] -

[illegible] आणि निसर्ग व्यवस्थेचा हितकर आशावाद या दोन सुत्रावर आधारित आपले विचार ॲडम स्मिथ यांनी [illegible] या ग्रंथातून मांडले. तत्कालीन आर्थिक धोरणावर त्यांच्या या ग्रंथाचा प्रभाव पडल्यामुळे स्मिथ यांना प्रचंड [illegible] अर्थशास्त्रांचा जनक असे म्हटले जाते.युरोपातील राकीय,सामाजिक,आर्थिक घटकाच्या स्थित्यंतराचा [illegible] सनातनवादी संप्रदायाचा जनक म्हणून ओळखले जाते.स्मिथ यांनी अभिजात विचारांची [illegible] इंग्लड मधील आर्थिक राजकीय क्षेत्रात जे क्रांतीकारक बदल झाले त्याचा परिणाम स्मिथ यांच्या [illegible] आहे.दरम्यानच्या कालखंडामध्ये पाश्चीमात्य उत्पादन तंत्रात आणि पदधतीत नवीन शोध [illegible] यांचे प्रमाण वाढले त्याचबरोबर शेती उप्तपादनी वाढले त्यामुळे साहजिकच व्यापारातही वाढ [illegible] परिणाम झाला.'

[illegible] -

[illegible] अभ्यास करणे

[illegible] आजच्या काळातील गरज तपासणे .

[illegible] तपासणे .

[illegible] - [illegible] दुय्यम माहितीवर आधारित आहे.यासाठी विविध पुस्तके , मासिके व लेख यांचा वापर करण्यात आला [illegible]

Principal

Mauli Mahavidyalaya,Wadala

Tal-N Solapur Dist- Solapur

Mauli Mahavidyalaya * Wadala * EST 2000

THE STUDY OF AGRICULTURAL LAND USE PATTERN IN SOLAPUR DISTRICT

D. S. HARWALKAR

Assistant professor
Mauli Mahavidyalaya, Wadala, Tal. N. Solapur, Dist. Solapur (M.S)- India

ABSTRACT:

Land use pattern is to understand geographical adjustment of agriculture resources. Land use in a special context is essential to understand regionalization of the areas of optimum land use degraded areas etc. Land use of a region is a combined result of the natural set up and human dynamism within socio economic set up and technological development. Physical limitation of the site finds a direct expression inland use. The use of land constitutes a major item in national planning and this is especially in India. In this research paper an attempt has been made to analyse the general land use pattern in Solapur District. Study of land use pattern is important for the development of agricultural sectors, industrialization as well as environmental condition. It is showed the surface utilization of all developed, undeveloped, vacant land for specific purpose. This study of land use is also vital importance from the point of view of the planning and development of the area. The main objective of such study is to highlight the changes in general land use pattern in Solapur district. The growing population of land and even increasing demand for the extent for food and raw material, the extent and nature of land use has been changed in the recent past.

Keywords: *Land use, National planning, underdeveloped*

INTRODUCTION:

The concept of Land use is related to the use of land for which land is put in a certain region for a given period. Land use studies, are important, as they are aimed to explain the occurrence of different uses in different areas. They generally aim of explaining the constant interaction between available land resources on the one hand and human needs and efforts on the other. Land use, thus, is an expression of permanent struggle in which human efforts are applied to the land resources for the satisfaction of human needs. The competition between various types of uses is the result of scarcity of land. Some land is better than other land for a specific use depending on physical, economic and cultural characteristics of land to which its suitability for a particular use is related. Therefore, in agricultural geography it is essential to understand the variations in the land use as a human reaction towards the satisfaction of human wants. The environmental factors no doubt, exert an influence upon the use to which land is put. This is true especially in the case of rural land use such as agriculture, forestry etc. The urban land use largely reflects cultural and economic responses.

Land is the basis resource of human society. Its utilization shows a reciprocal relationship between the prevailing ecological condition of a particular region and man. Land is the surface utilization of all developed and vacant land on specific point, at a given time and space. This leads on back to the village farm and the farmer, to the fields, gardens, pastures, fallow land, forest and to the isolated farmstead. In fact, geography deals with the spatial relationship between these aspects and planning. This is because land use changes to meet the variable demand for the land by the society in its new ways and conditions of life. The demand for

Principal
Mauli Mahavidyalaya, Wadala
Dist- Solapur

Indian Streams Research Journal
International Recognized Multidisciplinary Research Journal

ISSN: 2230-7850 Impact Factor : 4.1625(UIF) Volume - 6 | Issue - 2 | March - 2016

A CRITIQUE OF POSTMODERN ENGLISH NOVEL.

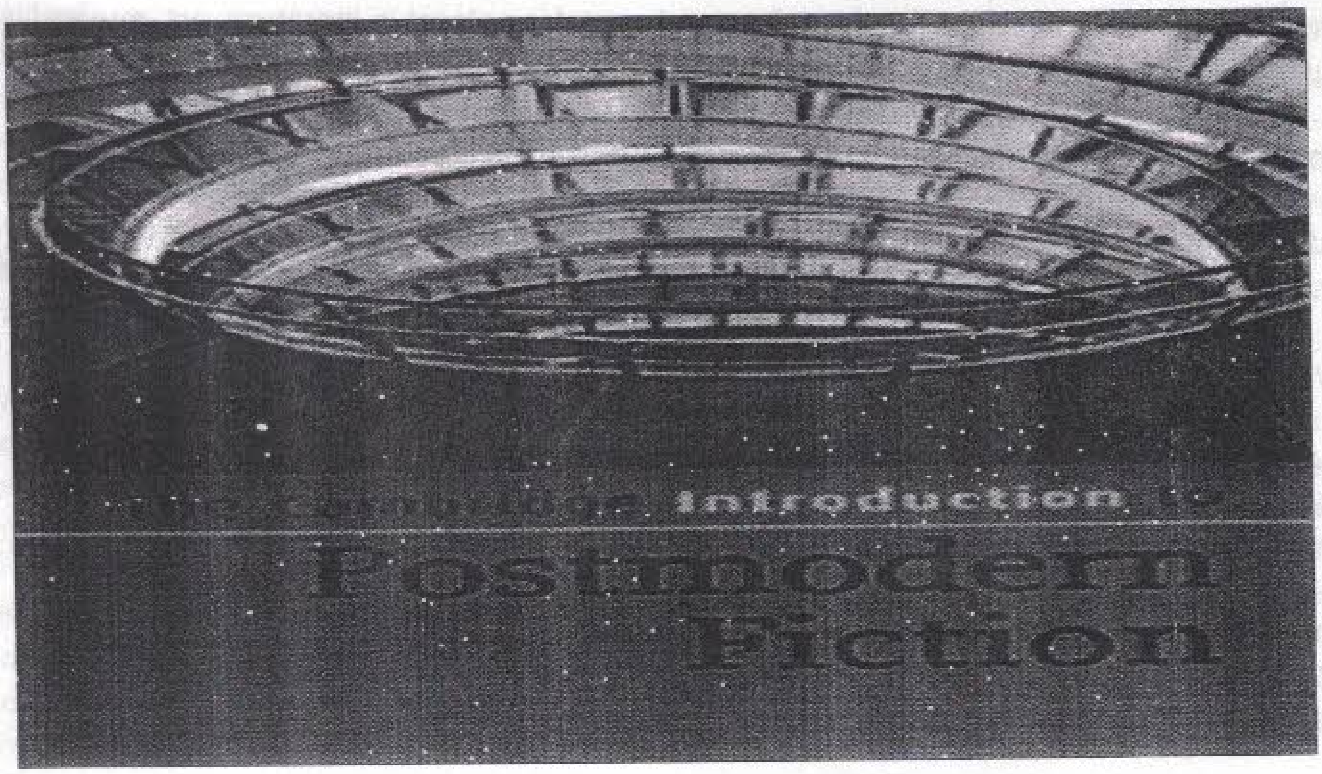

Mhamane Vijay Nagnath
Assistant Professor, Dept. of English Mauli Mahavidyalaya,Wadala.

INTRODUCTION:

Defining postmodernism

It is very difficult to define the term postmodernism. It is said that there are as many postmodernisms as there are thinkers or theorists of postmodernism. Furthermore, the critics differentiate between the terms postmodern, postmodernism and postmodernity. Also the term postmodernism has different implications in historical, philosophical, political and literary context. Arkady Plotnitsky says that 'the critical denominations "postmodernism and postmodern" appear to be even more persistently (self-) diverging in their meaning and reference than other key denominations, such as deconstructive or poststructuralist'. Still we will look at some definitions of postmodernism.

Oxford dictionary defines postmodernism as 'a late twentieth century style and concept in the arts, architecture and criticism which represents a departure from modernism and is characterised by the self-conscious use of earlier styles and conventions, a mixing of different artistic styles and media,

Principal
Mauli Mahavidyalaya,Wadala
Tal-N Solapur Dist- Solapur

ISSN: 2230-7850 Impact Factor : 4.1625(UIF) Volume - 6 | Issue - 3 | April - 2016

Indian Streams Research Journal

PASSIVE RESISTANCE TO SATYAGRAHA

Patil Pramod Jagannath
Department of Political Science, Mauli Mahavidyalaya, Wadala.

Patil Pramod Jagannath

ABSTRACT

" Hind Swaraj'' is written in 1909 in Gujrathi language by Mahatma Gandhi during has return voyage from London to south Africa .It was written in 10 days between 13 and 22 November 1909 ,on board the ship Kildonan Castle.

KEYWORDS :Gujrathi language , Mahatma Gandhi ,fundamental work.

INTRODUCTION

Hindu Swaraj is recognized by all as being Gandhi's most fundamental work. The originality of Gandhi's teaching in this book consists in arguing that there is a connection between the process by which the nation its independence and the process by which the self attains control over itself. Neither the doctrine nor the practice of passive resistance originated with Gandhiji for they are to be found in the political thought and tradition of both Asia and Europe. He himself pointed out in 1908 that the idea of passive resistance was as old as the human

race, that the doctrine was understood and commonly practiced in India, long before it came into vogue in Europe. At the same time he stressed that the doctrine of Satyagraha was different. Doctrine of Satyagraha was different from earlier notion of passive resistance.''

Apart from resistance to state authority, the doctrine of passive resistance has been widely practiced in more limited spheres .The weapon of Dharana holding out by sitting in hunger strike was employed by creditors at the door of debtors who ignored legitimated claims on them.

Principal
Mauli Mahavidyalaya, Wadala
Tal-N Solapur Dist- So

International Journal of Materials Chemistry and Physics
Vol. 1, No. 2, 2015, pp. 141-145
http://www.aiscience.org/journal/ijmcp

AIS | American Institute of Science

Fe_3O_4 Ferrofluid Nanoparticles: Synthesis and Rheological Behavior

Jyoti Dhumal, Sushilkumar Bandgar, Kisan Zipare, Guruling Shahane*

Department of Electronics, DBF Dayanand College of Arts & Science, Solapur, Maharashtra, India

Abstract

Nanocrystalline Fe_3O_4 particles of controlled size were synthesized by a facile chemical co-precipitation method. The X-ray diffraction patterns confirm the synthesis of single crystalline phase of Fe_3O_4 nanoparticles with lattice parameter 8.4090 Å. The average particle size of as-synthesized sample is 11.5 nm. A TEM analysis show that the sample contains well dispersed nanoparticles of almost spherical in shape with average particle size is of the order of 10-20 nm. The magnetic measurements show superparamagnetic nature of the sample. The saturation magnetization is 63emu/g. The rheological study of oleic acid coated Fe_3O_4 ferrofluid show magneto-viscous effect. In the absence of the magnetic field, the ferrofluids behave essentially as a Newtonian fluid having a rate-insensitive viscosity whereas increase in the magnetic field leads to strong changes in the viscosity. This can be attributed to the formation of chain-like clusters due to strong inter-particle interaction in the presence of a magnetic field.

Keywords

Fe_3O_4 Nanoparticles, Structural Characterization, Magnetic Properties, Ferrofluid

Received: August 3, 2015 / Accepted: August 12, 2015 / Published online: August 19, 2015

@ 2015 The Authors. Published by American Institute of Science. This Open Access article is under the CC BY-NC license.
http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/

1. Introduction

Ferrofluid is a colloidal suspension of magnetic nanoparticles in a suitable carrier liquid, either aqueous or non-aqueous. Because of its specific characteristics, the ferrofluid behaves as a functional fluid and has found many useful applications such as dynamic sealing, dampers, heat conductors, temperature and magnetic field sensors, magnetically deformable mirrors, magnetic valve controls, fluid transformers, contrast agent for magnetic resonance imaging, DNA detection magnetic drug targeting and cancer hyperthermia treatment [1-6]. Recently, ferrofluid has been utilized in conjunction with microcontact printing to fabricate patterned structures of magnetic materials on the micron scale [7]. As each of these applications requires adapted fluid properties, it is important to develop versatile synthetic methods for ferrofluid production. There are two major steps in synthesizing a ferrofluid. The first is to make the magnetic nanoparticles (~10 nm diameter) that will be dispersed in the colloidal suspension. The second step is the dispersion of the magnetic particles into a carrier liquid by utilizing a surfactant to create a colloidal suspension. Several preparation methods are used for the synthesis of magnetic nanoparticles. These include sol-gel, hydrothermal, microwave refluxing, chemical co-precipitation, sonochemical reactions and ball milling [8-12]. Among the various methods, chemical co-precipitation method offers a low-temperature alternative to conventional powder synthesis techniques [13, 14].

One of the interesting and important features of ferrofluid is its ability to change rheological properties under the action of external magnetic field -the magneto-viscous effect [15]. Such fluids show non-Newtonian effects in presence of magnetic field. In different applications, the key parameters that dominate the process performance are viscosity and thermal conductivity of the ferrofluid. Also, finite size effects

* Corresponding author
E-mail address: shahanegs@yahoo.com (G. Shahane)

Principal
Mauli Mahavidyalaya Wadala
Tal-N Solapur Dist- Solapur

2015-16

Journal of Nanoscience and Nanoengineering
Vol. 1, No. 3, 2015, pp. 178-182
http://www.aiscience.org/journal/jnn

AIS American Institute of Science

Superparamagnetic Manganese Ferrite Nanoparticles: Synthesis and Magnetic Properties

Kisan Zipare[1], Jyoti Dhumal[1], Sushil Bandgar[1], Vikas Mathe[2], Guruling Shahane[1, *]

[1]Department of Electronics, DBF Dayanand College of Arts & Science, Solapur, Maharashtra, India
[2]Department of Physics, Savitribai Phule Pune University, Pune, Maharashtra, India

Abstract

In this paper, manganese ferrite nanoparticles of controlled size were synthesized using chemical co-precipitation method and characterized for its structural and magnetic properties. The method is relatively simple, low cost and their particle size can be easily controlled. The X-ray diffraction pattern confirms the synthesis of single crystalline phase of $MnFe_2O_4$ nanoparticles with lattice parameter 8.5075Å. From TEM analysis it is seen that the sample contains nanoparticles of almost spherical in shape with the average particle size of 5 nm. The HRTEM image of the nanoparticles indicates the single crystalline nature which implies that high quality uniform manganese ferrite is obtained with our facile wet chemical method. Spectroscopic study implies that oleic acid is coated on the surface of the $MnFe_2O_4$ nanoparticles. The magnetic measurements show superparamagnetic nature of the sample. The saturation magnetization is 69emu/g. The superparamagnetic nature with high saturation magnetization makes these nanoparticles suitable for the synthesis of ferrofluid.

Keywords

Manganese Ferrite, Structural Characterization, Magnetic Properties

Received: August 21, 2015 / Accepted: August 29, 2015 / Published online: September 2, 2015

@ 2015 The Authors. Published by American Institute of Science. This Open Access article is under the CC BY-NC license.
http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/

1. Introduction

Nanostructures of magnetic transition oxides with spinel structure MFe_2O_4 (M = Mn, Fe, Co, Ni, etc.) possess unique magnetic properties like moderate magnetization, high coercivity, single domain effects, superparamagnetism, spin filtering, etc. which leads to impressive industrial and biological applications [1]. As an important member of the ferrite family, $MnFe_2O_4$ (MFO) has attracted noteworthy research interest due to its mesmerizing magnetic and electromagnetic properties. $MnFe_2O_4$ is partially inverse spinel so that the about 80% of Mn^{2+} ions are located at tetrahedral (A) site while only 20% of them are located at octahedral (B) site [2]. Nanoparticles, nanostructures, and thin films of $MnFe_2O_4$ show diverse properties, such as, high anisotropy constant, size-dependent saturation magnetization, super spin glass state, superparamagnetism, and high Curie temperature. These properties of MFO result in many attractive applications such as magnetic recording, microwave, MRI contrast agent, ferrofluid, site specific drug delivery, magnetic tunnel junction-based sensor, photocatalytic, gas sensor and absorbent material for hot-gas. Recently, it was found that $MnFe_2O_4$ magnetic nano particles were effectively used an excellent adsorbent for the removal of the azo dye Acid Red B from water [3-6].

The properties of manganese ferrite highly depend on the composition, morphology and size, which are strongly connected with the preparation conditions. Many preparation technologies such as hydrothermal, combustion route, co-precipitation, sol-gel, mechano-chemical, solvo-thermal and reverse micelle have been developed to prepare the single-domain $MnFe_2O_4$ nanoparticles [1, 2, 5-10]. Co-precipitation is an attractive method of producing nanoferrites because of

* Corresponding author
E-mail address: shahanegs@yahoo.com (G. Shahane)

Principal
Mauli Mahavidyalaya, Wadala
Tal-N Solapur Dist- Solapur

2016-17

Indian Streams Research Journal
ISSN 2230-7850
Impact Factor 2.1506(UIF)

Mauli Mahavidyalaya EST 2000 Wadala

Micro Finance And Empowerment of Rural Women

Prin. Dr. Chitte. G. N.

Mauli College, Wadala

Introduction

1) "You can tell the condition of a nation by looking at the status of its women".
- Late P.M. Jawaharlalji Nehru

2) I believe that humans are not born to suffer the misery of hunger and poverty
- MuhammdYunus

Credit is one of the most crucial inputs in the process of development. Development has economic, social and political dimensions and is incomplete without developing the women who Institute about 50% of the population. There are many problems in the field of rural credit for the poor. The problem becomes much more serious if it is related not only to rural poor but also to the rural women because women bear the brunt of multiple forms of exploitations that originate from class, caste, and patriarchic systems. The inability of the credit institutions to deal with the credit requirements of the poor, particularly poor women, in emergence of the micro finance and micro credit system for the poor, Most studies have shown that easy availability of micro credit to rural women helps them to uplift their social and economic status. Their involvement in family decisions enhances. Micro credit facility enables women to own tools and means of production to upgrade their skills and improve their business.

Economic Development –

By economic development of society we mean such changes that can improve mainly the basic standard of living of the people in general and it obviously include increase in real per capita income eradicate mass poverty and hunger, especially among the downtrodden and at the same time spread proper and effective education, and culture augment social political and economic stability inside the country and finally establish peace in the mind of the social inhabitants. In the process of achieving these objectives production in various fields (mainly in

Principal
Mauli Mahavidyalaya Wadala
Tal-N Solapur Dist- Solapur

ISBN No. 978-93-84309-17-6

STRESS AND COPING STRATEGIES IN SPORT

Balasaheb Waghchoware,
Director of Physical Education, Mauli Mahavidyalaya, Wadala, North Solapur

Introduction:

Your focus and concentration suddenly disappears as we attempt to shoot the game winning ball. The overwhelming pressure of receiving the baton correctly to avoid disqualification within a relay race brings butterflies to the stomach. The cold sweat on our palms becomes increasingly uncontrollable as we anticipate the start gun. Do any of these psychological and physiological responses sound all too familiar? We believe in developing our athletes into well rounded individuals that will go on to contribute to the betterment of society," Skinner said.

Today's athlete knows how to eat right, life efficiently, build their cardio, reach their maximum speed and become the most technically gifted player on the field. However too many athletes are ignoring the part of the body that has as much of an impact on their performance -- their brains. How can athletes find that advantage they have been searching for? Exploring how your mind impacts your performance through sport psychology can give you the advantage you've been seeking.

Stress: A state of mental tension and worry caused by problems in your life, work, etc.: something that causes strong feelings of worry or anxiety.

Stress in Sports: Stress is a conscious or unconscious psychological feeling or physical situation which comes as a result of physical or/and mental 'positive or negative pressure' to perform well/win or fear of losing.

Types of Stress: Stressors are categorized as competitive, organizational or personal as highlighted in transactional stress theory.

- Competitive stress is defined as an ongoing transaction between an individual, and the environmental demands associated primarily and directly with competitive performance.
- Organizational stressors are related to the individuals operating procedures in the lead up too, or post sporting event. For instance it could be factors around the athlete's career or role conflict within the organization he is operating in.

Methods to overcome Stress:

- **Aim to exercise regularly:** Exercise dissipates the adrenaline that builds up in stressful situations and leaves us feeling with a sense of achievement and control.
- **Eat healthily**: Ensure you are getting adequate vitamins and minerals in your diet. One recommendation that very few of us manage is to eat 5 servings of fruit and vegetables daily.
- **Make sure you are getting enough sleep:** People need varying amounts ranging from 5 or 6 hours to 10 hours a night. By trial and error, you will know how much sleep YOU need to perform at your best.
- **Learn to think clearly and set yourself realistic goals and objectives**: Work through one problem at a time in a logical way.
- **Say 'NO' to tasks and projects you cannot take on:** People will not think any less of you. After all they have not got ESP.
- **Remember that you are human and mistakes are inevitable:** Learn to view mistakes as learning opportunities and problems as challenges.

Principal
Mauli Mahavidyalaya Wadala
Tal-N Solapur Dist- Solapur

Historicity Research Journal
ISSN : 2393-8900

Impact Factor : 1.9152 (UIF
Volume - 3 | Issue - 8 | April – 201

साठोत्तरी दलित कवितेतील सामाजिक जाणिवा

प्रा. परमेश्वर हटकर
मराठी विभाग , माऊली महाविद्यालय, वडाळा, ता. उ. सोलापूर जि. सोलापूर.

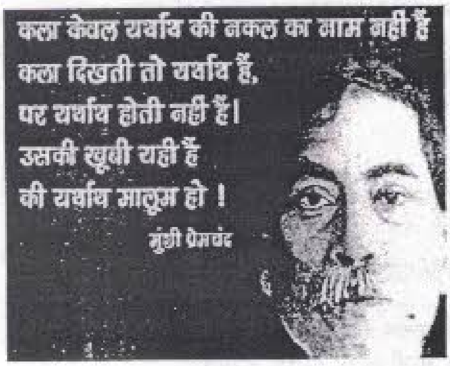

प्रस्तावना :

मराठी साहित्यात नव्या संवेदनशीलतेचे दर्शन घडते. प्रत्येक कालखंडाची एक संवेदनशीलता असते. स्वातंत्र्य मिळूनही सामान्य माणूस आज असमाधानी आहे. स्वातंत्र्यापूर्वी जी उराशी कवटाहलेली होती. त्या सर्व स्वप्नांचा फुलोरा पार गळून गेला आहे.

- स्वातंत्र्य प्राप्तीनंतर ज्ञानाच्या कक्षा वाढल्या. समाजा समोरच्या समस्या वाढल्या. जीवन सरळ रेषेत नसून ते विलक्षण गुंतागुंतीचे बनले आहे. मानव समृध्दिच्या, परिवर्तनाच्या मागे धावत त्यामुळे समाज वेगळा पडत चालला आहे. याचाच परिणाम साहित्य विश्वात घडत आहे. त्यात दलित, स्त्रीवादी, आदि चळवळीच्या माध्यमातून साहित्य समृध्द होत गेले. साहित्याला अधिक प्र येत गेली. "साठोत्तरी दलित कवितेतील सामाजिक जाणिवा यांचा शोध प्रस्तूत निबंधात घेत आहे.

१९७६ रोजी नागपूर येथे दलित साहित्य संमेलनाचे उद्घाटन करताना बाबूराव ब म्हटले, "दलित म्हणजे वर्णव्यवस्थेला आणि तिच्या समग्र वैचारिक व्यवस्थेला उध्वस्त करू ब जीवन नव्याने मांडू बघणारा होय. "

महाबळेश्वरच्या साहित्य संमेलनातील परिसंवादात प्रा.केशव मेश्राम म्हणाले होते, "की हजारो वर्षे ज्यांच्यावर अन्याय झाला अशा अस्पृशांन म्हटले पाहिजे व त्याच वर्गातील लेखकांनी निर्माण केलेल्य साहित्यास दलित व्याख्येत समाविष्ट होतात. "

दलित साहित्याची निर्मिती डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर, गौतम बुध्द, म.फुले, मार्क्स, यांना प्रेरणास्थानी ठेवून झाली. दलित साहित्यात वेदना, विद्रोह यातून दलित साहित्याचे लेखन होऊ लागले.

दलित कवितेचा जन्म दलित- मुक्तीलढ्यातून झालेला आहे. व्यक्तीच्या दुःखापेक्षा समुहाच्या दुःखाल वाचा फोडण्याची रित संत चोखा मेळ्यापासु आहे. त्यांच्या अभंगातून कण्हणे ऐकू येते, चीड व्यक्त होते की ती उपेक्षित, दलित समुहाची. दलित कविता ही समुहाच्या वेदनेची कविता आहे. माणसाचे गाण या माणसाची कविता आहे.

दलित कविता विभूतिपूजक बनत नाही तर ती क्रांतीसन्मुख आहे. दलितांची कविता त्यांच्या वाट्याला आलेल्या जीवनाचे नुसते चित्रण करीत नाह जीवनभाष्यच असते. उदाहरणादाखल प्रमुख दलित कवींचा परामर्श देता येईल.

१. नारायण सुर्वे -

१९६० नंतरच्या कालखंडात एका उपेक्षित, दलित स्तरात जन्म घेऊनही सुर्वेची कविता प्रकृतीने आणि प्रवृत्तीने वेगळी आहे. त्यांच्या अविष्कारशैली मर्ढेकरी कवितेची आहे.

नाराण्या सुर्वेनी आपली स्फूर्तिस्थाने शोधलेली नाहीत. सभोवतालच्या परिसरात ते काही श्रध्दा जागत्या ठेवून काव्याचा शोध घेतात. मला वाट कविता लढाऊ वृत्तीची, समाज क्रांतीची उपासना करणारी, नव्या आनंदभूवनाचे स्वप्न पाहणारी आहे.

'ऐसा गा मी ब्रम्ह' च्या प्रस्तावनेत ते म्हणतात की, जे जाणवले, काळजात सलले तेच शब्दरुप घेऊन बाहेर पडले ३

''थोडे सहिलेले, जोखिलेले आहे
माझ्या जगाची एक गंधवेणाही त्यात आहे.
केव्हा चुकली मुकलो नवे शिकलोही आहे.
जसा जगत आहे मी तसाच शब्दात आहे. ''

'माझी आई' या कवितेत एक थरथरता अनुभव व्यक्त करतात. आईच्या चिरविरहाचा. आई गेली त्या रात्री काय झाले ते सांगताना म्हणतात-

''त्याच रात्री आम्ही पाचांनी
एकमेकास बिलगूनी आईची मांचाच समजून
घेतली चादर ओढून आधीचे नव्हतेच काही
आता आईदेखील नाही. ''

Principal
Mauli Maha-Vidyalaya, Wadala
Tal-N Solapur Dist- Solapur

had been married for n

eriod of time couples h
led from a range of 40
el & Gross, 1982). The
e discussed in this pape

n important glimpse in
that all couples need
for some couples to see
review their division o
sion of labor prior to th
s. This finding seems t
f t ontinuous time

much others' reaction
Where- as half of th
ily demands, almost a
ment of the amount o
le, as well as a realisti

ee Press.
n. New York: Human

ciological Review, 41,

p. 100-107). London:

3). Dissertation

Family, 42, 567-576.
Review, 104, 45-52.

ISSN 2249-894X Impact Factor : 3.8014 (UIF) Volume - 6 | Issue - 2 | Nover

Review Of Research

आदिवासी साहित्याच्या प्रेरणा, स्वरुप व वैशिष्ट्ये

प्रा. परमेश्वर हटकर
मराठी विभाग, माऊली महाविद्यालय, वडाळा, ता. उत्तर सोलापूर, जि.सोलापूर

प्रस्तावना :-

प्रगत संस्कृतीपासून अलिप्त राहिलेले त्या प्रदेशातील मूळचे रहिवासी म्हणजे 'आदिवासी' हे आदिवासी डोंगराळ प्रदेशात तुरळक वस्ती करुन राहातात. या आदिवासींनाच वनवासी, वन्यजाती, गिरिजन असे सुध्दा म्हणतात. "आदिवासी म्हणजे धरतीची लेकरे, निसर्गाच्या कुशीत जीवन जगणारी." आदिवासींच्या विविध जमाती आहेत आणि त्या जमातीनुसार त्याच्या वेगवेगळ्या बोली आहेत. प्राचीन भारतीय ग्रंथांमध्ये आदिवासींचे उल्लेख आले आहेत. उदा. एकलव्य, शबरी इत्यादी. सन १७७८ ते १९४७ पर्यंतच्या काळात आदिवासींनी पिळवणुकीविरुध्द - जवळ-जवळ ७५ बंडे केली. आदिवासींच्या जीवनावर सर्वात आधी फ्रेंच लेखक रुसो याने १७ व्या शतकात आपली मते व्यक्त केली. त्यामुळे अमेरिका, आफ्रिका, आशिया आणि ऑस्ट्रेलिया खंडांतील आदिवासींचे शास्त्रशुध्द अध्ययन सुरु झाले. या सर्व प्रयत्नांमुळे आदिवासी जीवनाबद्दल जनसामान्यांत संवेदना निर्माण झाल्या. "भारताच्या एकूण लोकसंख्येच्या ८ टक्के आदिवासी आहेत. महाराष्ट्र राज्यामध्ये या जमातींचे प्रमाण ९ टक्के इतके आहे. महराष्ट्रातील गोंड,. कोरकू, भिल्ल, महादेव कोळी, वारली, कंवार, परधान, हळबा, माडिया इत्यादि आढळतात. त्यांपैकी मेळघाटमध्ये कोरकू, भिल्ल व गोंड इत्यादि जमाती वास्तव्य करुन आहेत. आदिवासींचे जीवनवास्तव ही आदिवासी साहित्याची पार्श्वभूमी असून त्यातील समस्या व विकासातील आव्हानांचा विचार प्रस्तुत निबंधात करीत आहे. त्यातही आदिवासी स्त्रीच्या सामाजिक, आर्थिक, सांस्कृतिक स्थानाबद्दल विशेषत्वाने जाणून घ्यावयाचे आहे.

आदिवासी साहित्याचे स
मराठी साहित्यात निर्मा
नवनवीन साहित्य
पाहिल्यास प्रत्येक साहि
त्या त्या समाजाचे अ
प्राप्त झालेले दिसून
साहित्यात ग्रामीणांचे
साहित्यात दलितांचे
साहित्यात स्त्रियांच्या भ
मांडणी केल्याचे निद
आदिवासी साहित्याच्या
विचार करता,
अनुषंगाने वेगवेगळ्या प्र
येताना पहावयास मिळता
आदिवासी हे भारतभू
आहेत. हजारो वर्षांपासू
शहरी संस्कृतीच्या
भिकाऱ्यासारखा उ
आदिवासींच्या सभोव
होणारे साहित्य हे
साहित्य नाही.
आदिवासी साहित्य
समाजाच्या चळवळीचे

Principal
Mauli Mahavidyalaya, Wadala
Tal-N Solapur Dist- Solapur

Historicity Research Journal
ISSN : 2393-8900

Impact Factor : 0.4521 (UIF)
Volume - 3 | Issue - 2 | October – 2016

Mauli Mahavidyalaya EST 2000 Wadala

भारतातील शिल्पकला व चित्रकला

प्रा. बालाजी गंगावणे
विभाग प्रमुख, इतिहास , माऊली महाविद्यालय, वडाळा, ता. उ. सोलापूर
जि. सोलापूर.

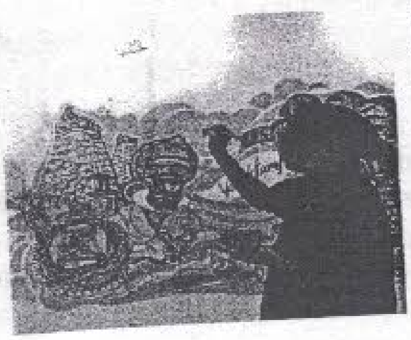

प्रस्तावनाः-
भारतात प्राचीन कालखंडात कला आणि वास्तूकलेच्या क्षेत्रात फार मोठ्या प्रमाणात विकास झ ाल्याचे दिसून येते.भारतातील विविध ठिकाणी जे उत्खनन झाले त्या ठिकाणी आपल्याला कलेचे अवशेष प्राप्त झाले आहेत.त्याचप्रमाणे वैदिक वाड्मय, पुराणेसवैखानसआगम, मानसर,अत्रीसंहिता,विश्वकर्मा वास्तुशास्त्र,मयमत, समरांगण सुत्रधार इत्यादी ग्रंथावरूही प्राचीन भारतीय कलेची माहिती आपणांस मिळते.राजकीय व धार्मिक कलाविकासात मौर्य, शुंग, सातवाहन, कुशान, गुप्त, वाकाटक, राष्ट्रकूट,चोल, चालुक्य, वर्धन व मोगल या घराण्याचे योगदान फार महत्वाचे आहे.

- **कला (Arts)**

कला ही मानवाच्या अत्यंत आवडीचा विषय आहे.कला ही माणसाच्या अनुभव व कल्पनेवर अवलंबून असते.मानवी जीवनातील सुखद व आनंदायी अनुभव कलेच्या माध्यमातून प्रकट होतात.कला ही कलाकाराच्या अंतरीक भावना,अनुभव,विचार व कल्पनेवर अवलंबून असते.स्थापत्य,वास्तु,काव्य,शिल्प,चित्र,नृत्य,संगीत इत्यादी प्रकारांना कला असे संबोधतात.व्हेरॉन च्या मते "मानवी शरीराला किंवा मनाला इपयुक्त किंवा आल्हादायक अशा वस्तूच्या निर्मितीसाठी मानव आपल्या कर्तृत्वशक्तीचा जो कौशल्यपूर्ण प्रयोग करतो" त्याला व्यापक अर्थाने कला म्हटले जाते - भारतीय कलावंताची कलाकृती ही त्याला आलेल्या अनुभवांची प्रतिकृती असते.तसेच कलेची भाषा ही भावनांची भाषा असते.

- **शिल्पकला (Sculpture)**

प्राचीन शिल्पकलेचा उद्य सिंधू संस्कृतीपासून झालेला होता आणि मौर्य व गुप्तकाळात शिल्पकला भरभराटीस आली.अनेक वेगवेगळ्या रूपात भारतीय शिल्पकलेचा आविष्कार झाला.मुर्ती,मंदिरे,लेण्या,स्तंभ,नाणी,मुद्रा,अलंकार,ांडी,खेळणी इ माध्यमातून शिल्पकलेचा विस्तार झाला.पाषाण,धातू,हिरे,हस्तिदंत,लाकूड,रत्न,माणिक या वस्तूच्या वापर शिल्पकलेसाठी केला,विविध वस्तू,धातू व पाषाणावर केलेल कोरीव काम म्हणजे शिल्प धातुशिल्प,स्थापत्यशिल्प,मुर्तीशिल्प व अलंकरण हे शिल्पकलेते प्रमुख चार प्रकार आहेत.

**** मुर्ती शिल्प -**

शिल्पकलेचा मुर्तीशिल्प हा सर्वश्रेष्ठ प्रकार होता.मंदीराच्या उद्या नंतर विविध देव देवतांच्या मुर्ती,धर्म संस्थापकाच्या मूर्ती निर्मितीला प्रारंभ झाला.प्राचीन भारतात हिंदू,बौध्द आणि जैन मूर्ती तयार करण्यात आल्या.सिंधू संस्कृतीच्या उत्खननात अनेक मुर्ती प्राप्त झाल्या आहेत.सिंधूची नर्तकीची ब्राँझ मर्ती,तसेच मोहंजोदाडो येथील उत्खननात सापडलेली पाषाणाची पुरूष मुर्ती सापडली आहे.प्राचीनकाळी दशावतार,शिवपार्वती,विष्णू,वराह,कृष्ण,ब्रह्मदेव,सुरय,गंगा,यमुना,देवी,देवता,बुध्दसमहावीर,यांच्या शेकडो मुर्ती कलाकरांनी तयार केल्या आहेत.

गुप्तकाळात शिल्पकलेने वैभवाचे सर्वाच्च शिखर गाठलेले होते.मंदीर,लेण्या,विहार,चैत्यगृह व मूर्तीमधूनशिल्पकला आभिव्यक्त झ ाली.पाषाण व धातूच्या अनेक मनमोहक मूर्ती तयार करण्यात आल्या देवता,प्राणी,स्त्री,पुरूष,यक्ष,किन्नर,राजा,राणी ऋषीमनी,पशूपक्षी,व्दारपाल व इतर अनेक शिल्पे तयार करण्यात आली.शिव,विष्णू,पार्वती,गंगा,यमुना,गणपती,कार्तिकेय,राम,ष्ण वामन,वराह,तीर्थंकर,महावीर व गौतमबुध्द यांचे असंख्यपुतळे गुप्तकाळात निर्माण झाले.गुप्तकाळातील शिल्पकलेची उदाहरणे पुढील प्रमाणे सागता येतील.

REVIEW OF RESEARCH

ISSN: 2249-894X
IMPACT FACTOR : 3.8014(UIF)
VOLUME - 6 | ISSUE - 6 | MARCH - 2017

Mauli Mahavidyalaya EST 2000 Wadala

महिला सबलीकरण आणि आर्थिक विकास

प्रा.देशमुख शेषनारायण किसनराव
माऊली महाविद्यालय,वडाळा.

प्रस्तावना

भारतातील पितृसत्ताक कुटुंबपद्धती, पुरुष प्रधान संस्कृती यामुळे आजच्या प्र□त समाजातही महिला सबलीकरणासाठी जाणीवपूर्वक प्रयत्न करावे ला□तात. भारतीय संस्कृती ही ज□ातील प्राचीन संस्कृती पैकी एक आहे. या संस्कृतीमध्ये मूल्य, कुटुंबव्यवस्था व स्त्रीचे स्थान महत्वपूर्ण आहे.भारतीय संस्कृतीमध्ये स्त्री सन्मान महत्वपूर्ण मानला जातो. जेथे स्त्रीचा सन्मान केला जातो. तेथे सौख्य, शांतता राहते. परंतु 20 व्या शतकाच्या पुर्वार्धात स्त्रियांना चूल आणि मूल अशी मर्यादा घालून देण्यात आली. त्यामुळे महिलाव□ाची सामाजिक, संस्कृतिक, आर्थिक, शैक्षणिक प्र□ती खुंटलेली दिसते. आपल्या संस्कृतीमध्ये आपण स्त्रीला लक्ष्मी मानतो. परंतु तिच्या हातात कसलीही आर्थिक सत्ता देत नाही. म्हणून सरकारने विविध योजनांच्या माध्यमातून

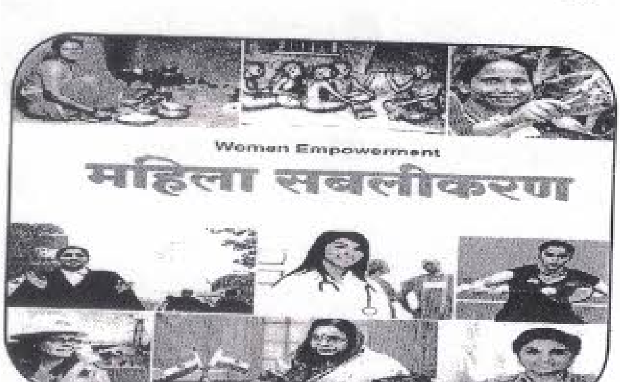

विशेषतः ग्रामीण भा□ातील महिला सबलीकरणासाठी प्रयत्न केलेले आहेत. तसेच ग्रामीण भा□ात बचत □टाच्यामाध्यमातून ग्रामीण अर्थव्यवस्थेला बळकटी देऊन त्यातून महिला सबलीकरण करणे □रजेचे आहे. त्याशिवाय भारताचा विकास होणार नाही व भारताचे महासत्तेचे स्वप्न पूर्णत्वास जाणार नाही.

*** सबलीकरणाचा अर्थ:-**

महिला सबलीकरण म्हणजे महिलांची आर्थिक, राजकीय, शैक्षणिक क्षेत्रातील सक्ती वाढवून त्यांच्या कल्याणमध्ये वाढ करणे व सकारात्मक दृष्टिकोनातून त्यांना चां□ले जीवन ज□ण्यासाठी सक्षम करणे होय.

*** संशोधनाचे उद्देश :-**

1. महिला सबलीकरण धोरणाची सद्यस्थिती जाणून घेणे.
2. महिला सबलीकरणामध्ये आर्थिक विकासाचे महत्त्व तपासणे.
3. महिला सबलीकरणासाठी उपाय सुचवणे.

*** संशोधन पद्धती:-**

हे संशोधन दुय्यम तथ्य संकलनावर आधारित आहे. त्यामध्ये विविध संशोधन लेख, पुस्तके, वर्तमानपत्रे, सासाहिकातील लेख याचा वापर करण्यात आला आहे.

विकासाच्या रथाला स्त्री व पुरुष ही दोन्ही चाके समान □तीने फिरण्याशिवाय विकासाला योग्य ती □ती प्राप्त होणार नाही म्हणून नियोजन पूर्व व नियोजन काळात विविध

Principal
Mauli Mahavidyalaya.Wadala
Tal-N Solapur Dist- Solapur

Year 2016-17

Indian Streams Research Journal ISSN: 2230-7850 Impact Factor : 4.1625(UIF)

ROLE OF THE TEACHER IN FOSTERING UNIVERSAL QUALITY EDUCATION

Dr. Suryawanshi P. L.
Head, Dept. Of English , Mauli Mahavidyalaya, Wadala , Solapur (MH)

ISRJ Mahavidyalaya EST 2000 Wadala

ABSTRACT :

Teachers play crucial role in improving the quality of higher education. Quality education is the education that best fits the present and future needs of the learners. It is the education that provides students with the tools to deal with and find solutions to challenges confronting mankind. In a changing world of rapid technological advances, this means that what was considered quality education yesterday might not meet the standard of what will be understood as quality tomorrow. It should not be regarded as a process of consumption but as a process of interaction between teachers and students. Quality education can never be a neutral process, it will always be value based. It must aim at giving the students opportunities for personal development and confidence to adapt to new situations as well as change these situations, when they find that necessary.

KEYWORDS : *Quality, education, process, values, system, challenges, change, interaction and commitment.*

INTRODUCTION :

Education without vision is fruitless and education without value is meaningless. The inculcation of values and promotion of values in educational system is a need of the hour to make all the possible attempts to inculcate value – oriented education in the centres of learning. The teachers' participation with vision to make education meaningful and valuable will contribute to the overall development of the system of higher education of the country as a whole.

It is said that the destiny of India is dependent upon the talent, skills, hard work, commitment, foresight, patriotism, missionary zeal, quest for knowledge of the teachers. Teachers can shape the destiny of our country and the world. No educational institution thus can maintain and sustain the quality if the teaching faculty does not believe in the importance of quality in higher education. Teachers should be convinced intensely within them that teaching is not a profession or occupation rather a distinctive mission. Every teacher should say that teaching is not merely a life work, a profession, an occupation or a struggle, but a passion. One has to acknowledge about the fact that teacher's role is highly sophisticated professional mission which requires adequate know-how with regard to all programmes of social engineering. It is imperative therefore the teachers have to play a vital, active and decisive role in fostering universal education and promoting and developing the values and vision in the society.

It is said that quality is not destination, it is a continuous journey. Quality means doing the right things right. Doing things right - is efficiency and doing right things is effectiveness. Quality in education is to learn the right things and to learn them well. It is not good enough to learn the right things only half well and it may be even worse to learn the wrong things well. Quality has become the key word in the higher education. Today, improving the quality is the biggest challenge before the higher education

Principal
Mauli Mahavidyalaya Wadala
Tal-N Solapur Dist- Solapur
Scanned by CamScanner

Mauli Mahavidyalaya * Wadala EST 2000

ISSN 2229-7243

VARIATIONS OF LITERACY RATE IN SOLAPUR DISTRICT

[Dr. D. S. Harwalkar]

Abstract

It is an important element for transformation of Social, Economic and Political development in India today. It is a critical stage of demographic evaluation badly stands in need of an accelerated place to literacy transition which alone can serve the cause of continuing the menace of growing population. In Solapur district variations among the male and female literacy is high one tahsil to another. But male and female literacy has been improved in last two decades. The variations in literacy, many times indicate, the place of which a society is getting transformed. A level of literacy influences to a significant extent, the socio economic development of a region. Literacy also influences fertility, mortality, and economic composition of the population of a region. Levels of literacy vary enormously from one country to other. Even with in the same country, the levels of literacy vary between urban and rural areas, among males and females and also different occupational and social groups. A large numbers of socio economic factors, such as nature of economy, levels of urbanization, standard of living, place of females in society, educational opportunities and levels of technological development influence the literacy pattern.

Keywords – Variations, Literacy Rate, Gender Dimension

. Introduction:

Literacy is that qualitative attribute of population which is fairly relevant index of the socio-economic development of a region. The definitions of literacy vary from country to country depending upon its existing social and educational pattern and upon different needs of urban and rural life. Any person who is able to read and write, both with understanding in any language is regarded as a literate by the Indian census. Literacy is essential for eradicating poverty and mental isolation for cultivating peaceful and friendly international relations and for permitting the free play of demographic process.

. Study Area:-

The district of Solapur is one of the most important districts of Maharashtra State in terms of both area and population. It lies entirely in the Bhima-Sina-Man basins. The district of Solapur is located between 17⁰10' north to 18⁰32' North latitudes and 74⁰42' east to 76⁰15' East longitudes.

Principal
Mauli Mahavidyalaya, Wadala
Tal-N Solapur Dist- Solapur

Indo Asian Research Reporter (IARR) (43)
IMPACT FACTOR 1.77
ISSN 2454-3306
Indo Asian Research Reporter (IARR)
Issue : III, Vol.V
June 2016 To May 2017
www.irasg.com

Mauli Mahavidyalaya Wadala EST 2000

Research Paper 11 Geography

A STUDY OF SOIL DEGRADATION AND CONSERVATION IN SOLAPUR DISTRICT

Dr. D. S. Harwalkar
Dept. of Geography,
Mauli Mahavidyalaya,
Wadala, Dist. Solapur (MS) India

ABSTRACT

Soils of all countries constitute the most valuable part of their ground surface and generally their greatest natural asset. The origin and growth of soils is a subject of great complexity involving a large number of natural agencies and a long series of changes ending in production of the clay-factor, much the most important constituent of soils. The most valuable asset in any region is its soil. If soil is well managed its fertility is not only renewable but improvable. If it is misused, the soil can be permanently damaged. The soil undoubtedly is the most significant resource when it is lost the prosperity and culture of a nation is also lost. In the present paper has to study the soil degradation and need of soil conservation. Soil degradation is a major problem in India. There are many factors responsible for land degradation and soil erosion namely, deforestation, over grazing and industrialization. Soil conservation measures are two types that one is crop management methods and another one is mechanical soil protection. In this research paper there are several measures of crop management and also mechanical soil protection techniques are discussed. Proper crop management decreases both the amount of exposed surface areas and duration of expose of surface areas to the negative impact of rain drops.

Keywords:- Soil, Degradation, Conservation, Management.

GRT GOLDEN RESEARCH THOUGHTS

ISSN: 2231-5063
IMPACT FACTOR : 4.6052(UIF)
VOLUME - 6 | ISSUE - 7 | JANUARY - 2017

Wadala Est 2000

A THEMATIC STUDY OF JOHN KEATS' ODES

Vijay Nagnath Mhamane
Assistant Professor, Dept. of English,
Mauli Mahavidyalaya, Wadala.

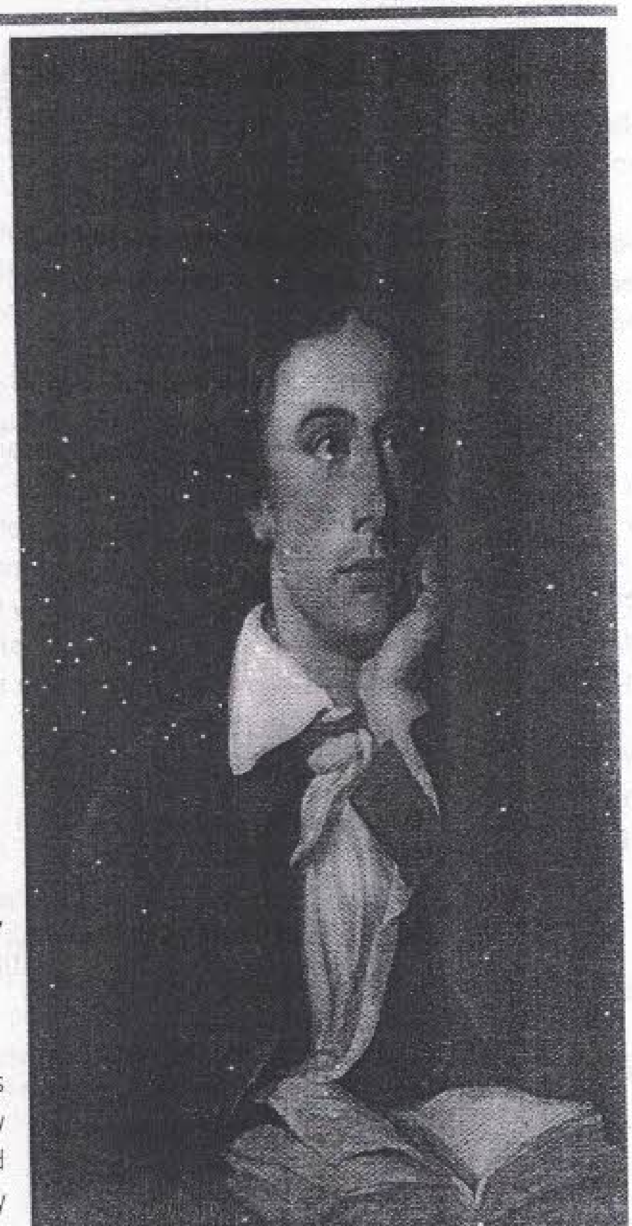

ABSTRACT

Great odes of John Keats lie at the centre of his literary production. In his odes Keats hasachieved the highest development of his literary genius. His odes are the gems among his literary production. Keats wrote a number of odes in his career, but following are considered his important odes which are mentioned below in the chronological order.

- *Ode to Psyche.*
- *Ode to Nightingale*
- *Ode on Melancholy.*
- *Ode on a Grecian Urn.*
- *Ode on indolence.*
- *Ode to Autumn.*

KEYWORDS:*Thematic Study , John Keats lie , literary genius.*

INTRODUCTION :

Keats' odes grew out of his life and conflict. He was avery tender and sensitive human being and was easily impressed byevents, incidents and happenings around him. Keats' odes reflect on various themes that are directly related to human life. The theme ofintricate natureof pain and pleasure in human life appears again and again in his odes. The intricate nature of the blending of pain and joy, sorrow and happiness is contemplated by Keats in his odes. Wright and Brown comment on this aspect of his odes:

..... it becomes also thought, a kind of brooding contemplation of the lot of human beings, who must satisfy their desire for happiness in a world where joy and pain are inevitably and inextricably tied together.

(Wright and Brown)

Allied with this theme appears the theme of escape into imaginary world to get relief from the pains, sorrow and suffering in the life. He escapes into an imaginary world, away from harsh realities of life. At other times, he seeks comfort from harsh realities of life into the glorious world of the past. Keats was fascinated by antiquity, especially the Greek and Medieval period. His life was one of misery and pain, and poetry provided an escape from this painful life. In the poem Ode to Nightingale, Keats expresses his desire to fly away from real

Principal
Mauli Mahavidyalaya, Wadala
Tal-N Solapur Dist- Solapur

IMPACT FACTS VOL- 1 ISSUE-3 MARCH – JUNE 2016 ISSN 2454-

Mauli Mahavidyalaya Wadala EST 2000

मानवी हक्क आणि असंघटित क्षेत्रातीलमजूर स्त्रीयां

प्रा.बिरादार प्रतिभा रंगराव
समाजशास्त्र विभाग
माऊली महाविद्यालय वडाळा ता. उत्तर सोलापूर जि. सोलापूर

प्रस्तावना :-

१० डिसेंबर १९४८ रोजी संयुक्त राष्ट्रसंघाच्या आमसभेने सार्वत्रिक मानवअधिकार घोषीत केले " Univers decalaration of Human Right " हा दस्तऐवज संयुक्त राष्ट्र संघाने मानवाला दिला . जगातील सर्वच देश आपआप देशातील जनतेचा अधिकार सुरक्षित करण्याचा प्रयत्न करु लागले . जगातील अर्धी लोकसंख्या ही महिलांची असून त्याचा विकास त्यांचे संरक्षण व्हावे, यासाठी आंतरराष्ट्रीय पातळीवर प्रयत्न करण्यात आले . याला भारतही अपवाद नाही. भारत सरकारने १९९२ म राष्ट्रीय महिला आयोग (National commission for women) आणि १९९३ मध्ये राष्ट्रीय मानवी हक्क (National Hum Right Commission) आयोगाची स्थापना केली .सगळया साठी न्याय आणि सगळयासाठी प्रतिष्ठा हे मानवी अधिकाराचे मध्यव सुत्र आहे.

मानवी हक्काचा अर्थ :-

१९९३ च्या मानवी हक्क संरक्षण कायदा या नुसार " जीवन स्वातंत्र्य , समता आणि सन्मान यांची संविधानाच्या अंतर्गत रा आणि आंतरराष्ट्रीय संकेताचे पालन करुन व्यक्तिला त्याची गरीमा प्रदान करुन देणे असा होय . "

असंघटित क्षेत्र :-

"संघटित क्षेत्र म्हणून ज्यांची व्याख्या केली आहे त्यांच्या व्यतिरिक्त जो-जो रोजगार असेल तो असंघटित किंवा अनौपचा क्षेत्रातील रोजगार त्यात स्वयंरोजगाराचाही समावेश होतो . कारण मालक नौकर हे अनौपचारीक असतात. "

मजूर :-

सामाजिक सुरक्षा अधिनियम २००८ नुसार " असंघटित क्षेत्रामध्ये घरकाम करणारे , स्वयंरोजगार करणारे किंवा वेतनावर क करणारे जे की अधिनियमातील अनुसूची २ (ड) मध्ये यांचा समावेश नाही त्या क्षेत्रात काम करणारे श्रमीक . "

संशोधनाचा उद्देश :-

१) असंघटित क्षेत्रातील मजूर स्त्रियांचा आढावा घेणे .
२) मिलमजूर स्त्रियांच्या स्थितीचाआढावा घेणे.

तथ्य संकलन :- संशोधन पेपर तयार करताना प्राथमिक व दुय्यम तथ्य संकलनाचा आधार घेण्यात आला .

गृहितकृत्ये :-

१) असंघटिक क्षेत्रात काम करणाऱ्या स्त्रीयांचे प्रमाण अधिक आहे .
२) कायदयात्मक तरतुदीचा स्त्रियांना लाभ होत नाही .

अध्ययन क्षेत्र :-

लातुर जिल्यातील औद्योगिक विकासाचा विचार केल्यास शेतीवर आधारीत उद्योगधंदयाच्या प्रमाण सर्वाधिक आहे. लातुर जिल १० तालुके आहेत .त्यामध्ये उदगीर हे औद्योगिक विकासाच्या दृष्टीने महात्वाचे ठिकाण आहे .उदगीर परिसरामध्ये ऑईलमि दालमिल , फुट्नामिल , भुसामिल, इत्यादी विविध स्वरुपाचे कृषिवर आधारित उदयोग चालत असून या मध्ये कमी -जास्त प्रमाणात मजूरांचे प्रमाण दिसून येते .उदगीर परिसरामधील अभ्यासाठी १० मिल आणि त्या मिल मधील प्रत्येक ५ अशा५० स्त्रियांची नि करण्यात आली .

नमुना निवड :-

सहेतूक नमुना निवड पध्दतीच्या आधारे उदगीर परिसरातील १० मिल व त्यामध्ये काम करणाऱ्या प्रत्येकी ५ अशा ५० स्त्रिया निवडण आल्या.

असंघटित क्षेत्रातील मजूर स्त्रीयां :-

भारतीय समाजव्यवस्थेत अनेक उदयोगधंदे रुजलेले असून त्या सर्व उदयोगधंदयामध्ये कमी आधिक प्रमाणात स्त्रियांचा सहभाग दि येतो . उत्पादन क्षेत्रामध्ये स्त्रियांचे प्रमाण जास्त असल्याचे कारण त्या कमी वेतनावर काम करण्यास तयार असतात. ग्रामीण वि नागरी कोणत्याही भागातील स्त्रीयां त्या गरिब आणि मध्यम घरातील असतात त्यामुळे त्यांना काम करणे गरजेचे असते ९०%स्त्र हया असंघटीत क्षेत्रात कार्यरत असलेल्या दिसुन येतात. राष्ट्रीय नमुना सर्वेक्षण संघटन तथा माध्यमात २००९-१० मध्ये केले सर्वेक्षणानुसार देशात संघटित आणि असंघटित क्षेत्रात ४६.५ करोड एकूण रोजगार असून त्यामध्ये २.८ करोड संघटित क्षेत्रात ४३.७ करोड असंघटित क्षेत्रात रोजगार असलेले दिसून येतात. भारतातील श्रम शक्तिमध्ये महिलांचा वाटा हा महत्व पूर्ण असून २

Principal
Mauli Mahavidyalaya Wadala
Tal-N Solapur Dist- Solapur

ISSN: 2249 894X
IMPACT FACTOR : 3.8014(UIF)
VOLUME - 6 | ISSUE - 5 | FEBRUARY - 2017

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचे महिला सक्षमीकरण विषयक विचार व कार्य

1) " सत्तावंचित, संधीवंचीत, महिलांना कोणत्याही भेदभावाशिवाय प्रगती करण्याची संधी देणे म्हणजे महिला सक्षमिकरण होय"
2) " महिला सक्षमिकरण म्हणजे स्त्रीचे व्यक्तीमत्व एक माणूस म्हणून व्यक्ती म्हणून विकसित करणे आणि त्यांना समान संधी देणे होय"

भारतरत्न डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचा जन्म 14 एप्रिल 1891 मध्ये मध्यप्रदेशातील महु या गावी झाला. सर्वसामान्यांच्या उध्दारासाठी त्यांनी आयुश्यभर कार्य केले जाती उपजाती अस्पृष्यता धर्म, कामगाराचे प्रश्न, शेतकऱ्यांच्या समस्या, भारतीय जलधोरण, भारतीय विदयुतधोरण महिला सक्षमिकरण या संदर्भात त्याचे मोलाचे कार्य आहे डॉ. आंबेडकरांनी दीन दुबळयासाठी मानवमुक्तीचा लढा दिला. स्त्रियांना परंपरेचा जोखडातून मुक्त करण्यासाठी त्यांनी स्त्रीमुक्तीचा लढा दिला. आपल्या वाणीने आणि लेखणीने स्त्री विकासाला वाचा फोडली. महात्मा फुले , शाहू महाराज यानंतर स्त्री पूरूष विषमता नष्ट करून समता प्रस्तापील करणारी अनेक आंदोलने डॉ. बाबासाहेबांनी उभी केली. स्वतंत्र, समता, बंधुता व लोकशाही या मुल्यांचा आग्रह धरला. व स्त्रीयांना त्यांनी न्याय आणि हक्क देण्यासाठी अहोरात्र कार्य केले स्त्रीयांना त्यांनी न्याय आणि हक्क याची जाणिव करून दिली ऐवढेच नाही तर त्यांना लढण्याचे नैतीक बळही दिले. आधुनिक भारताच्या जडणघडणीत स्त्रीयांचा सामाजिक दर्जा सुधरला पाहिजे यासाठी त्यांनी प्रत्यक्षकृती कार्यक्रम राबविले. महिला मागासलेल्या का आहेत? त्याची कारणे शोधली, समस्या समजावून घेतल्या आणि आपल्या विविध भाषणातून लेखनातून जनजागृतीचे कार्य केले डॉ. बाबासाहेब म्हणतात " कोणत्याही समाजाच्या विकासाचे मापदंड हे त्या समाजातील स्त्रीयांची स्थिती कशी आहे यावरून ठरत असते" भारतीय स्त्री सर्वांगीण दृष्टीने सक्षम झाल्याशिवाय देशाचा विकास होणार नाही हे ओळखून त्यांनी स्त्री सक्षमिकरणाच्या संदर्भात केवळ विचार न मांडता कार्य केले.

डॉ. बाबासाहेबांच्या स्त्री सक्षमिकरणसंदर्भातील कार्याचा आढावा घेण्यापूर्वी स्त्री सक्षमिकरणचा अर्थ हा पूढील प्रमाणे

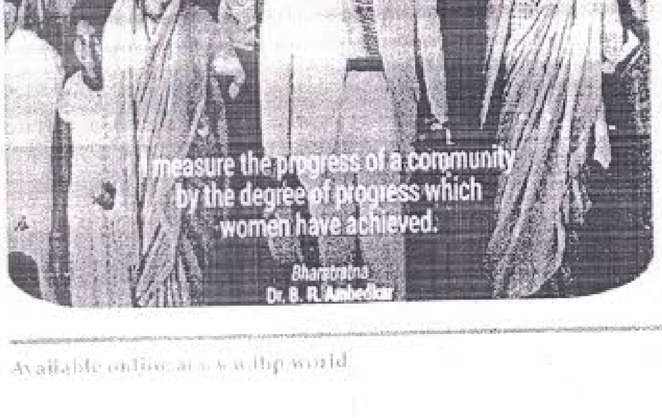

प्रस्तूत शोधनिबंधाचा उद्देश हा पुढील प्रमाणे
1) महिला सक्षमिकरणाचा अर्थ स्पष्ट करणे
2) डॉ. बाबासाहेबांचे महिला सक्षमिकरणा संदर्भातील विचार व कार्याचा आढावा घेणे
3) मिळालेल्या तथ्याच्या आधारे निष्कर्ष माडणे

1) डॉ. बाबासाहेबांचा दृष्टीकोण हा स्त्री विकासासाठी होता
2) डॉ. बाबासाहेबाचे कार्य हे स्त्री सक्षमिकरणासाठी प्रेरक ठरले

या शोधनिबंधासाठी दुय्यम तथ्यसंकलनाच्या आधार घेण्यात आला.

डॉ. बाबासाहेबांचे महिला सक्षमीकरणा संदर्भातील विचार व कार्य --

डॉ. बाबासाहेब हे स्त्री मुक्तीचे कट्टर समर्थक होते महात्मा फुले आणि गौतम बुध्दांचा त्यांच्या विचारावर मोठा प्रभाव होता. स्त्रीयांचा विकास हा पर्यायाने समाजाचा व देशाचा विकास असतो म्हणून स्त्री विकासाचा त्यानी नेहमी आग्रह धरला. डॉ. बाबासाहेबांनी हिंदू स्त्रीयांची उन्नती आणि अवनिती जबाबदार कोण? यावर प्रदिर्घ असा लेख लिहला. या लेखामध्ये आंबेडकरांनी मनुस्मुतीमधील लिखाण हे स्त्रीयांच्या अन्याय आणि अत्याचारासाठी कसे कारणीभूत आहे हे स्पष्ट केले स्त्री ही माणूस आहे आणि माणूस म्हणून तिला जगण्याचा अधिकार मिळाला पाहिजे यासाठी त्यांनी सतत प्रयत्न केले दलित सुधारणा ... सुधारणेची व्यापक चळवळ त्यांनी हाती घेतली ... म्हणतात समाजातील जाती व्यवस्था आणि विषमता यांच्या माध्यमातून धर्माच्या नावाखाली स्त्रीयावर मोठया प्रमाणात अत्याचार होतात. सती प्रथा, देवदासी, बालविवाह, पडदा पध्दती, जरठकुमारी विवाह इ. प्रथेच्या माध्यमातून स्त्रीयांना दुय्यम लेखले गेले स्वतंत्र आणि समानता ... स्त्रीयांना माणूस म्हणून जगण्याचा अधिकार नाकारलेला होता त्यांना तो अधिकार मिळवून देण्याचे कार्य डॉ. आंबेडकरांनी केले डॉ. आंबेडकर म्हणतात, "स्त्रीयांच्या उन्नतीसाठी व विकासासाठी मला जे जे करता येईल ते ते मी करेन प्रसंगी समाजाचा विरोध पत्कारावा लागला तरी चालेल मी माघार घेणार नाही "

डॉ. आंबेडकरांनी महिला सक्षमिकरण्याच्या संदर्भात केवळ विचार मांडले नाही तर त्यांनी 20 मार्च 1927 च्या महाडच्या

Principal
Mauli Mahavidyalaya, Wadala
Tal. N Solapur Dist- Solapur

CONTEMPORARY RESEARCH IN INDIA
ISSN 2231 - 2137

स्त्रीवादी साहित्य प्रवाहाचे बदलते संदर्भ

डॉ. सुवर्णा गुंड-चव्हाण, मराठी विभागप्रमुख, माऊली महाविद्यालय, वडाळा, उ. सोलापूर

प्रस्तावना : आधुनिक मराठी साहित्यामध्ये इ.स. १९६० नंतर विविध प्रवाह उदयास आले व प्रवाहितही झाले. ग्रामीण दलित, महानगरीय, आदिवासी, स्त्रीवादी.... वरील प्रवाहांमध्ये स्त्रीवादी साहित्य प्रवाह सर्वव्यापक आहे. स्त्रीवादी साहित्य प्रवाहास स्त्रीवादी चळवळीचीही भूमिका पोषक ठरली आहे. शासकीय कायद्यांवरही स्त्रीवादी साहित्य व चळवळीस अनुरुप अशी परिस्थिती आहे. आधुनिक युगातही स्त्री-पुरुष समानतेच्या धोरणानुसार शैक्षणिक स्तरावरही यास दुजोरा मिळत आहे. समाजातही स्त्रीसन्मानतेची रुजवणूक होत आहे. म्हणूनच साठोत्तरी नंतरच्या स्त्रीवादी साहित्य प्रवाहाने मराठी साहित्यामध्ये आपल्या गुणवैशिष्टयाने, स्वरुप, उद्देश व संदर्भाने अनेक वळणे घेतली आहेत. जसा समाज बदलतो तसेच वेगवेगळया वळणावर बदल हा अपेक्षीत असतो. यानुसार स्त्रीवादी लेखक, वाचक, समीक्षक यांनीही अभिव्यक्ती व सुसंवादामध्ये नीत्यनूतन चैतन्य धारण केले आहे. तरीही काही द्यायचे राहून गेल्याच्या जाणीवेची उणीवही दिसून येते. यामुळेच कधी एकसुरी आवाज निघतो तर कधी स्त्रीवादाच्या अतिरेकी सुराची वाढ झाल्याने मुलत: स्त्रीत्वाचा विकास करण्याच्या स्वाभाविक गुणाची वाढही खुंटलेली दिसते. यासाठी स्त्रीवादी साहित्याची पार्श्वभूमी, भूमिका पाहताना कोणत्या संदर्भावर स्त्रीवाद आधारित आहे, त्यात कोणते बदल होणे अपेक्षित आहे. सद्यस्थिती काय आहे याचा शोध अन बोध पुढील काही विवेचनात पाहता येईल.

समकालीनता व बदलते संदर्भ : समकालीन लेखक समकाळाबद्दल नवे संस्कार धारण करतो आणि वर्तमान जीवनाला अतिरिक्त उर्जा आणि सामर्थ्य प्राप्त करुन देतो तसेच भविष्याची नवी वाटही दर्शवितो. त्यामुळे प्रतिकात्मकता व तर्कतेशी संबंध येवून अन्वयर्थकता लाभते. दुस-या बाजूने समीक्षक व सहृदय आस्वादक समकालीन साहित्याचे नवे अर्थ शोधून काढतो आणि नव्या अर्थाच्या साहाय्याने जुन्या कलाकृतीला नवे संदर्भ प्राप्त करुन देतो. समकालीन साहित्याची प्रतिमा समकालीन संदर्भाशी सन्मुख असते. म्हणून समकालीन या संज्ञेत स्थिरतेची कल्पना नसून गतिमानतेची कल्पना असते म्हणून लेखकाने समकालीन होवून आपल्या कालखंडातील केंद्रवर्ती प्रवृत्तीला म्हणजेच सारतत्त्वाला ओळखणे आणि नव्या प्रवृत्तींना आविष्कृत करण्यास कारणीभूत ठरणे होय. बहुधा मानवी जीवनातील नवतेला कलेतील किंवा साहित्यातील नवता ही समांतर असते, कदाचित त्या समरुपही असतील. समीक्षक व सहृदय आस्वादक समकालीन साहित्याचे नवे अर्थ शोधून काढतो आ[णि] नव्या अर्थाच्या सहाय्याने जुन्या कलाकृतीला नवे संदर्भ प्राप्त करु[न] देतो.

दिशादर्शक नवविचार सरणी : एखाद्या प्रकारचा वाद तया[र] होण्यासाठीही त्या वादाच्या निर्मितीला परिपोषक अशी सामाजि[क] बैठक तयार होत आलेली असते. कोणताही वाद हा सुरुवातीच्[या] काळात बंडखोर असतो पण त्याची पाळेमुळे समाजाच्या तथाकथि[त] वैचारिक स्थैर्यावर हल्ला करुन नवीन विचारसरणी रुजवण्याइतक[ी] अस्सल असतील तर ती समाज बदलविण्यासाठी दिशा देणार[ी] ठरतात, त्याच सर्वांनी स्वागत करायला हवं.

स्त्रीवादी मानसिकतेची पूर्वतयारी मानवता : आदर्श गृहीणी पदाच[ी] स्त्री समाजजातील प्रतिमा इतकी बळकट होऊ लागली होती कुटुंबासाठी जगण्यात माणूस म्हणून स्वत: साठी जगणे हा विचारही अपराधीपणाचा वाटू लागला. यातूनच आपल्या 'स्व'ची ओळख, स्वातंत्र्याची आत्यंतिक गरज आणि स्वायत्ततेची नैसर्गिक जरुरी याकडे स्त्रियांचा प्रवास सुरु झाला. समाजिक व राजकीय घडामोडींमध्ये स्त्रियांच्या क्रियाशील सहभागाची मागणी केली जाऊ लागली. 'स्त्री' म्हणून आपल्यावर लादलेल्या भूमिकांना नकार देण्याची ताकद स्त्रीमध्ये येऊ लागली. पुरुषांप्रमाणेच केवळ माणूस म्हणून जगण्यासाठी आपली आंतरिक ओढ कृतीतून व्यक्त करायला सुरुवात केली. ह्या माणूसपणाची जाणीव होणे व ते मिळविण्यासाठी लढा देणे ही स्त्रीवादी विचारांची पार्श्वभूमी आहे, अशी मानसिक तयारी झाल्यानंतर स्त्रीवादी भूमिकाही आकार घेऊ लागते.

नेणीवेतील वास्तव प्रकट करणा-या प्रतिमा : ज्यावेळी कलात्मक आविष्कार सांधत असताना रुढ अभिव्यक्तीची साधने कलावंताला असमाधान निर्माण करणारी वाटतात, तेव्हा त्याला नव्या मार्गाचा अवलंब करावा लागतो. अशावेळी रुढ अभिव्यक्तीचे पारंपरिक आकृतीबंध नाकारावे लागतात किंवा जुन्याची ओळख पटवीत नाविण्याच्या खुणा उमटाव्या लागतात. यासाठी प्रतिमांची भाषाही वापरलेल्या असतात. प्रतिमांची अर्थकक्षा, प्रसरणशील, विकसनशील, स्पंदनशील, अर्थतरंगशी असते ती लेखक व वाचकनिष्ठ असते. नेनिवेतील हे वास्तव प्रकट करण्यासाठी प्रतिमांचा आधार घेणे आवश्यक वाटते यासाठी दुर्बोधतेचीही काळजी घ्यावयास हवी. अभिव्यक्तीची घाईने अभिव्यक्तीस तोकडे सामर्थ्य येते. कलावंताच्या मर्यादा सामर्थ्यांचा अभाव स्वत:च्या अनुभव स्वत:लाच स्पष्ट नसते यातून वैचित्र्यपूर्ण प्रतिमाने येतात.

Principal
Mauli Mahavidyalaya, Wadala
Tal-N Solapur Dist- Solapur

ISSN : 2393-8900
Impact Factor : 1.9152 (UIF)
Historicity International Research Journal SPECIAL ISSUE
Contemporary History and Research Methodology

डॉ.बाबासाहेब आंबेडकरांचे जलविषयक धोरण

सहा.प्रा.बालाजी गंगावणे
इतिहास विभाग प्रमुख,
माऊली महाविद्यालय, वडाळा, ता.उत्तर सोलापूर, जि.सोलापूर

Mauli Mahavidyalaya EST 2000 Wadala

प्रस्तावना -

भारतरत्न डॉ.बाबासाहेब आंबेडकरांचे कार्य किती प्रमाणात आहे. त्याचे मोजमाप करण्याचे परिमाण सध्यातरी कोणाकडे उपलब्ध
नाही. म्हणजेच त्यांचे कार्य समुद्राचे पाणी मोजण्यासारखे आहे, तरीही अत्यंत महत्वाचे व लक्षात राहण्याजोगे कार्य म्हणजे भारतीय
घटना निर्मिती, अल्पसंख्यांकांच्या समस्या, श्रम धोरण याशिवाय दलित, पददलित समाजाच्या प्रगतीकरिता दिलेले योगदानाविषयी
सांगता येईल. डॉ.बाबासाहेबांना जीवनावश्यक असणाऱ्या पाण्याचे महत्त्व केंव्हाच समजले होते. त्याअनुषंगाने डॉ.आंबेडकरांनी
जलव्यवस्थापनात काय व कोणती भूमिका घेतली याचा विमर्ष पुढीलप्रमाणे.

१९४२ - ४६ मध्ये डॉ.बाबासाहेब आंबेडर व्हाईस रॉयच्या काळात कार्यकारी मंत्रीमंडळात मजूरमंत्री होते. तेंव्हा आपल्या
अधिकाराचा वापर समाजातील लोकांच्या कल्याणासाठी करण्याचा प्रयास केला. जल, वीज बहुउद्देशीय धरण प्रकल्प इ. बाबत
दीर्घकालीन धोरणे अवलंबिली. डॉ.बाबासाहेबांनी बहुउद्देशीय नदी, खोरे प्रकल्पाची विद्युत नियोजन संकल्पना प्रथमच मांडली म्हणून
प्रो.एस.सी.हर्ट यांनी मध्यवर्ती पातळीवर उच्च स्तरीय तंत्रज्ञ मंडळाची स्थापना केली. पूर्वी मध्यम जलमार्ग, जलसिंचन आणि नौकानयन
आयोग होता. तो मध्यवर्ती जलआयोग म्हणून ओळखला जाऊ लागला.

भारतीय ७०% शेती ही नैसर्गिक पावसाच्या पाण्यावर असल्याने त्या पाण्याचे व्यवस्थापन करणे म्हणजे पर्यायाने शेतीचा विकास
करण्याचे साधन सिंचन व्यवस्थेकडे पाहिले जाते. जलव्यवस्थापनेच्या बाबतीत काही विद्वानांचे मते - विश्व बँकेच्या मते : सिंचन
व्यवस्था म्हणजे ग्रामीण भागातील गरीब भूमिहीन शेतमजूर यांचा आर्थिक, सामाजिक जीवनात परिवर्तन करण्याचा आराखडा होय.
डॉ.बाबासाहेब आंबेडकरांच्या मते : मनुष्य अतिरिक्त पाण्यापेक्षा त्याच्या अभावामुळे अधिक त्रास सहन करतो. जल ही संपत्ती आहे.
वस्तुस्थिती बदल करता येत नाही. जल ही सर्व लोकांची संपत्ती आहे आणि तिचे वितरण व्यवस्थित झाले पाहिजे.

डॉ.बाबासाहेब आंबेडकरांच्या पूर्व काळातील जल नियोजन - पूर्वीच्या काळात शेती हे दोन नद्याच्या दऱ्याखोऱ्यात पाण्याची
साठवण करून करत असल्याचे आढळून येते. पाणी व्यवस्थापनात मौर्यकाळात गीरनार येथे सुदर्शन नावाचा तलाव बांधण्यात आला
होता. सातवाहन काळात विटांच्या विहीरी बांधण्यात आल्या होत्या. राष्ट्रकुटच्या काळात महाराष्ट्रात कंधार नगरीतील 'जंगतुंग'
नावाचे सरोवर बांधले आहे. 'जंगतुंग' सरोवाचे पाणी कंधार शहरालगतच्या सर्व गावांना पिण्यासाठी व शेतीसाठी उपलब्ध आहे
सुलतानशाहीच्या काळात जलसंधारणा किरकोळ प्रयत्न झाल्याचे आढळते. पु.अहिल्यादेवीनीही लोकांना पिण्यासाठी पाणी मुबलक
असावे म्हणून तलावे बांधलेली होती. छत्रपती शिवाजी महाराजांनी गावतळी, विहीरी, बारव अशी जलसंधारणाची कामे करून
घेतल्याचे आढळतात. छत्रपती शाहू महाराज यांनी भोगावती नदीवर राधानगरी नावाचे धरण बांधले आहे.

डॉ.बाबासाहेब आंबेडकरांचे जलधोरण व नियोजन :-

डॉ.आंबेडकरांनी दलित उपेक्षितांना सत्तेत सहभाग मिळावा म्हणून प्रथम शेड्युल्ड कास्ट फेडरेशनची स्थापना केली. फेडरेशनची
मर्यादा ओळखून १९३६ साली स्वतंत्र मजूर पक्षाची स्थापना केली आणि १९४२ ते १९४७ या काळात डॉ.बाबासाहेब व्हाईसरॉयच्या
कार्यकारी मंडळात मजूरमंत्री खाते सोपविण्यात आल्यावर त्यांच्याकडे श्रम, जलसिंचन आणि उर्जाखात्याची जबाबदार असल्यामुळे
भारतातील जलविद्युत साधनसामुग्रीच्या विकासाला चालना मिळावी. जलसिंचन, जलमार्ग आणि जलविद्युत शक्तीचा विकास देशाती
औद्योगिक आणि शेती विकासाचा मूळ आधार असतात. देशातील लोकांचे वैभव आणि त्यांना होणारा अन्नाचा पुरवठा हा प्रत्यक्षरित
जलससिंचनाचा विस्तार, मृदा संवर्धन आणि पुरनियंत्रणावर अवलंबून असते. अन्नधान्याचा पुरवठा वाढविण्यासाठी आणि अधि
जमीन लागवडीखाली आणण्यासाठी मोठ्या आणि मध्यम सिंचन प्रकल्पाची आवश्यकता असते. म्हणून याचे नियाजन करण्यास
व्हाईसरॉय यांच्या कार्यकारी मंडळात डॉ.बाबासाहेब आंबेडकरांना सहभागी करून घेतले तेंव्हा डॉ.बाबासाहेबांनी ओरिसातील नद्यांच
विकासाबाबत झालेल्या संसदेच्या अधिवेशनात जलसंपत्तीचा उपयोग व जलसंवर्धनासाठी आपली मते मांडली होती. सन १८७
१९४५ पासून विविध समितीच्या अहवालाचा संदर्भ दिला होता. अतिरिक्त प्रमाणातील पाणी ही आपत्ती निर्माण करते. ज्यावेळी प्र
प्रमाणात पाणी येईल तेंव्हा असे प्रयत्न करावे की, जेणेकरून ते सूत्रव्यवस्थित समुद्रामध्ये पोहचेल. मनुष्य हा अतिरिक्त पाण्या
त्यांच्या अभावामुळे अधिक त्रास सहन करतो. जलनियोजना संदर्भात अनेक समित्यांचे अहवाल डॉ.बाबासाहेबांनी पाहिले तेंव्हा त
एकही अहवालात पुराला आपत्ती समजून उपाययोजना सुचविणारे काही असे आढळले नाही. म्हणून डॉ.बाबासाहेबांनी ८ नो
१९४५ मध्ये कटक येथे आपल्या मार्गदर्शनपर भाषणात पुरांच्या पाण्याला आपत्ती, विनाशकारी म्हणून न पाहता राष्ट्रीय संपत्ती,
म्हणून पाहण्याची देशाला नवी दृष्टी दिली. जल ही संपत्ती आहे. तिचे व्यवस्थित नियजन करण्याचा प्रयत्न मोठ्या प्रमाणात
आहे. त्यांनी अनेक नद्यांवर, प्रकल्पांवर भर दिला होता म्हणून दामोदर, महानदी, सोन, हिराकूड प्रकल्प, आंतरराज्य नद्यां
प्रकल्प या नद्यांच्या जलनियोजनातून विकास साधता येतो. जलविद्युत निर्मिती यातून औद्योगिक विकास व पर्यायाने जलविकास स
येतो. म्हणून डॉ.बाबासाहेब आंबेडकरांनी नद्यावरील खोरे, प्रकल्प निर्मिती व शहरांना होणाऱ्या पाण्याचा फायदा याचा धाडसी
घेऊन नियोजन केले आहे ते पुढीलप्रमाणे :-

दामोदर खोरे प्रकल्प :-

डॉ.बाबासाहेब आंबेडकरांच्या नेतृत्वाखाली अत्यंत महत्त्वाची योजना म्हणजे दामोदर खोरे प्रकल्प होय. १९४४ ते १९
काळामध्ये विविध नद्या प्रकल्पांचा विचार करण्यात आला होता. त्यात मध्यवर्ती जलभाग, जलसिंचन, नौकानयन मंडळ व म
तांत्रिक ऊर्जा मंडळाच्यावतीने जलसिंचन विकासासाठी सर्वेक्षण करण्यात आले. उत्पादकतेच्या आधारावर व भारतातील बडोदा,
काठेवाड, कच्छ, नवनबुंदी, औंध व मौखी इत्यादी प्रदेशांतील जलसंवर्धन व पूरनियंत्रणासाठी नियाजनाची गरज लक्षात घेवू

Principal
Mauli Mahavidyalaya,Wadala
Tal-N Solapur Dist- Solapur

Historicity International Research Journal SPECIAL ISSUE ISSN : 2393-8900
Impact Factor : 1.9152 (UIF)
Feminist and Gender Studies in a Global Perspective with Interdisciplinary Approach

हैद्राबाद मुक्तीसंग्रामात मराठवाड्यातील स्त्रियांचे योगदान

प्रा. विकास विलासराव शिंदे
माऊली महाविद्यालय वडाळा,
मोबा. नं. ९८८१२५६११५

प्रस्तावना :-

ब्रिटिश राजवटीच्या काळात भारतात जवळपास ५६३ देशी राज्ये आणि संस्थाने होती. या राज्याचा आणि संस्थानाचा राज्यकारभार देशी राज्ये व संस्थानिन पहात होते. दक्षिण भारतात व भारताच्या मध्यभागी असलेले दुसऱ्या क्रमांकाचे संस्थान म्हणजे हैद्राबाद संस्थान होय. मोगल सम्राट औरंगजेब बादशाह २० फेब्रुवारी १७०७ रोजी मृत्युनंतर मोगल सम्राट दुर्बल व कर्तृत्वहीन निघाले. याचाच फायदा घेऊन दक्षिणेचा सुभेदार मीर कमरूद्दीन चिन कुलीज खान निजाम उल मुल्क याने ३१ जुलै १७२४ रोजी दक्षिणेत स्वतंत्र निजाम राज्याची स्थापना केली व स्वतःला निजाम आणि आसफजाह हा किताब लावला. निजाम राजवटीत एकूण सात निजाम झाले. या राज्याची राजधानी हैद्राबाद ही होती. हैद्राबाद संस्थानात मराठवाडा, तेलंगण व कर्नाटक या प्रादेशिक विभागाचा समावेश होता. या राज्याचे एकूण क्षेत्रफळ ८३,३१३ चौरस मैल होते. तर १९४१ च्या शिरगंतीप्रमाणे या राज्याची एकूण लोकसंख्या १ कोटी ६३ लाख ३८ हजार ५३४ एवढी होती. या संस्थानात तेलुगु, मराठी, कन्नड, उर्दू व इतर भाषा बोलणारे लोक होते. हैद्राबाद राज्यात एकूण १६ जिल्हे व १०४ तालुके होते. त्यामध्ये तेलंगणात ८ जिल्हे, मराठवाड्यात ५ जिल्हे व कर्नाटकात ३ जिल्ह्यांचा समावेश होता. या सर्व जिल्ह्यांचा समावेश वरंगल, मेदक, औरंगाबाद व गुलबर्गा प्रशासकीय विभागात करण्यात आलेला होता. हैद्राबाद संस्थानामध्ये मराठवाड्यातील औरंगाबाद, परभणी, नांदेड, बीड व उस्मानाबाद या जिल्ह्यांचा समावेश होता.

हैद्राबाद संस्थानातील शेवटचा सातवा निजाम मीर उस्मान अली खान, इ.स. १९११ ते १९४८ या कालावधीत संस्थानाचा सत्ताधीश होता. सातव्या निजामाच्या काळात संस्थानातील जनतेवर प्रचंड अन्याय-अत्याचारी, धर्मांध व कुटनीतीचे धोरण इत्तेहादुल मुसलमीन व रझाकार संघटना यांनी राबविले त्यामुळे या संस्थानातील जनतेने निजामाच्या विरोधी विविध संघटना आणि भारत सरकारने केलेल्या पोलिस कारवाईने १७ सप्टेंबर १९४८ रोजी हैद्राबाद संस्थानातील जनता स्वतंत्र झाली. या मुक्ती संग्रामात पुरुषांनी जसा सहभाग घेतला त्या प्रमाणात स्त्रियांनीही हैद्राबाद मुक्ती संग्रामात मोलाचे योगदान दिले आहे. यांचा आढावा थोडक्यात घेण्यात आलेला आहे.

*** हैद्राबाद मुक्तीसंग्रामात महिलांचा सहभाग :-**

हैद्राबाद मुक्ती संग्रामात शेवटचा निजाम मीर उस्मान अली खान व कासीम रझवी यांच्या विरोधात मराठवाड्यात पुरुषांबरोबर स्त्रियांनीही वेगवेगळ्या संघटना, संमेलन, मोर्चे, अधिवेशन, सत्याग्रह व सशस्त्र कॅम्पमध्ये सहभाग घेऊन मोलाचे योगदान दिले. त्यामध्ये महाराष्ट्र परिषद, स्टेट कॉंग्रेस परिषद, वंदे मातरम संघटना, आर्य समाज संघटना, झेंडा सत्याग्रह, जंगल सत्याग्रह व प्रत्यक्ष कॅम्पमध्ये सुशिलाबाई दिवाण, गौरी किर्लोस्कर, लक्ष्मीबाई औसेकर, इंदिराबाई शेळके, काशीबाई किर्लोस्कर, उमा भूमकर, सरस्वती बोधनकर, आशाताई वाघमारे, दगडाबाई शेळके, कावेरीबाई बोधनकर, राजकुंवर काबरा, कुसुमताई जोशी, चंडाताई जरीवाला, ताराबाई परांजपे, रुपाताई चौधरी, प्रमिलाताई कुलकर्णी, शकुंतलाबाई साने, सुशिलाबाई भालेराव, प्रतिमाताई वैशंपायन अशा अनेक स्त्रियांनी स्वातंत्र्यसंग्रामात राजकीय व सामाजिक जागृती निर्माण करण्यासाठी व प्रत्यक्ष संग्रामात सहभाग घेतला.

महिला संमेलन :-

१९३७ मध्ये स्थापन झालेल्या महाराष्ट्र परिषदेची परतुर, लातूर, उमरी, औरंगाबाद, सेलु इत्यादी ठिकाणी अधिवेशने झाली. याच अनुषंगाने हैद्राबाद संस्थानातील महिलांमध्ये जागृती घडवून आणण्यासाठी महिला परिषदेचे पहिले अधिवेशन १९३८ मध्ये लातूर येथे घेण्यात आले. या अधिवेशनाच्या अध्यक्षा हैद्राबादच्या सौ. काशीबाई किर्लोस्कर या होत्या. त्यांच्या अध्यक्षतेखाली स्त्रियांना राजकीय सहभाग, जागृती व सामाजिक प्रश्नावर चर्चा करण्यासाठी स्त्री विषयक १२ ठराव मांडण्यात आले. हे ठराव मांडले व अनुमोदन उपस्थित अशा सुशिलाबाई दिवाकर, लक्ष्मीबाई औसेकर, इंदिराबाई शर्मा, कमला किर्लोस्कर, गौरी किर्लोस्कर व लिलाबाई नाईक यांनी मांडले. या ठरावात स्त्री साक्षरता, प्राथमिक शिक्षण सक्तीचे व मोफत, महिला परिषदांच्या शाखा काढणे, मॅट्रिकपर्यंत शिक्षण मातृभाषेत असावे, शाळा तपासणी, लग्न वयोमर्यादा वाढविणे, अहिल्याबाई व झाशीची राणी लक्ष्मीबाई राष्ट्रीय सण पाळावेत व महिला समस्या, हे ठराव मांडून निजामशाहीत पुरुषांच्या बरोबरीने स्त्रियांना समान नागरिकत्व व स्थान सुचवायचे होते.

हैद्राबाद संस्थानात स्त्रियांची स्थिती व समस्या यांचा बोध घेण्यासाठी प्रत्येक वर्षी अनुक्रमे औरंगाबाद येथे चौथे महिला संमेलन १९४३ मध्ये भरले. या संमेलनाच्या अध्यक्षपदी पानकुंवर कोटे या होत्या. इ.स. १९४५ मध्ये सेलु येथे महिला संमेलनच्या अध्यक्षा सौ. सुशिलाबाई दिवाण व स्वागताध्यक्षपदी सौ. सरस्वती बोधनकर यांच्या नेतृत्वाखाली एक हजार महिलांनी सहभाग घेतला व त्यामध्ये हैद्राबाद संस्थान भारतीय संघराज्यात विलिन व्हावे व त्यासाठी कराव्या लागणाऱ्या प्रयत्नामध्ये सर्व स्त्रियांनी आत्मविश्वासाने सहभागी व्हावे असे आव्हान करण्यात आले. जून १९४६ मध्ये लातूर येथे

Principal
Mauli Mahavidyalaya, Wadala
Tal-N Solapur Dist- Solapur

Historicity Research Journal
ISSN : 2393-8900

Impact Factor : 1.9152 (UIF)
Volume - 3 | Issue - 10 | June– 2017

हैद्राबादचा मुक्तिलढा

श्री. विकास विलासराव शिंदे
(सहाय्यक प्राध्यापक)
माऊली महाविद्यालय, वडाळा ता.उ. सोलापूर जि. सोलापूर.

Mauli Mahavidyalaya EST 2000 Wadala

हैद्राबादचा मुक्तिलढा :-

ब्रिटिश या युरोपियन व्यापाऱ्यांनी भारतीयांची मानसिकता ओळखल्यांनतर आक्रमक धोरणाचा अवलंब केला. स्थानिक सत्ताधिशांशी आधुनिक शास्त्रानिशी लढा देऊन सन १७५० ते १८५७ पर्यंत भारतातील बहुंताशी संस्थाने काबीज करुन संस्थानी राज्यकारभारात हस्तक्षेप केला. संस्थानीकांच्या प्रभावाखाली असली तरी खरी सत्ता ब्रिटीशांच्याच ताब्यात होती. ब्रिटिशांनी भारताला स्वातंत्र्य दिले तेव्हा भारतात एकूण ५६५ संस्थाने होती. त्यापैकीच एक संस्थान म्हणजे हैद्राबाद. या संस्थानावर निजामाची अनियंत्रित सरजामी संत्ता होती. कासीम रिझवी व त्याचा रजाकार संघटनेने निजामाची सत्ता टिकण्यासाठी २ लाख रजाकारासह संस्थानात धुमाकुळ घातला होता. रजाकाळ लुट, बलात्कार, खुन आणि जनतेची मालमत्ता जाळपोळ करत होते. म्हणूनच भारतीय जनता जेव्हा ब्रिटिशांच्या जोखाडातून मुक्त होण्याचा प्रयत्न करीत होती. तेव्हा हैद्राबाद संस्थानातील जनता निजामाच्या जोखाडातून मुक्त होण्याचा प्रयत्न करीत होती. हैद्राबाद संस्थानातील जनता निजामाच्या जोखडात तर निजाम ब्रिटिश राजेशाहीच्या जोखडात म्हणजेच एका अर्थाने हैद्राबाद संस्थानातील जनता दुहेरी गुलामगिरीत होती. हैद्राबाद संस्थान निजामाच्या वर्चस्वातून मुक्त होऊन भारतीय संघराज्यात सामिल झाले. त्यालाच आधुनिक भारताच्या इतिहासात हैद्राबाद मुक्तिलढा असे म्हणतात.

ब्रिटिशांची संस्थानाविषयी भूमिका :-

सन १८५७ च्या उठावात संस्थानिक भारतीयांच्या बाजूने सामील न झाल्याने ब्रिटिशांनी सन १८५८ नंतर संस्थाने खालसा करण्याचे धोरण सोडून दिले असले तरी संस्थांनिकाचे सार्वभौमत्वाचे अधिकार ब्रिटिश राजसत्तेने काढून घेतले. राष्ट्रीय कॉंग्रेसच्या संस्थानांचा वापर ब्रिटिशांनी राष्ट्रीय आंदोलनल शह देण्यासाठी करण्याचे ठरविले. त्यानुसार पहिल्या जागतिक महायुध्दात संस्थांनिकांनी ब्रिटिशांना सहकार्य केले. तसेच राष्ट्रीय आंदोलनाला दडपून टाकण्यासाठीच संस्थानिकांचे नरेश मंडळ स्थापन करण्यात आले. या मंडळात सामील होणे बंधनकारक नसल्याने हैद्राबाद संस्थान या मंडळात सामील झाले नाही. तर पुढे सन १९४६ मध्ये भारतीय संस्थाने [illegible] सामील न झाल्यास भारताची स्वातंत्र्यांच्या दिशेने चाललेली घोडदौड थांबविण्याचा ब्रिटिशांचा प्रयत्न होता.

हैद्राबाद संस्थानाचे स्वरुप :-

२० फेब्रुवारी १७०७ रोजी औरंगजेब बादशहाचा दक्षिणेत मृत्यू झाल्यानंतर मुघल साम्राज्याच्या विघटनास सुरुवात झाली. पुढे मुघल बादशहा मुहम्मदशहाच्या कारकिर्दित सन १७२४ मध्ये असाफिया घराण्यातील निजाम-उल-मुल्कने आपले स्वातंत्र्य घोषीत केले. सन १७२४ ते १९४८ या एकूण कालखंडात ७ निजाम होऊन गेले. त्यापैकी सन १९११ ते १९४८ या काळात मीर उस्मानअली खान हा हैद्राबाद [illegible] होता. तो अत्यंत महत्वाकांक्षी, हटटी आणि कुशाग्र बुध्दीचा होता. हैद्राबाद संस्थानाचे एकूण क्षेत्रफळ ८२३१४ चौरस मैल [illegible] सन १९४१ च्या जनगणनेनुसार १६३३८००० लोकसंख्या होती. या संस्थानात तेलगू भाषिक ९, कानडी भाषिक ३ आणि मराठी भाषिक (मराठवाडा) ५ जिल्हयांचा समावेश होता. या एकूण लोकसंख्येत हिंदु ८५ टक्के, मुस्लिम ११ टक्के आणि इतर अल्पसंख्याक ४ टक्के होते. हैद्राबाद संस्थानातील रेल्वे, पोस्ट, टेलिग्राम, चलन, बँका, नागरी सेवा आणि लष्कर इ. वर निजामाचीच मालकी होती. शेवटचा

Principal
Mauli Mahavidyalaya, Wadala
Tal-N Solapur Dist- Solapur

ISSN: 2249-894X IMPACT FACTOR : 5.2331(UIF) VOLUME - 6 | ISSUE - 11 | AUGUST - 2017

REVIEW OF RESEARCH

AGRI TOURISM NEW WAY OF FARMING

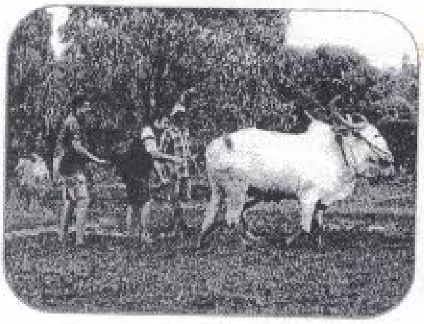

Prof. Deshmukh S. K.
Mauli Mahavidyalay, Wadala.

ABSTRACT :

Agri Tourism is the latest concept in the Indian tourism industry which normally occurs on farm. agri tourism give a good chance to the tourists to experience the real rural life as like genuine food, fruits and another side tourist can relax in the pure natural environment.

KEY WORDS - *Agri Tourism , Indian tourism industry.*

INTRODUCTION:

now a day agri tourism is an innovative agri activity related to tourism Maharashtra have more potential for agri tourism and big scope to encourage farmers to establish agri tourism in rural india. in the recent past 5 days working in a week so many people or servant in urban area go in farm and make enjoy to visit as agri tourism the enjoying horse riding, goad farming hen farming fishing, swimming tree climbing ,bullock-curt farmer make more money farm above said facilitates in agri farm from this activity both sides are happy so farmers get new way of farming as a agri tourism.

OBJECTIVE OF THE STUDY –

1.To study the Importance of agri tourism business
2. To Study the problem of agri tourism business
3.To Study the potential of agri tourism Business
4.To Make some suggestions to develop agri business.

RESEARCH METHODOLOGY –

The present study is based on secondary dated. as a part of secondary documents we have considered writing by scholars, news paper as well as books ,internet and some journals.

MEANING OF AGRI TOURISM –

Agri tourism as it is defined most broadly, involves any agriculturally based operation that brings visitors to farm.

Principal
Mauli Mahavidyalaya,Wadala
Tal-N Solapur Dist- Solapur

Historicity International Research Journal
SPECIAL ISSUE
ISSN : 2393-8900
Impact Factor : 1.9152(UIF)
CONTEMPORARY ISSUES & CHALLENGES IN SOCIAL SCIENCES

DEMONETIZATION IN INDIA

Deshmukh S. K.
Asst. Prof.,Dept. of economics,
Mauli Mahavidyalaya, wadala tq. N. Solapur
Mob: 9923835483 Email dsheshnarayan@gmail.com

ABSTRACT

The demonetization was done in an effort to stop use of bank notes for funding terrorism, controlling black money and reducing income inequalities among the people of the country. This article has made an attempt to assess the overall profile of parallel economy in India, particularly in terms of causes, impacts and Govt. Initiatives. The results indicate that Parallel economy has been expanding very rapidly in India and also in developing countries. It is evident from the study that Govt. Of India already introduced various issues for estimating black economy government of India formed many committees and teams to investigates prevalence's and control to black money And parallel economy but it not worked effectively. Thus the paper suggests that reconstruction of committees and lows for reducing bad effects of black economy and it helps to reduce income inequalities and inflation in the india

Keywords: parallel economy, bank notes, liquidity of money, legal tender

Introduction

With effect from 8th Nov. 2016 Tuesday Midnight PM Shri Narendra Modi. Banned the Currency notes of 500 and 1000. It is a strict decision of banning regular 500 and 1000 rupee notes from circulation which is a result of finding 1.25 lakh crore black money. Within 3 days of that striking decision: - 35000 Crore Rs. Deposited in banks and approximate 1500 Crore Rs Black Money were destroyed. According to the RBI's (Reserve Bank of India) Annual Report for April 2015 to March 2016, the value of the currency notes at the end of March 2016 was 16.42 trillion Indian rupees. The 500 rupee and 1,000 rupee currency notes are replaced by new Rs 500 notes and newly introduced Rs 2000 notes.

Just take a look of Indian bank notes realize in British India and after independence
Historical backgrounds of Indian banknotes and coins

- After the 1857 revolt, the British made the rupee the official currency of colonial India, with the head of King George VI replacing native designs on banknotes and coins.
- In 1862, the Victoria portrait series of bank notes and coins were issued in honour of Queen Victoria and later, many emperors followed suit. For security reasons, the notes of this series were cut in half; one half was sent by post and upon confirmation of receipt, the other half was sent.
- The Reserve Bank of India was formally set up in 1935 and was empowered to issue Government of India notes. RBI also printed 10,000 rupee notes (the highest denomination RBI has ever printed in its history) that were later demonetised after independence
- The first paper currency issued by RBI was a 5 rupee note bearing King George VI's portrait, in January 1938.
- After India became independent in 1947, India's monetary system remained unchanged for a while, with 1 rupee consisting of 64 pice. The first banknote printed by independent India was a 1 rupee note.
- On August 15, 1950, the new 'anna system' was introduced – the first coinage of the Republic of India. The British King's portrait was replaced with the engraving of Ashoka's Lion Capital of Sarnath, and the tiger on the 1 rupee coin was replaced with a corn sheaf.

Principal
Mauli Mahavidyalaya, Wadala
Tal-N Solapur Dist- Solapur

2017-18.

Journal of Research & Development
Vol. 08 (Special Issue 04) January 2018, (ISSN-2230-9578)
UGC Journal List No. 64768, COSMOS IMPACT FACTOR- 4.270

Mauli Mahavidyalaya Wadala EST 2000

Strengthening India Through Agriculture

Suryawanshi P. L., Head, Dept. of English, Mauli Mahavidyalaya,
Wadala, Solapur, (M.S.), 982202253

Abstract: Agriculture is an important sector in the developing world. It contributes to economic growth and development as well as a major employer to majority of the people in the rural areas. This study investigated the role of agriculture to economic growth and development. The present research paper tries to establish a linkage between the structural, technological and institutional policy reforms, which are responsible for the success of sustainable agriculture development. Although India has achieved a significant growth rate recently, it still suffers from agricultural distress. Hence this paper tries to reveal the present trend of agriculture productivity and its future prospects. Some secondary data have been collected to explore upon the realistic scene of agriculture and various policy initiatives made by the government. With the analysis of secondary data and extensive literature review, I have given some of the suggestive ideas for the growth and productivity of this sector.

Key Words: Agriculture, Growth, Productivity, Farm, Reforms.

Introduction:

The agriculture sector of India is passing through a dynamic phase in the recent era of development. It provides 65% of employment opportunities for the working population of India. Since post-independence period, the Government of India has been initiating its policy framework for the structural, technological and institutional changes for agriculture. During 1st five year plan (1951-56), the special address was for the agriculture sector to deal with the food crisis. Since then there is found continuous decline in the composition of GDP from the agriculture and allied activities. With the concern of agricultural crisis and lower productivity, the 11th five year plan (2007-08 to 2011-12) made a target to reverse the deceleration in agriculture growth and productivity. On 12th five year plan the main focus is for the rapid and inclusive growth of the agriculture. The world economy has been witnessing the slow growth rate since 2008-09 which has resulted in sluggish growth in all the sectors of India. Although the farm productivity is low as compared to other developed countries, some improvements have been found due to certain developmental activities. These include, technological advancement, adoption of (High yielding Varieties) HYVs of seeds, usage of improved quality of fertilizers, insecticides, pesticides, new cropping pattern, new irrigation facilities, farm research and management practices.

Indian farm sector is highly recognized for its diversified trend of climate, cultivation pattern and numerous policy recommendations. It cannot be said confidently that we have achieved an absolute self-sufficiency in terms of food grain production due to the existence of poverty, malnutrition and hunger. The policy reform alone is not enough to raise agricultural growth. The policy reforms must be accompanied by appropriate and efficient investments in public goods such as rural infrastructure, irrigation, agricultural research and extension of education and health of rural people. However our future of farm sector depends on the budgetary policy framework of the government and right kind of public investments. Today India agriculture research is

Principal
Mauli Mahavidyalaya Wadala
Tal-N Solapur Dist- Solapur

Scanned by CamScanner

Historicity International Research Journal
SPECIAL ISSUE
ISSN : 2393-8900
Impact Factor : 1.9152(UIF)
Postcolonial Studies

Understanding the Post-Colonial Mind

Dr. Suryawanshi P. L.,
Head, Dept. of English, Mauli Mahavidyalaya, Wadala,
Solapur, (MH), Mob: 09822022538
Email :parmeshwar.suryawanshi45@gmail.com

Abstract:

Fanon is the pioneer of postcolonial studies in the world. He is the first thinker to begin to realize the dire consequences of colonialism and again he is the first writer to register his strong opposition to various forms of colonialism. To overcome the trauma of colonialism and to challenge it, he thought, the process of decolonialization had to be initiated. The literature written during the hay day of imperialism to support the empire is called colonial literature. Literature written after the empire ceased to exist to challenge the dominance of the empire on the so called colonized nations is called postcolonial literature. Postcolonialism is an umbrella term which is inclusive of all discourses that challenge the dominance of all kinds of hegemony in all walks of human life. "Postcolonial scholars have pointed out that when two cultures sharing unequal power confront each other, the weaker culture seeks different alternatives to meet the situation. If imitation and internalization of the values of the dominant culture is one of the responses, to struggle to retain its identity by turning to its roots is another".

Introduction: British colonization had a great impact on Indian culture and changed the way Indians behave and saw the world. Indian nation is the nation rich in customs and traditions but colonization degraded the cultural development. Indians felt only repression, tyranny and exploitation. The aim of the British was to change the essence of Indians and make them English in morals, tastes, opinions and intellect. Concerning education, the British tried to impose western ideas, that of democracy and Christianity. They established schools and universities that were English-spoken. The British education was characterized by the ideas of Western superiority and modernity but it was aimed not to educate but to train Indians to obey. Colonial system of education consisted of social studies and humanities taught in such a way that inevitably ruined the national identity of Indians.

Post-colonialism mainly refers to the time after colonialism. The post-colonial direction was created as colonial countries became independent. Nowadays, aspects of post-colonialism can be found not only in sciences concerning history, literature and politics, but also in approach to culture and identity of both the countries that were colonised and the former colonial powers. However, post-colonialism can take the colonial time as well as the time after colonialism into consideration.

The term "decolonisation" seems to be of particular importance while talking about post-colonialism. In this case it means an intellectual process that persistently transfers the independence of former-colonial countries into people's minds. The basic idea of this process is the deconstruction of old-fashioned perceptions and attitudes of power and oppression that were adopted during the time of colonialism. The relationship of the colonial power to the colonised country seems extremely ambiguous and contradictory. This contradiction of two clashing cultures and the wide scale of problems resulting from it must be regarded as a major theme in post-colonialism. For centuries the colonial suppressor often had been forcing his civilised values on the natives. But when the native population finally gained independence, the colonial relicts were still omnipresent, deeply integrated in the natives' minds and were supposed to be removed.

So decolonisation is a process of change, destruction and an attempt to regain and lose power. While natives had to learn how to put independence into practice, colonial powers had to

Principal
Mauli Mahavidyalaya, Wadala
Tal-N. Solapur, Dist. Solapur
Scanned by CamScanner

Historicity International Research Journal SPECIAL ISSUE ISSN : 2393-8900
Impact Factor : 1.9152 (UIF)
Feminist and Gender Studies in a Global Perspective with Interdisciplinary Approach

Mauli Mahavidyalaya Wadala EST 2000

Victimization and Commoditization of Women in Media

Dr. Suryawanshi Parmeshwar Lakshman,
Head, Dept of English Mauli Mahavidyalaya, Wadala,
Solapur, Maharashtra. Mob: 09822022538

Abstract:

Unrealistic media images of women are so prevalent that it seems that females who fulfill such a standard are more the norm than the exception. Researchers argue that images that portray women who match the socio-cultural ideal of beauty are extremely prevalent in popular media. That repetitive exposure to such images influences women's abilities to understand that such standards are unrealistic. As females constantly view images of tall, thin women that are shown in different forms of mass media. There is a cumulative effect over time in that many women adopt this unrealistic standard of beauty as 'reality.' Many women come to view ultra-thin females to be 'normal,' and thus determine that any woman who does not live up to this ideal is 'abnormal'. It is almost impossible to alter society's representation of what is considered to be the 'ideal body.' Despite powerful evidence that the media's unrealistic depiction of females has negative effects on the way women views them. While it is difficult to change the way the media portrays women, there may be hope for altering women's internalized ideal body to reflect something that is realistic and attainable.

Keywords: *Media, image, exposure, cumulative, beauty, abnormal, representation and negative etc.*

Introduction:

Socio-cultural standards of feminine beauty are presented in almost all forms of popular media. The media portrays the image of women that is considered to be the 'ideal body'. Such standards of beauty are almost completely unattainable for most women. A majority of the models displayed on television and in advertisements are well below what is considered healthy body weight. But nobody is interested in knowing this reality. Mass media's use of such unrealistic models sends an implicit message that in order for a woman to be considered beautiful, she must be unhealthy in other words she must be below healthy body weight. There has been a plethora of research to indicate that women are negatively affected by constant exposure to models that fulfill the unrealistic media ideal of beauty. However, it is not clear how these images actually come to affect women's satisfaction with their physical appearance.

Moreover media doesn't think anything about ethics and morality. Mass media has at some extent has successes in convincing woman that what they show is real and they also can attain what is there in various media. At the end I will say that the women are being cheated by the media and woman must consider following media. They should not fall prey to media's unrealistic images.

Media Projects Unrealistic and Dangerous Standards:

Images in the media today project an unrealistic and even dangerous standard of feminine beauty that can have a powerful influence on the way women view themselves. From the perspective of the mass media, thinness is idealized and expected for women to be considered 'attractive'. Images in advertisements, television, and music usually portray the 'ideal woman' as tall, white, and thin, with a 'tubular' body, and blonde hair. The media is littered with images of females who fulfill these unrealistic standards, making it seem as if it is normal for women to live up to this ideal. *Ultra-thin models are so prominent that exposure to them becomes unavoidable and 'chronic', constantly reinforcing a discrepancy for most women and girls between their actual*

Principal
Mauli Mahavidyalaya, Wadala
Scanned by CamScanner

Historicity International Research Journal
SPECIAL ISSUE
ISSN : 2393-8900
Impact Factor : 1.9152(UIF)
CONTEMPORARY ISSUES & CHALLENGES IN SOCIAL SCIENCES

Planning and Policy Implications for Sustainable Agriculture Development in India

Dr. D. S. Harwalkar
Mauli Mahavidyalaya,
Wadala, Tal. N. Solapur.
harwalkards@gmail.com

Abstract

India is emerging as one of the past growing economies in the world. The vibrant economy of the nation is changing the scenario in India. Basically, it is an agrarian economy with rural background. Today, the agricultural occupation has facing many challenges to sustain its own way. In spite of the best efforts are being made in the field, still then it is not prospering in the present context, it is also not know in the future. Agriculture does not mean only production of crops, but includes live-stock, poultry, forestry, fishing, and rural handicrafts and other occupations based on rural resources. Sustainable agriculture should be favorable to individuals, society and environment. Sustainable agriculture is that which is healthy in eco-system, economically viable, socially equitable and humanitarian. In this present research paper various plans and policies implications for sustainable agriculture. Some physical and social aspects have been adopted for the sustainable agriculture. Sustainable agriculture provides the possibility of a new common ground.

Key words:- Implication, Sustainable Development, Agriculture, Challenges

• Introduction:

Agriculture is a primary economic activity which includes not only cultivation but livestock ranching, dairy farming, lumbering, irrigation and most of other activities. Agriculture development is defined as the process that creates the conditions for the fulfillment of agricultural potential. Those conditions include the accumulation of knowledge and availability of technology as well as the allocation of inputs and output. Sustainable agriculture development represents a new approach of the agricultural development that allows the agriculture to ensure the capacity of the future generation to fulfill the proper agricultural demands and without injures the fundamental ecological process.

It has been observed that commercialization of agriculture is harmful in the long run for society and the environment. If the amount spent on commercial agriculture is spent on traditional agricultural technologies then the traditional agricultural will also give good harvests. Mostly modern agricultural techniques have been tired in rich agricultural areas. Sustainable development cab be defined as appropriate use of resources within the environmental and social limitations. Agriculture does not mean only production of crops, but includes live-stock, poultry, forestry, fishing, and rural handicrafts and other occupations based on rural resources. Sustainable agriculture should be favorable to individuals, society and environment. Sustainable agriculture is that which is healthy in eco-system, economically viable, socially equitable and humanitarian. A healthy eco-system can be achieved by controlling two components. One is self regulation in the ecosystem and second is resource efficiency. Sustainable agriculture should be economically viable. There should be positive net return. It must produce sufficient food to meet the needs of the family of the farmer.

Principal
Mauli Mahavidyalaya Wadala
Solapur Dist- Solapur

Historicity International Research Journal
ISSN : 2393-8900
Impact Factor : 1.9152(GIF)
Feminist and Gender Studies in a Global Perspective with Interdisciplinary Approach

Mauli Mahavidyalaya EST 2000 Wadala

स्त्री विमर्श और मानवाधिकारः स्वयं प्रकाश की बलि कहानी के संदर्भ में

- डॉ.सतीश अर्जुन घोरपडे
माऊली महाविद्यालय वडाला.

आधुनिक हिंदी कहानी कहानीकारों में स्वयं प्रकाश एक सशक्त कहानीकार है । आपके अब तक अकाल मृत्यु, आदरबाजी,उज्ज्वल भविष्य,कानदाँव,चौथा हादसा,जंगल का दाह, नेता जी का चश्मा,प्रतीक्षा,पार्टीशन,पिताजी का समय,बलि,बाबूलाल तेली की नाक, लाइलाज कहानियों के साथ-साथ, मात्रा और भार, सूरज कब निकलेगा, आसमाँ कैसे-कैसे, अगली किताब, आयेंगे अच्छे दिन भी, आदमी जात का आदमी, चर्चित कहानियाँ, अगले जनम, आधी सदी का सफरनामा पार्टीशन, उपन्यास- जलते जहाज पर, बीच में विनय, उत्तर जीवन कथा, ईंधन, ज्योति रथ के सारथी, निबन्ध- स्वान्तः सुखाय, दूसरा पहलू, रंगशाला में एक दोपहर, नाटक- फीनिक्स आदि साहित्यिक कृतियां प्रकाशित है । आपके साहित्य सेवा के लिए राजस्थान साहित्य अकादमी पुरस्कार, वनमाली स्मृति पुरस्कार, सुभद्राकुमारी चौहान पुरस्कार, पहल पुरस्कार आदि पुरस्कारों से आपको सम्मानित किया गया हैं ।

स्वयं प्रकाश की कहानी 'बलि' में निर्धन तथा देहाती परिवार की छोटी लडकी की त्रासदी का चित्रण है । कहानी के शुरुआत में लेखक स्वयं प्रकाश ने आदिवासी जीवन को चित्रित किया है, जैसे घनी हरियाली, साल, शीशम, आम, कटहल और महूए के बडे-बडे पेड । चरों तरफ धान के खेत, पोखर, नदी । लकडी- मिट्टि-घास-गोबर के मकान और केले के पेड, लौकी-कद्दू की बेले और बैंगन-टमाटर की बाडी । पोखर में कूदती-फांदती मछलियां और चूल्हे पर चढी काली हांडी में खदबदाता भात। लडाई-झगडे, टोना-टोटका । लडकर भी कोई पराया नहीं होता था । कहानियां थी-भूत-प्रेत-चुडैल-डाकन, पंखों वाले सांप, परियां और राजा-रानी आदि की । बच्चों के छोटे-छोटे खेल । खेल के साधन थे पत्थर, मिट्टी, घास, पत्ते, चिडियाओं के पंख, फलों के बीज, लकडी के अटपटे खिलौने... क्या खजाना था, जिसे छाती से लगाकर रखा जाता था।

फिर देखते ही देखते सब कुछ बदल जाता है । उस जमीन के नीचे एक धातु का पत्थर है, जिसे पिघलाकर शीसा बनाया जाएगा । जमीन खोदने के लिए कई मशीने वहां लाई जाती है । जिस समाज ने कभी देखे नहीं ऐसे आधुनिक जीवन शैली वाले लोग वहां आ पहुंचे। देखते ही देखते पेड काटकर भूमि समतल कर दी गई, पक्के मकान, डामर की सडके बना दी गई । अब उन्हें वहां के स्थानीय लोगों की मदत चाहिए थी, अंडे, मूर्गे, भात और मछली चाहिए थी । इसलिए पैसे देकर उनसे मदत ली जाती है, हर चीज को पैसा देकर खरीदा जाना देहाती लोगों के लिए नया था । यह आरंभ था समाज के बाजार बनने की प्रक्रिया का । यहां परंपरागत जीवन शैली और आधुनिक जीवन शैली तथा देहाती लोग और शहरी लोग इनमें संघर्ष बताया गाया है ।

साहब लोगों की मेमसाहब बहुत नाजुक तथा कोमल थी जीन्हे घरों में काम करने के लिए लडकियों की आवश्यकता महसूस होती है, ऐसे में ही कहानी की मुख्य पात्र लडकी की कहानी शुरु होती है जिसे इस आधुनिक जीवन शैली ने अपनी ओर आकर्षित कर लिया था । लडकी मामी (मेमसाहब) के घर काम करने लगी । दरिद्रता ने इन लोगों को पहले से ही अपने बाहुपाश में जकड लिया था । ऐसे में लडकी को मामी के घर काम करने के बदले खाने-पहनने को मिलने लगा । कुछ पैसे भी मिल जाते थे । ऐसे में ही साहब का तबादला शहर में हो जाता है । लडकी के माता-पिता को कहकर वे लडकी को शहर ले जाते है, जहां लडकी शहर की चका-चौंध, जीवन शैली, सुख-सुविधा से प्रभावित हो जाती है । इसके माध्यम से लेखक ने यह बताने की कोशीश की है कि हमारे देश में दो भारत बसते है, एक ऐसा भारत जहां सुख-सुविधाओं की भरमार है, चौबीसों घंटे बीजली-पानी, शिक्षा, अस्पताल, बडी-बडी इमारतें आदि, दूसरा भारत ऐसा है कि जहां यह सभी चीजें देखने को तक नहीं मिलती बल्कि वहां तो हमेशा से ही दरिद्रता, अशिक्षा, भूखमरी, बिमारीयां आदि की भरमार है ।

लडकी शहर जाकर शहरी रहन सहन में इतनी घुल मिल गई कि उसे याद ही नहीं रहा कि यह सब केवल एक आभास है । तीन महिने बाद उसका बाप उसे लेने आया । लडकी को गांव भेजने की

Principal
Mauli Mahavidyalaya Wadala

Mauli Mahavidyalaya
EST 2000
Wadala

REVIEW OF RESEARCH
ISSN: 2249-894X
IMPACT FACTOR : 5.2331(UIF)
VOLUME - 7 | ISSUE - 4 | JANUARY - 2018

ASPECTS OF POST-COLONIAL THEORY

Vijay Nagnath Mhamane
Mauli Mahavidyalaya, Wadala.

ABSTRACT :
Postcolonial theory is not a single theory like some other theories such as feminist or Marxist theories. There is no consensus and clarity as regards what definitely constitutes post-colonialism. It has not a single dominant principle. A number of different theories are unified under the nomenclature of post-colonial theory. Diverse post-colonial theories focus on different issues such as literature, art, linguistic, history, political system and ideologies. It is highly impossible that a single theory will deal with all these diverse theoretical developments. But there is one principle which unites all the postcolonial theories- all the postcolonial theories offer a critique of the Eurocentric thinking. Postcolonial theory is invariably anti-colonial.

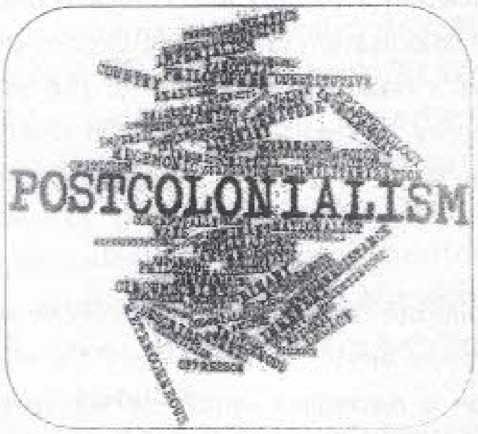

KEYWORLD : *Postcolonial theory , dominant principle , theoretical developments.*

INTRODUCTION :

It challengesand tires to subvert exploitative and discriminative practices of colonialist rules anywhere in the world. But even various anti- colonial movements are not same in the varied parts of the world. Anti-colonial movements are defined by context- geographical, cultural, social and political.

The postcolonial theory has its roots in the colonial experience of subjugation in the past. But it doesn't mean that postcolonial theory deals exclusively with the past. While studying the past it also studies the present realities which invariably are the results or consequences of the colonial past. Postcolonial theory does not belong to a single nation or single continent or a single field of unified theory. We find various thinkers, scholars and writers from various fields and ideologies whose writings can be termed as postcolonial, anti-establishment and anti-Eurocentric. Writers and thinkers such as Toni Morrison, Gayatri Spivak, Edward Said, Homi K. Bhabha, Frantz Fanon, Antonio Gramsci, Gabriel Garcia Marquez come from different backgrounds and ideologies. But still they don't speak for their own different ideology. Instead, they speak for the subjugated and oppressed humanity dispersed across the world.

The postcolonial theorists have used various concepts to describe the effects of colonialism on colonised subjects and society. One such important concept is alienation. Colonizers implemented

Principal
Mauli Mahavidyalaya, Wadala
N Solapur Dist- Solapur

Mauli Mahavidyalaya EST 2000 Wadala

भारतीय राजकारणातील स्त्रियांचे प्रतिनिधीत्व : एक चिकित्सा

प्रा. पाटील प्रमोद जगन्नाथ
राज्यशास्त्र विभाग,
माऊली महाविद्यालय, वडाळा

प्रस्तावना :

भारतीय समाज व्यवस्थेत जात, धर्म, वंश, लिंग, भाषा. प्रदेश या आधारावर बहुविविधता आहे. हे भारतीय ... वास्तव आहे. त्यामुळे भारतातील राजकीय प्रक्रिया अत्यंत गुंतागुंतीची बनली आहे. भारतीय राजकीय प्रक्रियेमध्ये प्रामुख्याने ... प्रवाह प्रभावी ठरल्याचे राजकीय भाष्यकार रवी श्रीवास्तव स्पष्ट करतात. त्यांच्या मते पहिला प्रवाह- राजकारणाच्या प्रादे... व दुसरा आतापर्यंत उपेक्षित सामाजिक गटाच्या राजकारणातील वाढत्या सहभागाचा. स्त्रिवादी अभ्यासक गेल ओमवेट ... देखील भारतीय राजकारणामध्ये १९८० च्या दशकामध्ये स्त्रिया, दलित, कनिष्ठ जाती, शेतमजूर, शेतकरी, आदीवासी ... मागणाऱ्या नव्या सामाजिक गटांचा उदय झाला. या गटांसाठी राजकारणात जागा करून देणे त्यांना सामावून घेणे राजकी... भाग होते. समताधिष्ठीत, न्याय्य, वर्गविरहीत समाजाच्या निर्मितीसाठी हे आवश्यक मानले गेले.

ऐंशी नव्वदीच्या शतकापासून लोकशाही, लोकशाहीकरण, स्त्री सक्षमीकरण हे शब्द जागतीक पातळीवर राजकीय ... कळीचे प्रश्न चर्चेले जाऊ लागले. सत्तेच्या राजकारणात वाटा मागणाऱ्या या नव्या सामाजीक गटांमध्ये स्त्रीयांच्या ... गटाकडे राजकीय पक्षांना दुर्लक्ष करणे शक्य नाही असे लक्षात आले. परिणामतः स्त्रीयांन्या प्रश्नांना राजकीय यंत्रणा (व्यव... प्रतिसाद मिळण्यास प्रारंभ झाला. १९७५ ला जगभर आंतरराष्ट्रीय महिला दशक संयुक्त राष्ट्र संघाने जाहीर केले. शांतता, ... विकास मैत्री या भावनेने जगात सर्वत्र महिलांच्या दुय्यम स्थानांबाबत ते बदलण्यायासाठी प्रयत्न होवू लागले. स्त्रियांना समान ... व सीडीं करार (कन्व्हेंशन फॉर एलिमिनेशन ऑफ ऑल टाइप्स ऑफ डिस्क्रिमिनेशन्स अगेन्स्ट वुमेन) यासारखे करार १९... दशकामध्ये चर्चेला आले. भारत सरकारने देखील सीडीं करारावरती सही केली.

प्रस्तुत संशोधन पेपरमध्ये भारतीय राजकारणातील स्त्रीयांचे प्रतिनिधीत्व या विषयावर मांडणी करण्याचा प्रयत्न केला ... जागतीक पातळीवर सर्वच राष्ट्रांमध्ये स्त्रियांना प्रतिनिधीत्व देण्याबाबत मागणीस प्रारंभ झाला.

भारतातील स्त्री प्रतिनिधीत्वाची ऐतिहासिक पार्श्वभूमी :

१९१९ च्या मॉंटियु-चेम्सफर्ड कायदयानुसार भारतातील काही स्त्रियांना मतदानाचा अधिकार प्राप्त झाला. शिक्षण, सामाजक... क्षेत्रात स्त्रियांना राखीव जागा मिळाव्यात अशी मागणी १९२८ साली स्त्रियांच्या काही शिष्टमंडळांनी तात्कालीक सरकारकडे ... ही मागणी त्यावेळचे ब्रिटीश राज्यकर्ते आणि भारतीय नेतृत्व यांना मान्य नव्हती. स्वातंत्र्य चळवळीतील क्रांतीकारक शक्तीचा ... होईल. राष्ट्रीय चळवळीत दरी पडेल. असा युक्तीवाद करण्यात आला. मद्रास विधानसभेवर महिलांचे प्रतिनिधीत्व करणाऱ्या मुथु... रेड्डी यांनी स्त्रियांना राखीव जागांची मागणी केली. कमलादेवी चटोपाध्याय या दक्षिण कॅनरा मतदारसंघातून १९२६ साली नि... आलेल्या पहिल्या स्त्रिप्रतिनिधी होत. महात्मा गांधीजींच्या माध्यमातून अनेक स्त्रिया स्वातंत्र्य चळवळीशी जोडल्या गेल्या. १... च्या स्वातंत्र्य लढाईत अनेक महिलांनी योगदान दिले. १९४६ मध्ये घटना समितीवर १३ स्त्रिया निवडून आल्या. सरोजिनी ना... हंसा मेहता, दुर्गाबाई देशमुख, राजकुमारी अमृता कौर, अम्मू स्वामी नायन, पुर्णिमा बॅनर्जी, विजयालक्ष्मी पंडीत, ॲनी मस्क ... दक्षिणायनी वेलायुधन, कमला चौधरी, लीला रॉय, सुचेता कृपलानी, बेगम ऐजाज रसूल, मालती चौधरी तसेच रेणुका रे, रा... सुब्बरायन यांना महिलांच्या प्रश्नांवर मार्गदर्शन करण्यासाठी नियुक्त करण्यात आले. या सर्वच स्त्रियांनी घटनानिर्मितीमध्ये मो... योगदान दिले.

स्वतंत्र भारतातील संसदीय स्त्री प्रांतिनिधित्व व त्यांचे योगदान :

स्वातंत्र्योत्तर भारतात संसदीय राजकारणात अनेक स्त्रियांना पद भू षविण्याची संधी प्राप्त झाली. विजयालक्ष्मी पंडीत यांनी ... राष्ट्रसभेचे अध्यक्षस्थान भूषविले. सरोजनी नायडू यांनी भारतीय राष्ट्रीय कॉंग्रेसचे अध्यक्षस्थान भूषविले तसेच उत्तरप्रदेश रा... राज्यपाल पद. सुचेता कृपलानी यांनी उत्तर प्रदेशाचे मुख्यमंत्री, नंदीनी सातपते यांनी ओरिसा शशिकला काकोडकर यांनी गोवा रा... मुख्यमंत्री भूषविले. सहानो यांनी दिल्ली विधानसभेचे अध्यक्षपद भूषविले.

१९५२ च्या पहिल्या सार्वत्रिक निवडणुकीमध्ये राजकुमारी अमृता कौर, श्रीमती दुर्गाबाई देशमुख, अम्मा स्वामीनाथन इ. ... प्रतिनिधित्व प्राप्त झाले. पहिल्या लोकसभेत अनेक महत्त्वाची सामाजीक, आर्थिक विधेयक मांडण्यामध्ये महिलांनी महत्वाची भू... बजावली. हुंडा प्रतिबंधक विधेयक, हिंदु विवाह विधेयक ही दोन महत्त्वाची विधेयक पास करण्यात आली. राजकुमारी अमृता कौ... पहिल्या आरोग्यमंत्री होत त्यांनी बीसीजी लस कार्यक्रम प्रभावीपणे राबविला तसेच एआयआयएमएस संस्था उभारणीमध्ये मह... भूमिक बजावली.

दुसऱ्या सार्वत्रिक (१९५७-६२) लोकसभेत महिलांचे निवडून येण्याचे प्रमाण १% राहिले. श्रीमती लक्ष्मी मेनन यांना ... राज्यमंत्री, मिस हॉल्टे अल्वा यांना अर्थराज्यमंत्रीपद लाभले. हलापाल चौधरी यांनी अनेक विषयावर ३३२० प्रश्न उपस्थित... तिसऱ्या सार्वत्रिक (१९६२-६७) या सार्वत्रिक निवडणूकीत १.३%, महिला सदस्य लोकसभेवर निवडून आल्या. आठ म... मंत्रीपद प्राप्त झाले. इंदिरा गांधी यांना पहिल्या महिला पंतप्रधान म्हणून जानेवारी १९६६ मध्ये मान मिळाला. इंदिरा गांधीचा ... गुंगी गुडी ते आर्यन लेडी असा त्यांच्या कर्तुत्वाने उल्लेख केला जाऊ लागला. पोखरण येथे इंदीरा गांधीच्या नेतृत्त्वाखाली अ... अस्त्राची पहिली यशस्वी चाचणी करण्यात आली. चौथ्या सार्वजनिक लोकसभा (१९६७-७०) या निवडणुकीमध्ये ३१ ... लोकसभेवर निवडून आल्या. पाच महिला सदस्यांना मंत्रीपद लाभले. या कालावधीत इंदिरा गांधीद्वारा चौदा बँकाचे राष्ट्रीयक... गर्भपात ही खाजगीबाब ही विधेयक पास झाले. पाचव्या सार्वजनिक लोकसभा (१९७१-७७) निवडणूकीत २२ महिला लोक... निवडून आल्या. इंदिरा गांधींना या कालावधीत न्यायालयाकडून अपात्र ठरविण्यात आले. सहाव्या सार्वत्रिक लोकसभा (१९७७

Principal
Mauli Mahavidyalaya.Wadala
...-N Solapur Dist- Solapur

Historicity International Research Journal
SPECIAL ISSUE
ISSN : 2393-8900
Impact Factor : 1.9152(UIF)
Contemporary History and Research Methodology

शरद जोशी प्रणित शेतकरी संघटनेचे स्त्री–स्वातंत्र्य चळवळीतील योगदान

प्रा. पाटील प्रमोद जगन्नाथ
राज्यशास्त्र विभाग,
माऊली महाविद्यालय, वडाळा मोबा. क्र. ९५५२५२९३३७

प्रस्तावना :–

१९६० सालानंतर पाश्चात्य जगात स्त्री–प्रश्नांसंबंधी चर्चेस खऱ्या अर्थाने सुरुवात झाली. सिमॉन दि बुव्हाचे दि सेकंड सेक्स हे गाजलेले पुस्तक १९४९ साली प्रकाशित झाले. पण या पुस्तकाचा प्रभाव १९६० सालानंतर मोठ्या प्रमाणात झाला. आधुनिक स्त्रीवादी विचार प्रवाह प्रामुख्याने १९६० ते १९८० च्या दशकात निर्माण झाले. १९६० ते १९७५ या काळात जहालवादी स्त्रीवादाचा प्रभाव सर्वच क्षेत्रावर पडण्यास प्रारंभ झाला.

स्त्रियांची पारंपारिक भूमिका बदलू पाहणाऱ्या स्त्रीवादी चळवळीत अनेक विचारांच्या संघटना, व्यक्ती, संकल्पना आहेत. मात्र या संघटना व्यक्ती, यांचे पुरुषांप्रमाणे स्त्रियांना ही स्वत:चे स्वातंत्र्यशील व सृजनशील आयुष्य घडविण्याचा हक्क आहे हे संघटनेचे समान सूत्र आहे. समकालीन स्त्रिवादात अनेक विचारप्रवाह दृष्टीकोन आहेत. वेगवेगळ्या विचारप्रवाहातून दृष्टीकोनातून स्त्रीमुक्ती संदर्भात त्यांनी मांडणी केली आहे.

अलिसन यागर यांनी स्त्रिवादाचे परंपरावादी दृष्टीकोन, उदारमतवादी दृष्टीकोन, अभिजात मार्क्सवादी स्त्रीवादी दृष्टीकोन, जहाल स्त्रीवाद, समाजवादी स्त्रीवाद असे वर्गीकरण केले आहे.

जॉन शार्वेटने तीन प्रमुख विचारप्रवाह मानून मांडणी केली. व्यक्तीवादी स्त्रीवाद, समाजवादी स्त्रीवाद, जहाल स्त्रीवाद असे दृष्टीकोनातून वर्गीकरण केले.

भारतीय स्त्री–मुक्ती चळवळीचा अभ्यास करताना त्या संदर्भात वेगवेगळे दृष्टीकोन जाणवतात. त्यामध्ये प्रामुख्याने फुलेवादी स्त्रीवाद, आंबेडकरी स्त्रीवाद, गांधीवादी स्त्रीवाद, आगरकरवादी स्त्रीवाद असे प्रवाह सांगता येतात.

उद्देश :–

१) प्रस्तुत शोधनिबंधाचा उद्देश शरद जोशी प्रणित शेतकरी संघटनेने स्त्री मुक्ती, स्त्री स्वातंत्र्याच्या कक्षा रुंदावण्याच्या दृष्टीकोनातून दिलेल्या योगदानाचा अभ्यास करणे.

२) शरद जोशी प्रामुख्याने खेड्यापाड्यात राहणारी, शेतीशी जोडणी गेलेली, गावकुसात, गावकुसाबाहेर श्रम करणारी, कुचंबलेली अशा स्त्रीच्या मुक्ती संदर्भात विचारांची मांडणी केली आहे का ते तपासणे.

३) शरद जोशी प्रणित शेतकरी संघटना इतर स्त्रीवादी दृष्टिकोनापेक्षा कोणता वेगळा दृष्टिकोन समोर ठेवते ते अभ्यासणे.

संशोधन पध्दती :–

प्रस्तुत शोधनिबंधाची मांडणी करताना प्राथमिक, दुय्यम, वृत्तपत्रीय लेखन तसेच टिकात्मक व विश्लेषणात्मक पध्दतीचा अवलंब करण्यात आला आहे.

शदर जोशी यांचे स्त्रीमुक्ती संदर्भात विचार व कार्य :–

१९८० च्या दशकात शेतीच्या प्रश्नासंदर्भात आवाज उठविण्याचे कार्ये शरद जोशी यांनी केले. शेती क्षेत्रातील शोषणाचा स्त्रीयांवरील परिणाम झाल्याचे, शेती प्रश्नांचा अभ्यास करताना शेती क्षेत्रात पुरुषांबरोबर स्त्रीयांवर देखील मोठ्या प्रमाणात अन्याय होतो हे जोशी यांनी जाणले. त्यांच्या मते शेती, शेतीमालाचे बाजारभाव याकडे पाहण्याची सरकारची प्रसार माध्यमांची तसेच तज्ञांनी मानसिकता संपूर्ण शहरी आहे. सरकारमध्ये ग्रामीण भागातून आलेले प्रतिनिधी असतात ते सुध्दा शेतीकडे रेडीमेड शहरी दृष्टीकोनातून पाहतात. शेतीविषयक चुकीच्या धोरणामुळे ६५% जनता ज्या शेती व्यवसायावर अवलंबून आहे. त्यामधील स्त्री या अधिकच दुर्लक्षित राहिल्या. साहजिकच त्यांच्या प्रश्नांचा आपण विचार केला नाही.

शरद जोशींच्या मते, कच्चा मालाच्या शोषणाचा प्रश्न धसास लागला नाही. मार्क्सने श्रमाच्या शोषणमुक्तीचा सिध्दांत मांडला. परंतु समाजवाद निर्माण करणाऱ्यांनी उद्योगधंद्यांच्या उभारणीसाठी शेतीच्या शोषणाची आवश्यकता सांगितली. सर्व प्रकारच्या

Principal
Mauli Mahavidyalaya, Wadala
N Solapur Dist- Solapur

CURRENT GLOBAL REVIEWER
Special Issue
Issue I Vol II, 26 April 2018
UGC Approved
Sr. No. 64310
ISSN : 2319 - 8648
Impact Factor : 2.143

जातिसंस्थेतील नवीन प्रवाह : एक समाजशास्त्रीय अभ्यास

प्रा. अनिल गाडेकर
सहाय्यक प्राध्यापक, समाजशास्त्र विभाग, श्री छ.शिवाजी शिवाजी कॉलेज उमरगा
प्रा.डॉ. प्रतिभा बिरादार
सहाय्यक प्राध्यापक, समाजशास्त्र विभाग प्रमुख, माऊली महाविद्यालय, वडाळा

---------- (5) ----------

प्रस्तावना :

मानवाच्या व मानवी समाजाच्या काही मूलभूत गरजा भागविण्यासाठी निर्माण झालेली मुल्यांची व्यवस्था यास सामाजिक संस्था म्हणून ओळखले जाते. मानवाच्या जशा कुटुंब, विवाह, अर्थ, शिक्षण संस्था असतात त्याचप्रमाणे भारतीय समाज व्यवस्थेत उदयास आलेली संस्था म्हणजेच जाती संस्था होय. भारतीय समाज हा खऱ्या अर्थाने अनेक जाती व धर्मांचा संच आहे. म्हणजेच जाती व्यवस्था हे भारतीय समाजाचे मूलभूत वैशिष्ट आहे. भारतासारख्या खंडप्राय देशात तीन हजारपेक्षा जास्त जातीची संख्या आढळते. प्रत्येक जात प्राचीन काळापासून ते आजपर्यंत आपल्या स्वतःचे स्वतंत्र अस्तित्व व वेगळेपण जपण्याचा प्रयत्न करीत आहेत. म्हणूनच जातीला जी जाता जात नाही ती जात असते असे म्हटले जाते.

जातिसंस्था हे वैदिक व हिंदुच्या अधःपतनाचे अन्यायपूर्ण समाज रचनेचे आणि शोषणाचे प्रमुख कारण मानले जात असे म्हणूनच ती उध्वस्त केली पाहिजे असे सर्वच पुरोगामी विचारवंतानी म्हटले आहे. जातिसंस्था नष्ट करण्यासाठी गौतम बुद्धापासून ते मध्ययुगीन असंख्य संतानी प्रयत्न केल्याचे दिसते. आधुनिक काळात महात्मा फुले, महात्मा गांधी, डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर इ. अनेक विचारवंतांनी व समाजसुधारकांनी जातिसंस्थेवर कठोर प्रहार केले आहेत पण प्रत्यक्षात जातिसंस्था नष्ट होण्योवजी दिवसेंदिवस जातीय जाणीवा, जातीय अहंकार व प्रेरणा अधिक टोकदार, धारदार व उग्र होताना दिसून येत आहे. म्हणजेच जातिसंस्थेबाबत असे जर होत असेल तर विद्वांनांची मते गफलतपूर्ण तरी आहेत किंवा भारतीय समाजाला जातिसंस्था टिकून राहणे आपल्या ऐहिक हिताचे आहे असे वाटत असावे.

आजच्या काळात जातिसंस्थेमध्ये नवनवीन प्रवाह निर्माण झाले आहेत. प्रत्येक जातीच्या व पोट जातीच्या संघटना निर्माण होत आहेत. प्रत्येक जात आपल्या जातीत जन्मलेल्या संतांची व महामानवांची जयंती व पुण्यतिथी साजरी करत आहेत. जाती व उपजाती निहाय वधू-वर मेळावे घेतले जात आहेत. प्रत्येक जात आपापल्या राजकीय, सामाजिक व आर्थिक मागण्यांसाठी पुढाकार घेत आहेत. जातनिहाय साहित्यसंम्मेलने घेतले जात आहे. थोडक्यात प्रत्येक जात व उपजात आपले स्वतंत्र अस्तित्व सिद्ध करण्यासाठी रस्त्यावर उतरताना दिसल्यामुळे पूर्वी पेक्षा आज जातीय भावना तीव्र व उग्र होत चाललेली आहे. म्हणजेच जातिसंस्थेत परंपरा आणि आधुनिकता एकत्र येऊन नवीन प्रवाह तयार होत आहेत.

उद्दिष्टये :

1) जातीची संकल्पना व स्वरुप समजून घेणे.

2) जातिसंस्थेतील नवीन प्रवाहांचा अभ्यास करणे.

गृहीतकृत्ये :

1) जात ही जन्माने प्राप्त होते.

2) जातिसंस्थेत अनेक नवीन प्रवाह निर्माण होत आहेत.

Principal
Mauli Mahavidyalaya Wadala
Tal-N Solapur Dist- Solapur

2017-18

Mauli Mahavidyalaya * Wadala * EST 2000

Journal of Rare Earths 36 (2018) 86–94

Contents lists available at ScienceDirect

Journal of Rare Earths

journal homepage: http://www.journals.elsevier.com/journal-of-rare-earths

ELSEVIER

Rare Earths

Effect of Dy-substitution on structural and magnetic properties of Mn–Zn ferrite nanoparticles*

K.V. Zipare, S.S. Bandgar, G.S. Shahane*

Department of Electronics, DBF Dayanand College of Arts and Science, Solapur 413002, MS, India

ARTICLE INFO

Article history:
Received 8 April 2017
Received in revised form
4 June 2017
Accepted 5 June 2017
Available online 18 August 2017

Keywords:
Mn–Zn–Dy ferrites
Structural characterization
Magnetic properties
Curie temperature
Rare earths

ABSTRACT

This paper describes the structural and magnetic properties of Dy-substituted Mn–Zn ferrite nanoparticles. Mn–Zn–Dy ferrite nanoparticles of the composition $Mn_{0.5}Zn_{0.5}Dy_xFe_{2-x}O_4$ ($x=0.05$, 0.1, 0.15 and 0.2) were synthesized by a facile chemical co-precipitation method. The samples were characterized through X-ray diffraction (XRD), transmission electron microscopy (TEM), Fourier transform infrared spectroscopy (FTIR), vibrating sample magnetometer (VSM) and Curie temperature. The XRD patterns confirm the synthesis of single crystalline phase of Mn–Zn–Dy ferrite nanoparticles. Lattice parameter increases with increase in Dy-substitution which confirms the replacement of Fe^{3+} ions by Dy^{3+} ions. Crystallite size is of the order of 6–8 nm for all these samples. The particle sizes observed from TEM analysis are in good agreement with the XRD values. The magnetic measurements show superparamagnetic nature of the samples. The saturation magnetization decreases with increase in Dy-concentration and can be correlated to modifications in the A-B exchange interactions as a result of the structural modifications due to Dy-substitution. The Curie temperature for $Mn_{0.5}Zn_{0.5}Fe_2O_4$ nanoparticles is 124 °C and decreases up to 84 °C with the increase in the Dy-concentration. The decrease in Curie temperature can be attributed to the weakening of the superexchange interaction between A-site and B-site as a result of Dy-substitution. The low value of Curie temperature and higher value of thermomagnetic coefficient k_T shown by these samples makes them suitable for the preparation of temperature sensitive ferrofluid for heat transfer applications.

© 2018 Published by Elsevier B.V. on behalf of Chinese Society of Rare Earths.

1. Introduction

In recent years, spinel ferrite nanoparticles have attracted much attention because of their potential applications in high density magnetic recording, magnetic fluids, spintronics, data storage, switch mode power supplies, gas sensors, biological tagging, etc. As one of the important class of soft magnetic materials, Mn–Zn ferrites have wide range of technological applications such as transformer cores, multilayer chip inductor, recording heads, electromagnetic interference shielding, drug delivery and hyperthermia.[1–5] One of the important applications of Mn–Zn ferrite nanoparticles is their use in the synthesis of temperature sensitive ferrofluid which has the potential application in thermal management of electronic systems. The ideal nanocrystals for this application should have a Curie temperature near the maximum operating temperature of the system coupled with high saturation magnetization and pyromagnetic coefficient values.[6] From our previous study on $Mn_{1-x}Zn_xFe_2O_4$ ($x=0$, 0.2, 0.4, 0.6, 0.8, 1) it is observed that for $x=0.4$ saturation magnetization is high (73 emu/g) but its Curie temperature is high (150 °C), and for $x=0.6$ Curie temperature is low (95 °C) but its saturation magnetization is low (31 emu/g).[7] As a compromise, samples with $x=0.5$ were synthesized and its magnetic properties were studied. It is observed that for $x=0.5$ saturation magnetization is 60 emu/g and Curie temperature is 124 °C. As our intension is to synthesize ferrite nanoparticles with low Curie temperature and high pyromagnetic coefficient, the composition $x=0.5$ is selected for further studies.

It is reported that properties of ferrite nanoparticles can be modified by the introduction of rare earth elements. In the lanthanide series the magnetic moment varies from 0 (La^{3+}) to 10.5 μ_B (Dy^{3+}) and lanthanide ions can be isotropic or anisotropic due to the large variation of the f-electron orbital contribution to the magnetic interaction. The partial substitution of high spin transition metal ions and the rare earth ions for Fe^{3+} ions in ferrites showed strong spin-orbital (3d-4f) coupling and systematic variation in magnetic moments arising from the sequential filling of electrons in 4f shells

* Foundation item: Project supported by Science and Engineering Research Board, Department of Science and Technology, Government of India, New Delhi (SB/S2/CMP-06/2013).

* Corresponding author. Fax: +91 217 2728900.
E-mail address: shahanegs@yahoo.com (G.S. Shahane).

http://dx.doi.org/10.1016/j.jre.2017.06.011
1002-0721/© 2018 Published by Elsevier B.V. on behalf of Chinese Society of Rare Earths.

Principal
Mauli Mahavidyalaya, Wadala
Tal. Solapur Dist- Solapur

नर स्त्रियांना शिक्षण देणे त्याचबरोबर पुरुषांना शिक्षणाबरोबरच सुसंस्कार देणे आणि स्त्रीयांना बरोबरीने स्थान देण्याचा प्रयत्न करण्यास प्रोत्साहन देणे एवढ्या गोष्टी केल्या तरी शिक्षणाने संस्कार प्रगल्भता, समंजसपणा नक्कीच वाढीस लागेल. परंतु हे समीकरण फक्त शहरापर्यंत मर्यादीत न ठेवता गाव, वाड्या, वस्त्या, आदिवासी पाड्यांपर्यंत पोहचवले पाहिजे. समाजातल्या तळागाळापर्यंतच्या मानव घटकात स्त्री—पुरुष समानता रुजवून समान दर्जाची वागणूक प्रत्येक गोष्टीत दिली गेली तर देशाची प्रगती झाल्याशिवाय राहणार नाही. स्त्री—पुरुष दोघांनीही एकमेकांना मान—सन्मान देऊन, समान अधिकार देवून, हातात हात घालून काम केले पाहिजे. फक्त ८ मार्च सारखे दिवस साजरे करुन काहीही साध्य होणार नाही. एक दिवस पूजा करुन, गोडवे गाऊन स्त्रियां सक्षम होणार नाहीत. समाजाचा पाया भक्कम होणार नाही. त्यासाठी सदासर्वदा, सर्वकाळ, सर्व स्तरांवर प्रत्येकाने आपल्यापरीने माणूस म्हणून आपले वर्तन ठेवले पाहिजे असे मला वाटते.

संदर्भ:—

१. साहित्य संस्कृती आणि जागतिकीकरण — डॉ. भालचंद्र नेमाडे. लोकवाङ्मय प्रकाशन गृह, चौ. आ. २००५. मुंबई.

२. स्त्रीवादी समीक्षा: स्वरुप आणि उपयोजना, डॉ. अश्विनी धोंगडे, दिलिपराज प्रकाशन प्र.आ. पुणे, १९९३.

३. प्रबोधनपर्व सपा: प्रिं. डॉ. अरविंद बुरुंगले / डॉ. पांडुरंग भोसले, चेतक बुक्स, पुणे.

४. आंतरराष्ट्रीय महिला दिन विशेषांक, विशेष संपादक — डॉ. भारती रेवडकर, कंटेपररी रिसर्च इन इंडिया; ISSN:२२३१.२१३७, युजीसी मान्यताप्राप्त नियतकालिक क ६२४४१.

❑❑❑

04

परंपराधिष्ठित नव स्त्रीजीवन शैलीचा 'मारवा'

डॉ. सुवर्णा गुंड - चव्हाण
मराठी विभाग प्रमुख, माऊली महाविद्यालय, वडाळा उत्तर सोलापूर.

१. प्रस्तावना :-

आधुनिक जीवनशैलीने समाजमनात अनेक मतप्रवाहांचा विचारांचा गुंता आहे. तो गुंता सोडवणे गरजेचे आहे. मुलगामी समाजरचनेच्या विचारांचा अभ्यास करता असे दिसते की, दुरगामी व मनुष्याच्या स्थायीभावाचा विचार करुन जगण्याचे निकष व कस यांचाही विचार करुन समाजमनात, जीवनात काही परंपरा रुजवल्या आहेत. त्या पीढ्यांन पिढ्या पुढे चालत राहिल्या ज्या समकालास उपयुक्त होत्या व नंतर ज्या कालबाह्य ठरु पाहतात त्याचा आपण त्याग करु शकतो. आजच्या काळाला सुसंगत विधायक असणारी नवी जीवनशैली विकसित करु शकतो. शेवटी समाज निरोगी, सशक्त मनाचा व विचार आचाराचा बनावा हाच उद्देश असतो. हा उद्देश 'मारवा' कथासंग्रहातुन कितपत यशस्वी झाला ते समाजशास्त्रीय संशोधन पध्दतीच्या आधारे पाहता येईल.

'जुनं ते सोनं' या म्हणी प्रमाणे आपण जुन्या सोन्याचे वेळप्रसंगी नवे दागिने करतो. तद्वत समाजात चांगल्या परंपरांना बरोबर घेवून त्यावार आधारित समकालात नव विचार रुजवावेत. या आर्जवतेनेच 'मारवा' मधील विचार स्त्रीयांच्या नव जाणीवांच्यामध्ये दिसतात का ? हे पाहता येईल. मारवा राग विनंती, आर्जव कारुण्य यासाठी सायंकाळी माळवला जातो. मारवा रागानुरुप 'मारवा' कथासंग्रहातील प्रत्येक स्त्री परंपराधिष्ठित नव जाणीवांची जाण देवू पाहत आहे. ही स्त्री-पुरुषांची नवजाणीवांची जीवनशैली स्वागताई आहे. या विचाराने स्त्रीया सुखी होतीलच पण समाजही सुस्थितीत राहील. 'मारवा' मध्ये परंपराधिष्ठित पण नवजाणीवांच स्त्रीजीवन कशा पध्दतीने चित्रित केले आहे ? स्त्रीमताचा सन्मान करणाऱ्या पुरुषांचाही यात समावेश करता येईल. ते कशा पध्दतीने चित्रित केले आहे ते पुढीलप्रमाणे पाहता येईल.

'RESEARCH JOURNEY' International Multidisciplinary E- Research Journal
Impact Factor - (SJIF) - 6.261, (CIF) - 3.452(2015), (GIF)-0.676 (2013)
Special Issue 184 (A) : संत साहित्याची कालसापेक्षता
ISSN : 2348-7143
April - 2019

संतशिरोमणी कर्मयोगी सावता माळी आणि कालसापेक्षता

डॉ. सुवर्णा गुंड–चव्हाण
मराठी विभागप्रमुख,
माऊली महाविद्यालय, वडाळा
uvarnagund333@gmail.com

Mauli Mahavidyalaya EST 2000 Wadala

प्रस्तावना :

आजच्या आधुनिक युगात संत सावता माळी (सन १२५० ते १२९५) यांचे जीवनकार्य दिशादर्शक व अनुकरणीय आहेत. त्यांच्या विचाराचा वारसा नव्या पिढीकडे सोपवणे ही काळाची गरज आहे. 'सकलसंत गाथा' व 'अभंग' पुस्तिका यातून २३७त३९ अभंग उपलब्ध आहेत. अधिक अभंग असण्याच्या शक्यतेमुळे मी संत सावता महाराजांचे चरित्र लेखक प्राचार्य घाडगे यांना विचारणा केली असता ते म्हणाले की, ''संत सावता महाराजांच्या संजीवनी समाधी सोहळयासाठी सर्वजण गेले असता त्यांच्या कट्टर विरोधकांनी त्यांचे अभंग नष्ट केले, आज जे उपलब्ध अभंग आहेत ते समकालीनांनी पाठ केलेल्या अभंगातून प्राप्त झाले आहेत.'' प्राप्त अभंग सुध्दा संत सावता महाराजांच्या विचारांना मूर्तरुप देतात. तरीही अधिक माहितीस्तव ''संत शिरोमणी सावता महाराज ललित चरित्र'' या ग्रंथाकडे वळले. 'सावतोबाच्या गोष्टी, सचित्र गोष्टी इ. ग्रंथाचाही आधार घेतला. समकाली संतांमध्ये वयाने जसे सावतोबा मोठे तसेच ते नम्र, सतत कष्ट करुन आपल्या व्यवसायातच विठ्ठलाला पाहणारे होते. विठ्ठलास इतके प्रिय झाले की, विठ्ठल भेटीसाठी येतात व सावतोबाच्या हृदयात लपतात. या संदर्भात सावतोबांच्याबरोबर अनेक संतांनी लिहिलेल्या अभंगांनाही पारखता येईल. स्नेहाने व आदराने समकालीन संत भेटीसाठी अरणला येत. अनुभवाच्या व वयाच्या अधिकाराने सर्वजण त्यांना कोणत्याही निर्णयासाठी शिरसावंद्य मानत. विचारविनिमयात त्यांना मोठा अधिकार असे तरीही सर्वांना विचारात घेवून सर्वहिताचा निर्णय घेते. या सर्व बाबींचा विचार करता संत सावता माळी यांच्या साहित्यातून, कृती, उक्ती, चरित्रग्रंथ व इतर संतांच्या अभंगातून संतशिरोमणी कर्मयोगी सावता माळी यांचे विचार व कालसापेक्षता पाहता येईल.

आजच्या भौतिक जगात गुरफटलेल्या अन् विचारांची अस्थिरता निर्माण करणा–या समाजाला संत सावता माळी यांच्या अभंगातून व चरित्रग्रंथातून उत्कृष्ट जीवनशैलीचे दिशादर्शक उदाहरणच ठरु शकते. याचा शोध समाजशास्त्रीय संशोधन पद्धतीच्या आधारे घेण्यात येणार आहे.

समाजशास्त्रीय संशोधन पध्दती :

आज साहित्याचा अभ्यास समाजशास्त्रीय दृष्टीने करण्याची गरज आहे. कारण समाजात परिवर्तने वेगाने होत आहेत. जागतिकीकरणाने व चंगळवादामुळे समाजात सर्व स्तरात बदल होत आहेत. प्रसार माध्यमांचा प्रभाव वाढतो आहे. स्त्रिया असो की अबालवृध्द सर्व आघाड्यावर यशस्वी झाल्याने, आर्थिक स्वावलंबाने व्यक्तिस्वातंत्र्याचा अतिरेक वाढतो आहे. संस्कृतीचा विसर पडल्याने नैतिक मूल्यांचा –हास होतो. अशाकाळात वाङ्मय प्रकाराच्या एखाद्या विशिष्ट कालखंडाचा अभ्यास केल्यास बदलत्या समाजाचे व संस्कृतीचे दर्शन परिवर्तन अभ्यासता येवू शकेल. माधव ब. नगरकर म्हणतात त्याप्रमाणे, "भोगप्रधान होत असताना नीतिमूल्ये विसरुन जाण्याच्या मार्गावरुन समाजाला संतांच्या जीवनगाथांचा स्पर्शच सावध करु शकेल." याच हेतूने संत

HISTORICITY RESEARCH JOURNAL

Mauli Mahavidyalaya EST 2000 Wadala

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचे जातीनिर्मुलन विषयक विचार

प्रा. शिंदे विकास विलासराव
इतिहास विभाग , माऊली महाविद्यालय, वडाळा ,
ता.उ. सोलापूर जि. सोलापूर.

ना

हज वर्षाची जातीप्रथा भारतीय समाजव्यवस्थेचे अविभाज्य अंग बनून आहे. तिचा प्रारंभ आर्य निर्मित वर्ण व्यवस्थेच्या आधाराने झाला. तरीही वर्ण व जातीप्रथा ह्या बाबी भिन्न होत्या. मुलतः वर्णव्यवस्थेचा संबंध रंगाशी व अनार्यांशी होता. आणि जाती निर्मितीसाठी वर्णसंकर, परकीय आक्रमणे व व्यवसाय कारणीभूत ठरले. वर्ण व जाती एकच माणनाऱ्यापैकी आणि भारतीय या व वर्ण केवळ ब्राम्हणनिर्मित गृहीत धरल्यामुळे अपरिपक्व संशोधकात क गोंधळ निर्माण झाला. परिणामी मोठमोठया समाज सुधारकांनी गेल्या तीन वर्षाची भारतीय जातीव्यवस्था केवळ मतलबी स्वार्थी ब्राम्हण आर्यानीच निर्माण असा ग्रह करुन घेतला पण वस्तुस्थिती मात्र वेगळीच आहे.

तीसंस्थेचा उदय

जातीप्रथेचा उदय केंव्हा झाला हे ठामपणे सांगता येणार नाही. आर्यांच्या वैदिक संस्कृतीत चार वर्ण होते. आणि काळात हजारो जाती निर्माण झाल्या. जातीची संख्या भरमसाठ वाढली. मनुने समाजात चार वर्ण व पन्नास जाती याचे नमूद केले आहे. तर डॉ. केतरांनी देखील चार वर्ण आणि तीन हजार जातीचा उल्लेख केला. अनेक इतिहास कारने वर्ण आणि जाती भिन्न असल्याचा निर्वाळा दिलेला आहे. 'विशिष्ठ समुहात्मक परिवाराच्या चालीरिती व धार्मिक रामहून जातीप्रथेचा उदय झाला.' डॉ. स्मितच जाती विषयक दृष्टीकोन व्यवहार्य आहे वाटतो. रॅप्सन या विद्वानांनी र्णीय आर्य व कृष्णवर्णीय अनार्यांच्या रंगभेदामधून जाती निर्माण झाल्या तर रंग व जन्मावरुन जाती निर्माण झाल्याचे डॉ. गोखले यांनी मांडले आहे. तसेच डॉ. नेसफिल्ड यांनी शिका, पशुपालन, व्यापार, धर्मविधी व विविध व्यवसायामुळे निर्माण झाल्या तसेच परकीय गुलामगिरी प्रथेचे अनुकरण, आंतरवर्गीय व आंतरदेशीय विवाह, विविध धर्मग्रंथाचे करण व ईश्वरनिर्मित व्यवस्था या कारणामुळे जाती उदयाला आल्या. या सर्व मतांतरावरुन केवळ आर्यनिर्मित यवस्थाच भारतीय जातीप्रथेसाठी कारणीभूत नसून त्यासाठी इतर घटक ही जबाबदार आहेत. वर्णव्यस्थेच्या विकृती जातीप्रथा उदयास आली.

ती व्यवस्थेचा विकास

जाती व्यवस्थेचा विकास अनेक कारणातून झालेला आहे. त्यामध्ये वेदकालिन चार वर्णाचे रुपांतर चार जातीत झ . तसेच वेदकालीन दस्यू कालांतराने शूद्र जातीत रुपांतर झाले. विविध उद्योग व्यवसाय यामुळे जाती निर्माण झाल्या. च अनेक धर्मपंथ व अनुयायी यातून जातीचा विकास झाला. तसेच परकीय आक्रमणे व स्थायीत्व यातून भारतात जाती निर्माण झाल्या. तसेच विविध कलाकार धर्मग्रंथ व उत्तर वैदिक काळात जातीसंस्थेचा विकास घडून आला.

ISSN: 2393-8900 IMPACT FACTOR : 2.7825(UIF) VOLUME - 5 | ISSUE - 3 | NOVEMBER - 20

HISTORICITY RESEARCH JOURNAL

हैद्राबाद संस्थानात आर्य समाजाचे कार्य

प्रा. विकास विलासराव शिंदे
इतिहास विभाग प्रमुख , माऊली महाविद्यालय, वडाळा , ता.उ. सोलापूर जि. सोलापूर.

प्रस्तावना :

ब्रिटिशांच्या भारतातील सत्तेच्या स्थापनेनंतर त्यांनी भारताची दोन प्रदेशात विभागणी केली होती. पहिला विभाग ब्रिटिश इंडिया म्हणजे खालसा भारत व दुसरा विभाग प्रिन्स्ली इंडिया म्हणजे संस्थानी भारत. ब्रिटिश खालसा प्रदेश व संस्थानी भारत यांच्या प्रशासकीय स्वरुपामध्ये खूप मोठ्या प्रमाणावर फरक होता याला कारण म्हणजे बिटिशांनी खालसा केलेल्या भागाचे प्रशासन गव्हर्नर जनरलच्या माध्यमातून चालविले जात होते, तर संस्थानी भारताचा कारभार हा संस्थानिकांच्या हातामध्येच होता व तेथील प्रशासन संस्थानिकाकडून चालविले जात होते. पण या संस्थानिकांच्यावर सार्वभौमत्व हे ब्रिटिशांचेच असे. त्यामुळे संस्थांनी जनतेला दुहेरी गुलामगिरीत रहावे लागत होते. या संस्थानांमध्ये विसाव्या शतकाच्या दुसऱ्या शतकाच्या शेवटी जागृतीस सुरुवात झाली. अशा संस्थानापैकी हैद्राबाद संस्थान एक आहे.

हैद्राबाद संस्थान :-

ब्रिटिश राजवटीच्या काळात भारतात जवळपास ५६३ देशी राज्ये आणि संस्थाने होती. दक्षिण भारतात श्रावणकोर, बडो कोल्हापूर, नागपूर आणि हैद्राबाद ही पाच ठिकाण होते. यापैकी मोगल साम्राज्याच्या विघटनाच्या काळात जन्माला आलेले हैद्राबादचे संस्थ भारताच्या मध्यभागी वसले होते. भारतातील तीन चार मोठया संस्थानापैकी हैद्राबादचे शासक हे सर्वसाधरणतः ब्रिटिशधार्जिणे असल्यामु हैद्राबादच्या अंतर्गत कारभारात ब्रिटिशांचा हस्तक्षेप होत नसे हैद्राबादच्या प्रजेपैकी सुमारे ८५ टक्के लोक हिंदू व जेमतेम १५ टक्के मुसलमा असूनही शासक मुसलमान असल्यामुळे हिंदू प्रजेवर सतत अन्याय होई. १९११ साली मीर उस्मान अली खान निजाम बनल्यापासून शासना सुधारणा घडवून आणण्याचा सल्ला ब्रिटिश सरकारने त्याला अधूनमधून दिला असला तरी त्याचा निजामावर फारसा परिणाम झाला नाह हिंदू प्रजेवरील जुलुमान व अत्याचारात कधी खंड पडला नाही. हैद्राबादमधील हिंदू प्रजा सतत दडपली जाण्या चे एक महत्वाचे कारण हो ते म्हणजे त्यांच्यातील ऐक्याचा अभाव हिंदू प्रजा कानडी, तेलगू व मराठी अशा तीन गटात विभागलेली असल्यामुळे निजामाच्या शोशक जुलमी शासनाला संघटितरीत्या विरोध करणे त्यांना शक्य होत नव्हते. हैद्राबाद राज्यात मराठवाडा, तेलगंणा, कर्नाटक या प्रादेशि विभागांचा समावेश होत होता. १९२० नंतर हैद्राबाद मधील हिंदू प्रजेच्या प्रबोधनाची कार्य आर्य समाजी मंडळींनी हाती घेतले.

आर्य समाज :-

स्वामी दयानंद सरस्वती यांनी १० एप्रिल १८७५ रोजी सर्वप्रथम मुंबई येथे आर्य समाज या संघटनेची स्थापना केली तर इ.स १८८० मध्ये हैद्राबाद संस्थानात मराठवाडयातील बीड जिल्हा, ता. किल्ले धारुर या ठिकाणी सर्वप्रथम आर्य समाजाची स्थापना झाली.पु इ.स. १८९२ मध्ये या आर्य समाजाच्या शाखेचे स्थलांतर हैद्राबाद येथे सुलतानबाजार या ठिकाणी करण्यात आले. खऱ्या अर्थाने येथून आर्य समाजाच्या कार्याची सुरुवात झाली. बॅरिस्टर विनायकराव कोरटकर हे आर्य समाजाचे अध्यक्ष होते. तर उदगीरचे बन्सीलालजी मुख्यमंत्री होते. इ.स. १९३० मध्ये संस्थानातील प्रत्येक जिल्हयात आर्य समाजाच्या शाखा स्थापना करण्यात आल्या. हैद्राबाद संस्थानाच् स्वातंत्र्य आंदोलनाची उभारणी करण्याचे महत्वाचे कार्य आर्य समाजानेच केले. संस्थानातील जनतेत जनजागृती करुन आंदोलनाच पायाभरणी आर्य समाजाने केली नसती तर संस्थानातील संपूर्ण समाज हैद्राबाद स्वातंत्र्य आंदोलनात पेटून उठला नसता. सामाजिक धार्मि सुधारणा घडवून आणणे हे आर्य समाजाचे मूळ कार्य होते.

REVIEW OF RESEARCH
IMPACT FACTOR : 5.7631(UIF)
UGC APPROVED JOURNAL NO. 48514
ISSN: 2249-894X
VOLUME - 7 | ISSUE - 11 | AUGUST - 2018

Mauli Mahavidyalaya EST 2000 Wadala

भारतातील लोकसंख्यावाढ व सरकारचे नियंत्रणासाठी धोरण

प्रा.देशमुख शेषनारायण किसनराव
माऊली महाविद्यालय,वडाळा

प्रस्तावना -

आर्थिक विकासासाठी राष्ट्रीय उत्पन्नवाढीची गरज आहे.तर राष्ट्रीय उत्पन्न वाढीसाठी भुमी,श्रम,भांडवल आणि संयोजक यांची गरज असते.वाढणा-या लोकसंख्येतून श्रम व संयोजक हे दोन घटक उपलब्ध होतात म्हणून वाढणारी लोकसंख्या नेहमीच अपकारक नाही तर उपकारक ठरू शकते म्हणजे लोकसंख्या नियंत्रण धोरणाच्या माध्यमांतून लोकसंख्येचा पर्याप्त आकडा गाठता येतो.

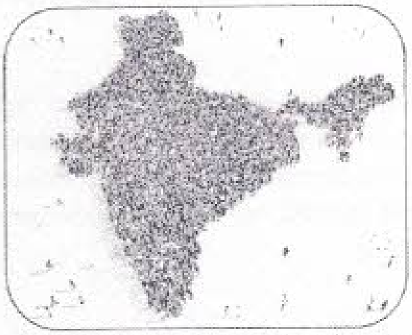

भारत हा विकसनशील देश असल्यामुळे लोकसंख्येच्या विस्फोटाच्या स्थितीत आहे.भारतात १९२१ हे लोकसंख्येचे महाविभाजन वर्ष मानले जाते. या अगोदर लोकसंख्या वाढीकडे प्रश्न म्हणून पाहण्याची गरज नव्हती भारतात १८८१ ला पहिली रितसर जणगणना झाल्याचे दिसून येते.१९२१ ते १९५१ या दरम्यान लोकसंख्या वाढल्याचे दिसून येते.

भारतामध्ये अर्थव्यवस्थेच्या विकासामध्ये जे अनेक अडथळे आहेत.त्यामध्ये लोकसंख्या वाढ हा फार मोठा अडथळा आहे म्हणून स्वातंत्र्यानंतर सरकारने.सर्वप्रथम १९५२ मध्ये कुटुंबनियोजन कार्यक्रम १९७७,कुटुंबकल्याण कार्यक्रम, व ९० च्या दशकापासून महिला सबलीकरणावर भर दिलेला दिसतो.तर २००० साली दिर्घकालीन लोकसंख्या धोरण जाहीर करून सरकारने लोकसंख्या नियंत्रणाच्या प्रयत्न केला आहे.विकास आणि लोकसंख्या यांचा खुप जवळचा संबंध आहे म्हणून लोकसंख्येचा आकार पर्याप्त ठेवणे अत्यंत गरजेचे आहे हा आकार पर्याप्त ठेवण्यासाठी सरकारने प्रत्येक पंचवार्षिक योजना काळात मोठ्या प्रमाणावर आर्थिक तरतूद करून व धोरणात्मक निर्णय घेऊन लोकसंख्या नियंत्रणात ठेवण्याचा प्रयत्न केला आहे.

संशोधनाचा उद्देश -

१.भारतातील लोकसंख्या नियंत्रणाचा अभ्यास करणे
२.लोकसंख्येची सध्यस्थिती जाणून घेणे
३.लोकसंख्या नियंत्रणाच्या उपयांचा आढावा घेणे
४.लोकसंख्या नियंत्रणासाठी धोरणात्मक उपाय सुचवणे.

संशोधन पध्दती -

प्रस्तुत संशोधन दुय्यम साधन सामुग्रीवर आधारीत आहे.संशोधनासाठी विविध पुस्तके, संदर्भग्रंथ, वर्तमानपत्रे, मासिके, जनगणना अहवाल इ चा वापर केला आहे.

लोकसंख्या वाढीचा आढावा -

देशाची लोकसंख्या ही उपलब्ध साधन सामुग्रीशी मिळती जुळती ठेवण्यासाठी सरकारने लोकसंख्येचा आकार रचना व वितरण यामध्ये जाणीवपुर्वक बदल करण्याचे धोरण म्हणजे लोकसंख्या धोरण होय.१९२० सालापर्यंत लोकसंख्या नियंत्रणाचा प्रश्न भारतीय अर्थव्यवस्थेसमोर नव्हता परंतु १९२१ ते १९५१ पर्यंत लोकसंख्या हळूहळू वाढायला सुरूवात झाली १९५१ ते १९८१ पर्यंत भारताची लोकसंख्या वेगाने वाढली आहे.भारतातील बेरोजगारी,दारिद्रय,भाववाढ या गोष्टी वाढत्या लोकसंख्येच्या निर्देशक आहेत.म्हणून सरकारने लोकसंख्या नियंत्रणासाठी जाणीवपुर्वक प्रयत्न केल्याचे दिसून येते.सन १९०१ मध्ये भारताची लोकसंख्या २३.६ को होती ती वाढून १९५१ मध्ये ३६.५१ को. एवढी झाली.तर २०११ च्या जणगणनेनुसार १२३ को.एवढी आहे.सध्या भारताची लोकसंख्या १३० को. पेक्षा जास्त आहे.

भारतातील लोकसंख्या वाढीची कारणे-

१.अल्पवयीन विवाह

'RESEARCH JOURNEY' International Multidisciplinary E- Research Journal
Impact Factor - (SJIF) - 6.261, (CIF) - 3.452(2015), (GIF)–0.676 (2013)
Special Issue 80 [A] :
UGC Approved Journal
ISSN : 2348-7143
December-2018

A Study of Agricultural Problems in India

Dr. D. S. Harwalkar
Asst. Prof. in Geography
Mauli Mahavidyalaya, Wadala,
Tal.N. Solapur Dist. Solapur.413222
.Email-harwalkards@gmail.com

Mauli Mahavidyalaya EST 2000 Wadala

Abstract :

Agriculture is one of the important economic activities of man. As agriculture fulfils the basic needs of people, a lot of emphasis has been given to develop and increase agricultural production. Food, Clothes and Shelter are the basic needs of man in day today life, among these food is the most significant need of man. The relationship between agricultural production on the one hand and the growth of population on the other are the important parameters to analyze in depth to understand precisely the nature of problems of agriculture in a particular region. Means of irrigation and various technological determinants are the most crucial factors determining the pattern and pace of agricultural growth in any region. In this paper an emphasis given on the agricultural problems to see thought out in India. The major problem of Indian agricultural is uneven distribution of rainfall in India. In this research paper there are commercial agricultural problem and traditional agricultural problems mentioned. There is a need to adopt some technique of agriculture which does not damage environment but helps in increasing production and returns there on.

Key Words: - Agriculture, Commercial, Traditional etc.

Introduction:

Agriculture is a basic occupation and meets the primary needs of man for food, clothing and shelter. It is source of economy of a Nation. It provides the raw material to different industries. Thus, agriculture plays an important role in the economic development of a region. Agriculture issued different technology with varied intensities leading to various in agricultural efficiency per unit of time and space. Agriculture development implies maximum economic utilization of land and this means land has to be provided with adequate water and fertilizer which is conjunction with multi cropping land to increased yield and income from the land. In fact, agricultural change cannot be understood separately from general process of development. However, agro-technical determinants like irrigation, fertilizer, high yielding varieties of seeds, agricultural landscape and provide a frame of parameters to measure the level of agricultural development of region. Therefore, the need arises for measuring and mapping the region inequalities and further to identify backward and advanced areas in terms of agricultural developments.

Agriculture is one of the important economic activities of man. As agriculture fulfils the basic needs of people, a lot of emphasis has been given to develop and increase agricultural production. An effort has been made to commercialize agriculture through the introduction of high yielding variety seeds, chemical fertilizers, pesticides, irrigation and mechanization. These components were introduced without taking their side effects into account. The only objective which drew attention of agricultural planners probably was towards raising agricultural production. While commercial agriculture increases immediate returns, it ultimately damages the

REVIEW OF RESEARCH
ISSN: 2249-894X
IMPACT FACTOR : 5.7631(UIF)

A STUDY OF PANDHARPUR AS A RELIGIOUS CENTRE IN MAHARASHTRA STATE

Dr. D. S. Harwalkar
Asst. Prof. in Geography Mauli Mahavidyalaya, Wadala, Tal.N. Solapur Dist. Solapur.413222

ABSTRACT :-

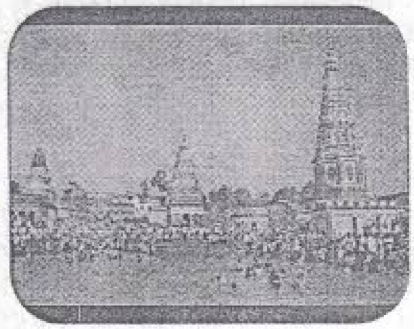

An attempt has been made in this paper to examine the influence of religion on structure, function and landuse of Pandharpur and the spatial influence of this most celebrated religious centre in Maharashtra. Pandharpur is a well known pilgrimage town on the banks of Chandrabhaga River in Solapur district, Maharashtra, India. The Vithoba temple attracts about a million Hindu pilgrims during the major yatra in the month of Ashadh. Pandharpur, one of the most revered places in Maharashtra, attracts devotees from all strata of society, as well as all parts of the state. The Aashadi, Kartiki, Magh and Chaitra Ekadashis are the four major festivals of the temple. Out of these four, the first two festivals attract a large crowd about 10 to 12 lakhs. In this research paper has been attempt to study the Pandharpur religious centre significant variously.

Keywords: Religious, Pilgrims, Aashadh, etc.

INTRODUCTION:

Pandharpur, one of the most revered places in Maharashtra, attracts devotees from all strata of society, as well as, all parts of the state. Pandharpur is a holy place of Shri. Vitthal- Rukmini. It is also known as the Southern Kashi of India and Kuldaivat of Maharashtra State. It is located at a distance of 72 kilometers from Solapur district headquarters. The Pandharpur Railway station falls on the Miraj-Kurduwadi-Latutr railway track. The ancient temple of Shri. Vitthal was renovated in 1195 A.D. There are many other temples of Indian Dieties and Mathas of many saints. The Chandrabhaga river flows through the city. A small temple of Shri. Vitthal- Rukmini is also located, which is as old as the main Vitthal- Rukmini Mandir, in Isbavi area of Pandharpur known as Wakhari. Large number of devotees from all over Maharashtra and surrounding states gather at Pandharpur mainly to celebrate the Aashadhi and Kartiki Ekadashis every year in addition to the regular rush of devotees every day.

This topic has been chosen deliberately as it is significant variously- i) The Varkari sampradaya, connected with Pandharpur and Vitthal is a very original school of spirituality. ii) The second thing is anybody can become a varakari and it is remarkable that the caste is no consideration. iii) The religious orientation of this cult is such that it is well representative of Hindu spirituality and it is valuable for its universal

VOLUME - VIII, ISSUE - I - JANUARY - MARCH - 2019
AJANTA - ISSN 2277 - 5730 - IMPACT FACTOR - 5.5 (www.sjifactor.com)

Mauli Mahavidyalaya EST 2000 Wadala

16. A Study of Population Growth in Solapur District

Dr. D. S. Harwalkar
Asst. Prof. in Geography, Mauli Mahavidyalaya, Wadala, Tal. N. Solapur Dist. Solapur.

Abstract

The term growth of population is used in its broadcast critical to cover change in number of people in habiting territory during a specific period of time change may be in positive or negative form. Population growth of an area depends upon various aspects such as economic development, social awaking, cultural background, historical events and political setup of an area. In this paper an attempt has been made to study the decadal population distribution, growth of Solapur District of Maharashtra. The consequence of population growth on economic development has attracted the attention of economists ever since Adam Smith wrote his Wealth of Nation. The rising trend of population in our country is really a matter of great anxiety. It is variable population explosion which is much more dreadful than the atomic explosion.

Key Words: - Growth, Problem, Explosion etc.

Introduction

In this research paper is associated with various aspects of population growth in Solapur district. Growth rates since 1901, till 2011, have been discussed in detail. The most important problem before the country today is the one created by population explosion. All attempts to improve economic condition of the people are thrown out of country, which increased from 238 million is 1901 to 1021 million in 2011. Solapur district also during the same period experienced enormous increase in total population which increased from 0.87 million to 4.3 million in 2011. Infact, the growth of population in any area is an index of its economic development, social awakening and many other characters. The growth of population is one of the significant factors associated with mans occupancy. In other words, it flows in size from time to time and people migrate temporarily or permanently both within the administrative boundaries and across them. The growth of population in any area is determined by three basic factors namely, human fertility, human mortality and human mobility. The difference between human fertility and mortality is called natural increase of population. There are many factors which are responsible for increasing, the natural growths of population. The demographic factors, social factors influence the growth rate of population. The present pattern of population growth is simply the latest phase of census, of growth trend in the past. The trends of population growth are basic to

Principal
Mauli Mahavidyalaya, Wadala
Tal-N Solapur Dist- Solapur

'RESEARCH JOURNEY' International Multidisciplinary E- Research Journal
Impact Factor - (SJIF) - 6.261, (CIF) - 3.452(2015), (GIF)-0.676 (2013)
Special Issue 83 (खण्ड- 4) : समकालीन हिंदी कथा- साहित्य में विविध विमर्श
UGC Approved Journal
ISSN : 2348-7143
January-2019

मातमः वर्तमान समय के आंबेडकरी आंदोलन का दस्तावेज़

डॉ.सतीश अर्जुन घोरपडे
माऊली महाविद्यालय वडाला,उत्तर सोलापुर।

Mauli Mahavidyalaya EST 2000 Wadala

भारतीय समाजव्यवस्था जाति एवं धर्म पर आधारित व्यवस्था है। सदियों से यहां मनुष्य नहीं बल्कि उसकी जाति एवं धर्म को ही अधिक महत्व दिया गया और आज भी यही परंपरा चल रही हैं। हमें मनुष्य से अधिक हमारी जाति एवं धर्म पर ही गर्व है। आज हम आसानी से देख सकते है कि हमारा समाज विभिन्न जाति-धर्मों में विभाजित है। इसके चलते इस भारत भूमि ने आज तक कई नर संहारक दंगे देखे है; कई परिवार को उध्वस्त और उत्पीडित होते हुए देखा है, किंतु मनुष्य है कि आज भी वह अपनी ही जाति-धर्म में सीमटकर रह गया है।

बहुसंख्य वर्ग हमेशा अल्पसंख्यकों पर हावी होता है। इसके साथ ही 'जिसकी लाठी, उसकी भैंस' के अनुसार जो धर्म शासक की भूमिका में है, वह्र और उसी का बोल बाला रहता है। मुख्यतः भारतीय समाजव्यवस्था की नीव ही वर्णव्यवस्था पर आधारित है। वर्णव्यवस्था में विभाजित सामाजिक इकाईयों को समता के धागे में पिरोना इतना आसान नहीं था। इस व्यवस्था में सेंध लगाने के लिए बहुतसे महानुभावों ने अपना पूरा जीवन दांव पर लगा दिया। उन्होंने अपने खून से इस भूमि को सींचा। समता की नीव रखने की महत्वाकांक्षा को लेकर वे समाज के सम्मुख उपस्थित हुए। उनकी वैचारिक आधारशीला, निस्वार्थ वृत्ति एवं सम्यक आचरणशीलता से ही यह संभव था कि विभिन्न वर्ग, जाति, धर्म में बटा हुआ प्रत्येक भारतीय आज सम्मान से अपना जीवन यापन कर रहा है। इसका श्रेय इन्हीं महानुभावों को जाता है, जिन्होंने सामाजिक विसंगतीयों को दूर करने के लिए बहुत बड़ा संघर्ष किया। क्रांति की। इनमें हम सर्व प्रथम तथागत सिद्धार्थ गौतम बुद्ध को देखते है, जिन्होंने वर्णाश्रम धर्म पर प्रहार कर आडंबर विहीन तथा आचरण की शुद्धता का पुरस्कार करनेवाले 'बौद्ध धम्म' का निर्माण कर जनसामान्यों में उसका प्रचार-प्रसार किया। मध्यकाल में समस्त निर्गुणवादी संतों ने भी द्वंद्व एवं जाति-धर्म की चक्की में पीस रहे समाज को मानवमुक्ति की शिक्षा दी। सामाजिक व्यवस्था में सभी जाति-धर्म के मनुष्य को सम्मान से जीने का अधिकार दिलानेवाले छत्रपति शिवाजी महाराज का योगदान भी महत्वपूर्ण है।

आधुनिक युग में ज्योतिबा एवं माता सावित्री फुले दंपति, छत्रपति शाहू जी महाराज, डॉ.बाबासाहब आंबेडकर आदि समाजसुधारकों ने जनसामान्य समुदाय को जाति एवं वर्णवादी समाजव्यवस्था की गुलामी की जंजीरों से मुक्त किया। अस्पृश्यता, ऊंच-नीचता, गुलामी, बेगार प्रथा आदि जैसी बहुतसी घिनौनी प्रथाओं का विरोध करते हुए जनसामान्य में आत्मसम्मान जागृत कर स्व की पहचान करवाई। डॉ.बाबासाहब आंबेडकर ने स्वतंत्र भारत के संविधान निर्माण का कार्य पूरी क्षमता से पूर्ण कर सभी जाति-धर्म के सामान्य से सामान्य वर्ग को सभी दृष्टि से अधिकार प्रदान किये। समता,स्वतंत्रता,बंधुता एवं न्याय यह हमारे संविधान के आधारस्तंभ है।

डॉ.बाबासाहब आंबेडकर का जीवन और कार्य जब हम देखते है, तो बचपन से संघर्ष ही संघर्ष दिखाई देता है। बचपन में प्राथमिक शिक्षा के लिए उन्हें कक्षा से बाहर बैठना पडता था। पाठशाला में पीने के पानी के घडों से पानी पीना तो दूर वे उन्हें स्पर्श भी नहीं कर सकते थे। एक बार तो उनकी जाति का पता चलते ही, चलती बैलगाड़ी से नीचे उतार दिया गया था। ऐसी बहुतसी घटनाएं है, जिन्होंने बाबासाहब को यह सोचने

Scanned by CamScanner

'RESEARCH JOURNEY' International Multidisciplinary E- Research Journal
Impact Factor - (SJIF) – 6.261, (CIF) - 3.452(2015), (GIF)–0.676 (2013)
Special Issue 64 : हिंदी की गरिमा एवं अंतर्राष्ट्रीय क्षितिज
UGC Approved Journal
ISSN : 2348-7143
October-2018

सिनेमा एवं हिंदी

डॉ. सतीश अर्जुन घोरपडे
अध्यक्ष एवं शोधनिर्देशक,
हिंदी विभाग,
माऊली महाविद्यालय, वडाला, सोलापुर

Mauli Mahavidyalaya EST 2000 Wadala

मनुष्य-भाषा-समाज यह संकलनत्रय हमेशा से एक दूसरे पर निर्भर रहते हुए एक दूसरे को प्रभावित करते रहते है । मनुष्य समाज की इकाई है, तो भाषा (संवाद) मनुष्य और समाज को एक साथ जोड़नेवाला वह पुल है जिसकी मजबुति पर ही हमारी संस्कृति निर्भर होती हैं। विश्वभर में अनेक संस्कृतियाँ (सभ्यताएँ) दिखायी देती हैं, यह हमारी सामाजिक आधारशिला हैं। धर्म एवं संस्कृति मानवी जीवन की अमूल्य निधि होती है । हमारी संस्कृति की कई छोटी-छोटी इकाईयाँ है, जिनका आधार मानवी वैचारिकता हैं । मनुष्य एवं समाज की वैचारिकता में शिक्षा, संस्कार, इतिहास, भौगोलिक-आर्थिक एवं जातिगत तथा धार्मिक परिस्थितियाँ, भिन्नता एवं समानताएँ आदि के साथ-साथ साहित्य एवं सिनेमा कीभी महत्वपूर्ण भूमिका हैं । समाज प्रबोधन की कोई एक सीमा अथवा समय नहीं होता । साहित्य के निर्माण से ही वह समाज को प्राभावित कर उसका प्रबोधन करता आ रहा है । सिनेमा की बात की जाए तो, वह वर्तमान समय में मनोरंजन के साथ-साथ समाज को प्रभावित एवं प्रबोधित करने का उत्तरदायीत्व निभा रहा है। सिनेमा चाहे किसी भी भाषा या क्षेत्र का हो उसमें मनुष्य एवं समाज निश्चितरुप से चित्रित होता है । मैंने प्रस्तुत लेख **'सिनेमा एवं हिंदी'** मेंसिनेमा और हिंदी भाषा के अटूट रिश्ते को निम्न बिंदुओं के माध्यम से विश्लेषित करने का प्रयास किया है ।

हिंदी भाषाः-

भाषा की उत्पत्ति, विकास तथा उसका संवर्धन यह एक अखंडित प्रक्रिया हैं । भाषा के माध्यम से ही हमारी भावनाओं का आदान-प्रदान होता हैं । यह एक ऐसा माध्यम है, जो हमें एक दूसरे से जोड़कर रखने में सक्षमहै । विश्वभर में यह भावनाओं का आदान-प्रदान विभिन्न भाषाओं के माध्यम से होता है । प्रत्येक राष्ट्र की अपनी एक विशिष्ट मुख्य भाषा तथा उसकी अनेक उपभाषाएँ एवं बोलियाँ होती है । भारत की यदि बात की जाए, तो विश्व पटल पर भारत की मुख्य भाषा के रुप में हिंदी को ही वह सम्मान प्राप्त है ।

भारत एक बहुभाषी राष्ट्र है, प्रत्येक प्रदेश की अपनी प्रादेशिक भाषा के साथ-साथ उसकी अनेक उपभाषाएँ तथा बोली-उपबोलियों का हम विस्तार देख सकते है । फिर भी सभी भारतीयों को एक साथ जोड़ने की जितनी क्षमता हिंदी भाषा में है, उतनी किसी अन्य भाषा में नहीं हैं । भारत के प्रत्येक प्रदेश में गांव-कस्बे से लेकर शहर-जिला तक हिंदी भाषा बोली और समझी जाती हैं ।हिंदी को समझनेवालों की तुलना में बोलनेवालों की संख्या भले ही कम है, किंतु संपर्क भाषा की दृष्टि से यही भारत की एकमात्र ऐसी भाषा है जिसके माध्यम से हम कन्याकुमारी से लेकर हिमालय तक और पूर्वी राज्य अरुणाचल प्रदेश से लेकर पश्चिम में गुजरात तक भावनाओं का आदान-प्रदान करते आए है ।हिंदी के प्रचार-प्रसार के लिए ही10 वी तक की स्कुली शिक्षा व्यवस्था मेंहिंदी को अनिवार्य भाषा के रुप में पढ़ाया जाता है । आज विश्वभर में हिंदी बोली और समझी जाती हैं । उसका श्रेय विभिन्न हिंदी संस्थाओं के साथ-साथ साहित्य और सिनेमा को भी है ।

Indian Streams Research Journal ISSN: 2230-7850 Impact Factor : 4.1625(UIF)

ISRJ

PROBLEMS OF ACCESS AND QUALITY IN HIGHER EDUCATION IN INDIA.

Mauli Mahavidyalaya Wadala ESTT 2000

Vijay Nagnath Mhamane
Mauli Mahavidyalaya, Wadala.

ABSTRACT :

In all walks of life people today pay attention to the quality. They are more quality conscious. Institutions of higher education are not an exception to it. In last few years, NAAC has been assessing the quality of education in institutes of higher education. This has resulted in making institutions of higher education and other stake holders more quality conscious. But there is still a large disparity in education offered by various institutions of higher education. The present paper throws light on some basic problems still faced by universities and colleges on their way to offering quality higher education.

KEYWORDS : *Quality in Higher Education , quality conscious, phenomenal growth.*

INTRODUCTION :

Expansion of Higher Education in India: The number of Universities and colleges in India has remarkably increased in the last sixty years after independence. At the time of independence, we have only 20 universities. Today we can boast of 712 universities. The number of colleges also saw a phenomenal growth from 500 to more than 36671. India has also witnessed a spectacular growth in professional education. At the time of independence the position of professional education in india was very poor. But today India boasts of seven world class technological institutes and six institutes of management. Apart from this, there is a large number of medical, Engineering and agricultural colleges imparting professional education to students. There are 11445 stand-alone institutions which offer diploma programmes and other professional courses. As the numbers show, India has one of the largest networks of higher Education in the world. In fact, we have second largest higher education system in theworld. Despite this spectacular growth in higher education, the enrollment in higher education in India is still very low compared to other developed nations. India has witnessed an explosion in the number of Universities, colleges and students. Though these numbers are very big, the first problem still we face is that of equity and accessibility. We lack far behind other developed countries in the enrollment in higher education.

Following table shows students enrollment in higher education in select countries.

Sr. No.	Country	Enrollment
1	Canada	88
2	USA	80.9
3	Australia	80
4	India	23.6

As the table shows, only 23.6 students enroll for higher education in India which is comparatively low with developed countries.

Public Expenditure on Higher Education:Another issue is the public expenditure on higher education. Though quality is not related directly to the expenditure, it depends upon the funds available. The physical infrastructure and other facilities could be made available if there are

RESEARCH JOURNEY' International-Multidisciplinary E- Research Journal
Impact Factor - (SJIF) - 6.261, (CIF) - 3.452(2015), (GIF)-0.676 (2013)
Special Issue 83 : समकालीन हिंदी कथा- साहित्य में विविध विमर्श
UGC Approved Journal
ISSN : 2348-7143
January-2019

"आधा गाँव" उपन्यास में मुस्लिम विमर्श

डॉ. बालाजी बळीराम गरड
माऊली महाविद्यालय वडाळा,
तह.उ. सोलापुर, जि. सोलापुर

"आधा गहव" यह उपन्यास राही मासूम रजा के व्दारा लिखा गया एक ऐसा उपन्यास है,जिसमे लेखक स्वयं अल्पसंख्य होने के कारण अल्पसंख्य मुस्लिम समाज जीवन का यथार्थ चित्र उभारने मे सफल हुआ है! इस उपन्यास मे उत्तर प्रदेश के गाजीपूर जिले के गंगोली नामक आधेगहव की कथा है! जिसमे पूरे गाव को न लेकर गहव के उस टूकडे को लिया है,जिसे लेखक स्वयं जानता है!

प्रस्तुत उपन्यास मे लेखक ने मुस्लिम समाज की धार्मिक, राजनीतिक और आर्थिक स्थितियों को उजागर किया है! मुस्लिम समाज के व्यावहरिक, पारिवारिक, जातिगत आचार-विचार, रीति-रिवाज शिक्षा-दिक्षा, भोजन, पहनावा, त्यौहार आदी का शब्दशःह चित्र प्रस्तुत किया है! उपन्यास मे चित्रित मुस्लिम समाज की कुछ विशेषताएँ प्रतिबिंबित होती है, जिनमे सांप्रदायिकता, जातिव्यवस्था, पारिवारिक संबंध, अशिक्षा, धार्मिक अंधविश्वास, धार्मिक सामाजिक संस्कार, नारी जीवन की दुर्दशा आदि महत्वपूर्ण है!

साम्प्रदायिकत्ता / जातिव्यवस्था :-

"आधा गहव" उपन्यास मे चित्रित समाज मे शिया और सुन्नी दोनो संप्रदायों के मुसलमान है! उनकी सामाजिक,आर्थिक सक्षमता के आधार पर लेखक ने उच्च-निम्न जातियों के बीच अभेद दिवार को स्पष्ट किया है! उसमे सय्यद ,पठाण, अहीर, भर,चमार, ठावूर, शिया, सुन्नी, हिंदू आदि अनेक जातीयह है! मुस्लिम समाज मे सय्यद जाति के लोगो को सर्वोत्तम माना जाता है,जो वहह के जम्मींदार है! सारे सुख वैभव उन्हे ही मुहैया है!निम्न जाति के लोग मजदुर, किसान है, जो समाज मे तिरस्कृत है,अस्पृश्य है, एक-एक दाने को मोहताज है! उन्हे उँचे आवाज मे बोलने की उँचे स्थान पर बैठने की भी सहूलियत नही है! जबकि सैय्यद जाति के लोगो के अत्याचारो की कोई सीमा नही है! क्योंकि वे धार्मिक नियमों के अनुरुप किसी भी जाति के लडकी को रखैल बना सकते है! मगर सैदानियों के जैसा स्थान नही देते! सैय्यद जादों को दुसरा ब्याह करना या किसी ऐरी-गैरी औरत को धर मे लाना बुरा नही माना जाता जो सर्वतः अस्वाभाविक है! लेकिन निम्न जाति के लोग मात्र ऐसा नही कर सकते! उपन्यास मे चित्रित जाति व्यवस्था मे धर्म-नीति आदर्शो के नाम पर एकता केंवल दिखाई जाती है 'मुसलमान मुसलमान भाई-भाई होता है! इस्लाम उँच-नीच को नही मानता ' वस्तुतः इस समाज मे तो जाती के नाम इतना वैमनस्य, शत्रुत्ता, धृणा है कि सैय्यद निम्न जाति को लोगोसे बातचित करने मे या एक दुसरे के धर आने जाने मे सामाजिक प्रतिष्ठाहिनता महसूस करते है! सैय्यदजादा किसी जाति के व्यक्ति साथ भाईचारे से युक्त प्रेमपूर्व व्यवहार नही कर सकता!

पारिवारिक संबंध :-

उपन्यास मे लेखक ने पारिवारिक संबंध और रिश्ते-नातो का सामाजिक स्तर पर विशद विवेचन प्रस्तूत किया है! जिसके अंतर्गत स्त्रियो का परदा करना,बुजुगो की मानमर्यादा रखना,स्त्रियो की मानमर्यादा के तहत एहतियात रखना आदि को अनिवार्य आदर्श के रुप मे माना गया है! परिवार की बडी बहू की छोटो के व्दारा इज्जत करना अनिवार्य माना गया है! पिता-पुत्र के संबधो मे संयम -नियंत्रण रखना आवश्यक माना

INTERNATIONAL RESEARCH JOURNAL OF MULTIDISCIPLINARY STUDIES Impact Factor: 1.3599(GIF), 0.679(IIFS)
Vol. IV, Special Issue -II, January, 2019 ISSN (Online): 2454-8499

शरद जोशी प्रणित शेतकरी संघटनेचे स्त्री-स्वातंत्र्य चळवळीतील योगदान

प्रा. पाटील प्रमोद जगन्नाथ
राज्यशास्त्र विभाग, माऊली महाविद्यालय, वडाळा
मोबा.क्र. ९५५२२९३३७

Mahavidyalaya Wadala

प्रस्तावना :

१९६० सालानंतर पाश्चात्य जगात स्त्री प्रश्नासंबंधी चर्चेस खऱ्या अर्थाने सुरूवात झाली. सिमॉन दि बुव्हाचे दि सेकंड सेक्स हे गाजलेले पुस्तक १९४९ साली प्रकाशित झाले. पण या पुस्तकाचा प्रभाव १९६० सालानंतर मोठया प्रमाणात झाला. आधुनिक स्त्रीवादी विचार प्रवाह प्रामुख्याने १९६० ते १९८० च्या दशकात निर्माण झाले. १९६० ते १९७५ या काळात जहालवादी स्त्रीवादाचा प्रभाव सर्वच क्षेत्रावर पडण्यास प्रारंभ झाला.

स्त्रियांची पारंपारिक भूमिका बदलू पाहणाऱ्या स्त्रीवादी चळवळीत अनेक विचारांच्या संघटना, व्यक्ती, संकल्पना आहेत. स्त्रियांची पारंपारिक भूमिका बदलू पाहणाऱ्या स्त्रीवादी चळवळीत अनेक विचारांच्या संघटना, व्यक्ती, संकल्पना आहेत. मात्र या संघटना व्यक्ती, यांचे पुरुषांप्रमाणे स्त्रियांना ही स्वत:चे स्वातंत्र्यशील व सृजनशील आयुष्य घडविण्याचा हक्क आहे. हे संघटनेचे समान सूत्र आहे. समकालीन स्त्रीवाद, समाजवादी स्त्रीवाद असे वर्गीकरण केले आहे.

भारतीय स्त्री–मुक्ती चळवळीचा अभ्यास करताना त्या संदर्भात वेगवेगळे दृष्टीकोन जाणवतात. त्यामध्ये प्रामुख्याने फुलेवादी स्त्रीवाद, आंबेडकरी स्त्रीवाद, गांधीवादी स्त्रीवाद, आगरकरवादी स्त्रीवाद असे प्रवाह सांगता येतात.

या पार्श्वभूमीवर प्रस्तुत शोधनिबंधाचा उद्देश शरद जोशी प्रणित शेतकरी संघटनेने स्त्री मुक्ती, स्त्री स्वातंत्र्याच्या कक्षा रूंदावण्याच्या दृष्टीकोनातून दिलेल्या योगदानाचा अभ्यास करणे हा आहे. शरद जोशी प्रामुख्याने खेड्यापाड्यात राहणारी, शेतीशी जोडणी गेलेली, गावकुसात, गावकुसाबाहेर श्रम करणारी, कुचंबलेली अशा स्त्रीच्या मुक्ती संदर्भात विचारांची मांडणी केली आहे.

शरद जोशी यांचे स्त्रीमुक्ती संदर्भात विचार व कार्य :

१९८० च्या दशकात शेतीच्या प्रश्नासंदर्भात आवाज उठविण्याचे कार्ये शरद जोशी यांनी केले. शेती क्षेत्रातील शोषणाचा स्त्रीयांवरील परिणाम झाल्याचे, शेती प्रश्नांचा अभ्यास करताना शेती क्षेत्रात पुरूषांबरोबर स्त्रीयांवर देखील मोठ्या प्रमाणात अन्याय होतो हे जोशी यांनी जाणले. त्यांच्या मते शेती, शेतीमालाचे बाजारभाव याकडे पाहण्याची सरकारची प्रसार माध्यमांची तसेच तज्ञांनची मानसिकता संपूर्ण शहरी आहे. सरकारमध्ये ग्रामीण भागातून आलेले प्रतिनिधी असतात ते सुध्दा शेतीकडे रेडीमेड शहरी दृष्टीकोनातून पाहतात. शेतीविषयक चुकीच्या धोरणामुळे ६५ % जनता ज्या शेती व्यवसायावर अवलंबून आहे, त्यामधील स्त्री या अधिकच दुर्लक्षित राहिल्या. साहजिकच त्यांच्या प्रश्नांचा आपण विचार केला नाही. शरद जोशींच्या मते, कच्चा मालाच्या शोषणाचा प्रश्न धसास लागला नाही. मार्क्सने श्रमाच्या शोषणमुक्ततेचा सिध्दांत मांडला. परंतू समाजवाद निर्माण करणाऱ्यांनी उद्योगधंद्यांच्या उभारणीसाठी शेतीच्या शोशणाची आवश्यकता सांगितली. सर्व प्रकारच्या भांडवलशाही विकासासाठी शेतीचे शोशण आवश्यक आहे असे समजण्यात आले. त्याचप्रमाणे प्रिओब्राझोस्की यासारख्या मार्क्सवादी विचारवंताने शेतीमालाला अपुरा भाव देऊन कारखानदारीचा विकास साधण्याचा त्याचा पुरस्कार केला. त्यामुळे शेतकरी संघटनेच्या दृष्टीने भाडवलशाही व साम्यवाद यात फारसा फरक पडत नाही. मात्र शेती क्षेत्रातील शोशणामुळे ग्रामीण भागातील जनतेचे दारिद्र्य वाढत चालले आहे. त्याचा परिणाम शेतकऱ्यांच्या कुटूंबावर त्यामधील स्त्रीवर अधिक होतो. शरद जोशीच्या मते, वासाहतिक काळात इंग्रजांनी ग्रामीण भाग व शेती व्यवसाय यांचे शोषण केले. या शोषणातून भांडवल संचय उद्योगप्रधान शहरात होवू लागला. ग्रामीण भागाची उपेक्षा झाली. त्यांच्या मते, ग्रामीण दारिद्र्याचे उच्चाटण करावयाचे असल्यास शेतीमालास रास्त आणि किफायतशीर भाव मिळाला पाहिजे.

स्त्रीवादी मार्क्सवादाला छेद :

शरद जोशी आपल्या स्त्री स्वातंत्र्य विषयी विचारात स्पष्ट करतात की, स्त्रियांच्या गुलामगिरीची आणि कनिष्ठतेची कारणे जीवशास्त्रीय नसून ते सामाजिक आहेत. त्याच्या मते, मार्क्सवाद्यांचे विचार वर्ग संकल्पेच्या आधारवर एक समान घटकांची संघटना बनते हा विचार पूर्णपणे चुकीचा आहे. त्यासाठी ते उदाहरण देतात, दिल्लीतील शीख विरोधी दंगलीत ज्या स्त्रियांवर बलात्कार झाले त्यांच्या न्याय हक्कासाठी मोर्चा काढावयाचे ठरवले. यासाठी शेतकरी आणि शहरी महिलांची

Mauli Mahavidyalaya EST 2000 Wadala

VOLUME - VIII, ISSUE - I - JANUARY - MARCH - 2019
AJANTA - ISSN 2277 - 5730 -IMPACT FACTOR - 5.5 (www.sjifactor.com)

२०. ईशान्य भारतातील उपराष्ट्रवादी चळवळी व सामाजिक समस्या

प्रा. पाटील प्रमोद जगन्नाथ
राज्यशास्त्र विभाग, माऊली महाविद्यालय, वडाळा, ता. उत्तर सोलापूर, जि. सोलापूर.

प्रस्तावना

प्रख्यात ब्रिटिश राज्यशास्त्रज्ञ जॉन प्लॅमेनाझ यांनी राष्ट्रवादाचे दोन विचार प्रवाह मांडले आहेत. पहिला राष्ट्रवादाचा विचार प्रवाह पश्चिम युरोपातील राष्ट्रामध्ये प्रचलित आहे. दुसरा राष्ट्रवादाचा विचार प्रवाह पूर्व युरोप, आशिया, आफ्रिका व लॅटीन अमेरिकेतील देशांमध्ये प्रचलित आहे. पश्चिम युरोपातील देश हे सांस्कृतिकदृष्ट एकजिनसी, एकभाषिक आणि एकात्म समाज आहे. या समाजामध्ये अंतःस्थ एकी आहे.

उलट पुर्वेकडील देशातील समाज बहुजिनसी, बहुसांस्कृतिक आणि बहुभाषिक समाज आहे. त्यात अनेक प्रकारची विविधता आहे. अनेक वर्षे पाश्चिमात्य साम्राज्यशाहीच्या दबावाखालील होते. आणि आर्थीक दृष्ट्या ते पश्चिम युरोपापेक्षा मागासलेले होते. जॉन प्लॅमेनाटझच्या मते पुर्वेकडील राष्ट्रांनी स्वतःच्या देशातील बहुजनसी, बहुभाषीक, बहुसांस्कृतिक, खंडप्रायराष्ट्र हे लेक्षात न घेता पश्चिम युरोपीय राष्ट्रवादाचे प्रतिमान आपल्या देशामध्ये प्रस्थापित करावयाचा प्रयत्न केला.

परिणामतः त्या देशांच्या राष्ट्रीय राजकारणामध्ये प्रचंड उलथापालथ हिंसाचार, प्रादेशिक चळवळी सशस्त्र बंडखोरी, अस्थिरता अनेक समस्या निर्माण झाल्या.

या पार्श्वभूमीवर भारतातील पाश्चात्य राष्ट्रवादाचे प्रतिमान डोळ्यासमोर ठेवून स्वातंत्र्यानंतर नवउपराष्ट्रवादी चळवळी दडपण्याचा प्रयत्न झाला त्यातून अनेक सामाजिक समस्या निर्माण झाल्या.

गृहितके

१) पाश्चिम युरोपीय राष्ट्रवादाचे प्रतिमान भारतात अंगिकारण्याचा प्रयत्न झाला.

२) भारतीय समाजातील बहुभाषिकता, बहुसांस्कृतिकता, बहुजिनसी समाज लक्षात न घेता राष्ट्रवादाचे एकच प्रतिमान निश्चित केले.

३) भाषेच्या आधारावर, सांस्कृतिक चळवळी, प्रादेशिकचळवळी, वांशिक चळवळी या नवउपराष्ट्रवादी चळवळी देशाच्या एकात्मतेला अखंडतेला धोका मानण्यात आल्या.

४) संघराज्याला धोका न पोहचवता त्या अंतर्गत स्वतंत्र्य घटकराज्याची मागणी या चळवळी करतात.

५) भारतीय राष्ट्रवादाचा पाया धर्मनिरपेक्षात व उदारमतवादी या संकल्पनांवर आधारलेला आहे.

Principal
Mauli Mahavidyalaya,Wadala
N Solapur Dist- Solapur

Mauli Mahavidyalaya EST 2000 Wadala

REVIEW OF RESEARCH
IMPACT FACTOR : 5.7631(UIF) UGC APPROVED JOURNAL NO. 48514 ISSN: 2249-894X
VOLUME - 3 | ISSUE - 3 | 4th DECEMBER - 2018

सामाजिक संशोधनातील नमुना निवडीचे तंत्र

प्रा.डॉ.बिरादार प्रतिमा रंगराव
माउली महाविदयालय वडाळा ता.उ. सोलापूर जि. सोलापूर
समाजशास्त्र विभाग

प्रस्तावना :

सामाजिक संशोधनामध्ये प्राचीन काळापासुन नमुना निवड पध्दतीचा उपयोग केला जातो. इ.स.१७५४ मध्ये इंग्लडच्या जणगणने नुसार निवड पध्दतीच्या उपयोग करण्यात आला. जनगणना आणि नमुना निवड या दोन पध्दतीच्या आधारे संशोधन कार्य करता येते. जनगणना पध्दतीमध्ये आपल्या अभ्यास विषयाशी सबंधीत असणा-या संपूर्ण एककाचे अध्यायन करूनच निष्कर्ष काढावे लागते. ही पध्दत वेळ श्रम पैशाच्या द्रष्टीकोणातून परवडणारी नाही. म्हणून संशोधक हा नमुना निवड पध्दतीचा अवलंब करतो. सामाजिकशास्त्रात सांख्यिकिय नमुना चाचणी पध्दतीचे जनक ए. एल.बाउल हे आहेत. त्यांनी १९१२ ते १९१३ च्या दरम्यान ढोबळमानाने वीस कुटूंबामध्ये एक कुटूंब हया प्रमाणे नमुना निवडून अध्ययन करुन निष्कर्ष काढले. नमुना निवड पध्दतीमुळे वेळ श्रम आणि पैशाची बचत होते तसेच वस्तुनिष्ठ आणि प्रातिनिधीक स्वरूपाचे निष्कर्ष काढता येते हे बाउले यांनी सिध्द केले. यामुळे अनेक सामाजिक संशोधक प्रभावित झाले. आधुनिक काळात सामाजिक संशोधनात नमुना निवड पध्दतीचा अवलंब मोठया प्रमाणात केला जातो. आपल्या देशात नॅशनल सॅम्पल सर्वे या संस्थेच्या अंतर्गत इंडियन स्टॅटिस्टिकल इन्स्टिटयूट कलकता,गोखले इन्स्टिटयूट ऑफ इकॉनॉमिक्स अॅड पॉलिटिक्स पूणे या संस्थेद्वारे नमुना निवड पध्दतीचा अवलंब करून सामाजिक सर्वेक्षण केले. सामाजिक संशोधनातील लोकप्रीय तंत्र म्हणून नमुना निवडीला ओळखले जाते.

संशोधन पेपरचा उददेश :-

१ नमुना निवडीचा अर्थ स्पष्ट करणे .
२ नमुना निवडीच्या पाय-याचा आढावा घेणे.
३ नमुना निवडीच्या प्रकाराचा आढावा घेणे.
४ नमुना निवडीचे महत्व स्पष्ट करणे
५ नमुना निवडीचे दोष स्पष्ट करणे .
६ मिळालेल्या तथ्याच्या आधारावर सुचना करणे.

तथ्य संकलन पध्दत :-

प्रस्तुत संशोधन पेपर तयार करतांना दुयम तथ्य संकलनाचा आधार घेण्यात आला. यामध्ये पुस्तके मासिक इटरनेट इ.

नमुना निवडीचा अर्थ :-

सामाजिकशास्त्रामध्ये लोकसंख्येच्या अध्ययनाच्या पॅरामॅट्रिक आणि नॉन पॅरामॅट्रिक अशा दोन पध्दती आहे. नमुना हा नॉन पॅरामॅट्रिक पध्दतीचा आधार आहे. समाजशास्त्रीय शब्दकोषानुसार ''एका निश्चित संख्येमध्ये व्यक्ती व्यष्ठी किंवा निरिक्षणास एका विशिष्ट समग्रातून काढण्याची प्रक्रिया किंवा पध्दती व अध्ययनाच्या हेतूने एका समग्रातून एका भागाची निवड म्हणजे नमुना निवड पध्दती होय.'' तर गुड आणि हॅट हे विचारवंत म्हणतात, ''नमुना यातील नावाप्रमाणे एका विस्तृत समुहाचा लघु प्रतिनिधी आहे.''

Principal
Mauli Mahavidyalaya Wadala
N Solapur Dist-

कुटुंबसंस्थेचे बदलते स्वरूप

Mauli Mahavidyalaya Wadala EST 2000

VOLUME - VIII, ISSUE - I - JANUARY - MARCH - 2019
AJANTA - ISSN 2277 - 5730 -IMPACT FACTOR - 5.5 (www.sjifactor.com)

२४. कुटूंबसंस्थेमधील नवे विचार प्रवाह – एक समाजशास्त्रीय अभ्यास

प्रा. डॉ. बिरादार प्रतिभा रंगराव
समाजशास्त्र विभाग, माऊली महाविद्यालय वडाळा, ता. उ. सोलापूर जि. सोलापूर.

प्रस्तावना

कुटूंबसंस्था ही एक पायाभूत महत्वपूर्ण आणि सार्वत्रिक अशी सामाजिक संस्था आहे . कामवासनांची पूर्तता प्रजनन व मुलांचे पालनपोषण या तीन बाबीवर उभा असलेला हा प्राथमिक समूह आहे.व्यक्ती जन्मापासुन मृत्युपर्यंत संपूर्ण जीवन कुटूंबातच व्यतीत करीत असतो.मानवी समाजाच्या विकासाच्या टप्प्यातील पहिली अवस्था म्हणजे कुटूंब संस्था होय .म्हणून मानवी समाजाचा इतिहास म्हणजे कुटूंबाचा इतिहास होय .असे म्हटले जाते .पार्सन्स यांनी कुटूंबाला समाजसंरचनेतील मुलभूत व्यवस्था म्हटले आहे .तर झिरमन यांनी कुटूंबाला सार्वत्रिक संघटन मानले आहे.व्यक्तिच्या व्यक्तिमत्व विकासामध्ये यांनी कुटूंबाची भुमिका ही अत्यंत महत्वाची आहे . सामाजिकरणाचे महत्वाचे माध्यम म्हणून कुटूंबसंस्थेकडे पाहिले जाते.जीवनावश्यक गरजांच्या पूर्ततेसाठी आवश्यक असलेली कार्यविभागणी कुटूंबांतर्गत होत असते.व्यक्ती व समाज यातील महत्वाचा दुवा म्हणून कुटूंबसंस्था कार्य करित असते .वर्तमानकाळामध्ये औद्योगीकीकरण ,नागरीकरण ,नविन तंत्रज्ञान ,शिक्षणाचा प्रसार , दळणवळण व संदेशवहणाच्या साधनात झालेली वाढ ,कायदे इ.अनेक कारणामूळे कुटूंबसंस्थेत मोठया प्रमाणात परिवर्तन झाले आहे .कुटूंबसंस्थेमधील नव्या विचार प्रवाहामूळे प्रजोत्पादन ,नातेसबंधाची व्यवस्था यांच्या अस्तीत्वाला धोका निर्माण होत आहे .

संशोधनाचा उद्देश

१) सबंधीत साहित्याचा आढावा घेणे.
२) कुटूंबसंस्थेची संकल्पना थोडक्यात स्पष्ट करणे.
३) कुटूंबसंस्थेतील नव्या विचार प्रवाहाचा थोडक्यात आढावा घेणे.
४) मिळालेल्या तथ्याच्या आधारे निष्कर्ष मांडणे.

तथ्य सकंलन

प्रस्तूत शोधनिबंध तयार करताना दुय्यम तथ्यसंकलनाचा आधार घेण्यात आला आहे .यामध्ये वर्तमानपत्रे , पुस्तके , मासिके इंटरनेट इ.चा आधार घेतला आहे .

संस्थेचा अर्थ

किंग्जले डेव्हिस "एक किंवा अनेक कार्याभोवती गुंफलेल्या लोकरूढी , लोकनीती , आणि कायदा यांचा संच म्हणजे संस्था होय " .

Principal
Mauli Mahavidyalaya,Wadala
Tal-N Solapur Dist- Solapur

UGC Journal No. 45489 RESEARCH DIRECTIONS ISSN No. 2321-5488
Impact Factor – 5.7 (UIF) Special Issue March 2019

सामाजिक वर्गव्यवस्था - एक समाजशास्त्रीय अभ्यास

प्रा .डॉ बिरादार प्रतिभा रंगराव
समाजशास्त्र विभाग, माऊली महाविदयालय वडाळा
ता.उ.सोलापूर जि.सोलापूर

❖ प्रस्तावना -

समाजातील प्रत्येक व्यक्तीचा दर्जा हा समान नसतो . जन्म ,लिंग, वय, सत्ता , संपत्ती , शिक्षण, प्रतिष्ठा इ. अनेक घटकाच्या आधारे दर्जेत फरक केला जातो.समाज जस-जसा विकसित होत जातो तस तसा त्यामध्ये श्रमविभागणी अस्तीत्वात येते.समाजातील उत्पादन व्यवस्था आणि श्रमविभजन याच्यातुन सामजिक वर्गाची निर्मिती व विकास होतो. ॲरीस्टॉटल म्हणतात की , मनुष्य हा समाजशिल प्राणी असून तो समाजाशिवाय जगू शकत नाही ."तर कार्ल मार्क्स म्हणतो "मनुष्य हा वर्गशिल प्राणी आहे "सत्ता ,संपत्ती , प्रतिष्ठा यांच्या समाजातील विषम वितरणामुळे श्रेष्ठकनिष्ठ दर्जाचे अर्थिक व समाजिक वर्ग समाजात निर्माण झालेले असतात.जात आणि वर्ग हे सामजिक स्तरीकरणाचे महत्वाचे आणि प्रभावी घटक आहे .जातीवर आधारित असलेले बंदिस्त स्तरीकरण आणि वर्गावर आधरित असलेले मुक्त स्तरीकरण असे स्तरीकरणाचे दोन प्रकार आहे .जातीव्यवस्थेमध्ये व्यक्तीचे स्थान हे जन्मावर ठरते तर वर्गव्यवस्थेत व्यक्तीचे स्थान हे कर्तृत्वावर स्वकष्ठावर ठरत असते .स्वप्रयत्नाने व्यक्ती एका वर्गातुन दुसऱ्या वर्गामध्ये सहज प्रवेश करू शकतो कारण या ठिकाणी गतीशिलतेला वाव असते.वर्तमान काळामध्ये जातीव्यवस्थेपेक्षा वर्गव्यवस्थेला व्यक्ती अधिक महत्व देताना दिसून येते .

❖ संशोधन पेपरचा उददेश

१) सबंधीत साहित्याचा आढावा घेणे

२) सामाजिक वर्गव्यवस्थेचा अर्थ स्पष्ट करणे

३) सामाजिक वर्गाच्या वैशिष्टयाचा आढावा घेणे

४) वर्गव्यवस्थेच्या वर्गीकरणाच्या आधारभूत घटकाचा आढावा घेणे .

५) वर्गव्यवस्थेच्या अभ्यासविषयक दृष्टीकोणाचा आढावा घेणे

६) मिळालेल्या तथ्याच्या आधारे निष्कर्ष मांडणे .

RESEARCH JOURNEY International Multidisciplinary E-Research Journal | ISSN- 2348-7143
Impact Factor - (SJIF) – 6.261, (CIF) - 3.452, (GIF) –0.676 | January 2019 | UGC Approved No. 40705
Special Issue -92 , महिला सबलीकरणच्या समस्या : आव्हाने आणि उपाय

महिला चळवळ आणि स्त्रिया

प्रा. डॉ. बिरादार प्रतिभा रंगराव
अर्थशास्त्र विभाग माऊली महाविद्यालय वडाळा, ता.उ. सोलापूर जि.सोलापूर

प्रस्तावना

1975 साली आंतरराष्ट्रीय महिलावर्ष जाहिर झाले .जागतीक पातळीवर स्त्रीवादाची चर्चा सुरू झाली .उदारमतवादी स्त्रीवाद, जहाल स्त्रीवाद, मार्क्सवादी स्त्रीवाद ,जहाल स्त्रीवाद ,उत्तर आधुनिक स्त्रीवाद इ. विचारप्रवाह स्त्रीवाद्यामध्ये उदयास आले . याच्या माध्यमातून महिला सबलीकरणाला गती मिळाली .सत्ताहिन किंवा शक्तीहिन मानल्या गेलेल्या विचारांना शह देण्यासाठी सबलीकरण ही संकल्पना उदयास आली .भारतातील शोषित वंचित घटकामध्ये जाती पोटजाती बरोबरच महिलांचा देखील समावेश होतो . विविध स्तरातील महिलांना आपले नैसर्गिक हक्क मिळवून देण्यासाठी महिला सक्षमीकरणाची चळवळ पुढे आली .महिलांच्या सक्षमीकरणासाठी वेगवेगळया क्षेत्रात काम करणाऱ्या अनेक संस्था निर्माण झाल्या . स्त्रीयांच्या विकासाशिवाय समाजाचा विकास होणार नाही या जाणीवेतून समाजसुधारकांच्या प्रयत्नाने भारतात स्त्रीचळवळीला सुरवात झाली . "हम भारत की नारी है , फुल नही चिंगारी है " . या वाक्याप्रमाणे स्वातंत्र्यपूर्वकाळापासून आजपर्यंत स्त्रीया आपल्या हक्क आणि अधिकारासाठी न्यायासाठी लढत आहे .

महिला चळवळीचा अर्थ -

सर्वसाधारणपणे "पुरूषप्रधान समाज व्यवस्थेमध्ये स्त्रीयांना दुय्यमदर्जा व स्थान दिल्याने व रूढ समाजव्यवस्थेत धार्मिक सामाजिक बौध्दीक व आर्थिक आशा सर्व व्यवस्था स्त्रियांचे शोषण करतात.याची जाणीव झाल्याने त्याला विरोध करण्यासाठी स्त्रीयांनी केलेली चळवळ याला महिला चळवळ म्हणता येईल ".

संशोधन पेपरचा उद्देश -

1) संबंधीत साहित्याचा आढावा घेणे.
2) महिला चळवळीचा अर्थ स्पष्ट करणे.
3) महिला चळवळीच्या उदयाच्या कारणाचा आढावा घेणे .
4) महिला चळवळीच्या वर्गीकरणाचा आढावा घेणे .
5) महिला चळवळीचा थोडक्यात आढावा घेणे.
6) मिळालेल्या तथ्याच्या आधारे निष्कर्ष मांडणे .

तथ्य संकलन -

प्रस्तुत संशोधन पेपर तयार करताना दुय्यम तथ्यसंकलनाचा आधार घेण्यात आला त्यामध्ये पुस्तके,मासीके, वर्तमानपत्रे इंटरनेट इ.

महिला चळवळीच्या उदयाची कारणे -

नर-नारी ही नैसर्गीक व्यवस्था असून पुरूषप्रधान समाजव्यवस्थेमध्ये लिंगभेदभाव केला जातो . फ्रेंचविचारवंत सिमांन -द -बोव्हा असे म्हणतात . "कोणी बाई म्हणून जन्माला येत नाही पण नंतर तीला बाई बनविले जाते ". केवळ लिंगवैशिष्टयामुळे एखादयावर बाईपण लादले जाते. "पितृसत्ताक पध्दतीतील प्रतिकात्मक व्यवस्थेत ते बाजूला टाकले जाते . ते म्हणजे स्त्रीत्व " असे सुप्रसिध्द बेल्जेयन फ्रेंच भाषावैज्ञानिक ज्युलीया क्रिस्तव यांनी म्हटले आहे .यांच्या मते स्त्रीयांना दोन गटात विभागले गेले ज्यामध्ये समाजाला स्त्रीविषयी आदर वाटते ती देवता ,प्रतीव्रता, सौभाग्यवती व माता ही भुमिका आणि दुसरा गट ज्यामध्ये स्त्रीला कोणतीही किंमत नाही त्यामध्ये वेश्या ,कुमारीमाता , प्रौढकुमारी , विधवा इ. समाजपरंपरेतील स्त्री प्रतीमा नाकारण्यासाठी स्त्रीयांची चळवळ उभी राहिली .स्त्रीशिक्षण ,स्त्रीयांचे अर्थाजन , विविध क्षेत्रातील स्त्रीयांचा विकास इ. मुळे माणूस म्हणून आवश्यक असलेल्या सर्व क्षमता स्त्रीयामध्ये आहे. याची जाणीव झाल्यामुळे स्त्रीया स्वत:वरिल अन्याय आणि आत्याचाराला विरोध करू लागल्या .भारतामध्ये स्त्री उध्दारासाठी समाजसुधारकांच्या प्रयत्नामुळे स्त्री चळवळीला सुरवात झाली .1975-1985 या काळात स्त्रीस्वातंत्र्य ,स्त्रीमुक्ती , स्त्रीवाद या संकल्पना रूढ झाल्या.

महिला चळवळीचे वर्गीकरण -

वेगवेगळया अभ्यासकांनी स्त्रीयांच्या चळवळीचे वर्गीकरण आपआपल्या तात्वीक दृष्टीकोणाप्रमाणे केले आहे . नीरा देसाई म्हणतात. स्त्रियांची चळवळ म्हणजे समानता आणि स्त्रीयांच्या जीवनावर परिणाम करणाऱ्या निर्णायक बाबीविषयी संवेदनशिलता त्यामध्ये ग्रहितधरलेली असते .ऑम्लेट यांनी स्त्रीयांच्या चळवळीचे दोन प्रकारामध्ये वर्गीकरण केले आहे 1) स्त्रीयांच्या समानतेच्या चळवळी 2) स्त्रीयांच्या मुक्तीच्या चळवळी . एव्हरेट यांनी सामुदायीक स्त्रीत्व ,अस्सल स्त्रीत्व, सामाजिक स्त्रीत्व असे स्त्रीचळवळीचे वर्गीकरण केले .संगरी आणि वेद या विचारवंतानी स्त्रीयांच्या चळवळीचे दोन तात्वीक प्रकारमध्ये वर्गीकरण केले.1)स्त्रीयांना ताब्यात ठेवणाऱ्या पितृसत्ताक पध्दतीचे आधूनिकीकरण 2) घरी आणि कामाच्या ठिकाणी लिंगाधारीत नात्याचे लोकशाहीकरण. भारतातील स्त्रीयांच्या चळवळीचे काळाप्रमाणे प्रकार पडतात. स्वतंत्र्य चळवळीच्या वेळेची सामाजिक सुधारणेची चळवळ 1947 ते1975 या काळातील चळवळ, आंतरराष्ट्रीय स्त्री दशकाच्या दरम्यान आणि नंतर निर्माण झालेल्या चळवळी .

महिला चळवळी -

एकोणिसाव्या शतकामध्ये पाश्चात्य स्त्रीचळवळीने स्त्रीयावरिल आत्याचार स्त्रीयांचा व्यापार ,सौदर्यवर्धक शस्त्रक्रिया ,प्रसारमाध्यमातील ... जगभरातील स्त्रीयांनी एकत्र येवून आर्थ

RESEARCH JOURNEY International Multidisciplinary E-Research Journal
Impact Factor - (SJIF) – 6.261, (CIF) - 3.452, (GIF) –0.676 Special Issue – 130 (I) | January 2019
The Role of Government to protect the Human Rights

Mahavidyalaya EST 2000 Wadala

मानवी हक्काचे प्रकार व महत्त्व

प्रा.डॉ. बिरादार प्रतिभा रंगराव
समाजशास्त्र विभाग, माऊली महाविदयालय वडाळा , ता.उ .सोलापूर जि. सोलापूर

प्रस्तावना -

20व्या शतकात जगात सवत्र मानवी हक्क ही संकल्पना चर्चेचा विषय बनली मानवी हक्क हा विचार 20व्या शतकात झालेल्या दोन व त्यामध्ये झालेल्या जीवितहानीशी निगडीत आहे 10 डिसेंबर 1948 रोजी मानवी क्रुरतेला आळा घालण्यासाठी संयुक्त राष्ट्रसंघाच्या मानवी हक्काचा सार्वभौमिक जाहिरनामा प्रकाशीत करून मानवी हक्काच्या संरक्षणाच्या दृष्टीने पहिले पाऊल टाकले .सगळ्यासाठी सगळ्यासाठी प्रतिष्ठा हे मानवी अधिकाराचे मध्यवर्ती सुत्र असून सर्वमानसे जन्मत ;च समान आहेत व त्यांना जन्मत;च मुलभूत स्वातंत्र्ये आहेत .थॉमस पेनन या विचारवंतानी मानवी हक्कालाच नैसर्गिक हक्क असे संबोधले आहेत .भारतीय राज्यघटनेने मुलभुत हक्काची तरतु . बेन्थम हा विचारवंत म्हणतो "अधिकार किंवा हक्क म्हणजे कायद्याने मान्य केलेली व्यक्तीची मागणी होय ". मानवी हक्कामुळे प्रत्ये माणूस म्हणून जगण्याचा अधिकार मिळाला .

मानवी हक्काचा अर्थ -

1993 च्या मानवी हक्क संरक्षण कायद्यानुसार "मानवी हक्क म्हणजे असे हक्क जे मानवी जीवन ,मानवी स्वातंत्र्य ,मानवी समान प्रतिष्ठा यांच्याशी सबंधीत असते .भारताच्या राज्यघटनेने त्यांच्या अमलबजावणीची नुसतीच खात्री दिली नाही तर त्यांचा समावेश करारानुसार भारतीय राज्यघटनेत करून त्यांची अमलबजावणी भारतातील न्यायालयाकडे सोपविली आहे .

संशोधन पेपरचा उददेश -

1) सबंधीत साहित्याचा आढावा घेणे
2) मानवी हक्काचा थोडक्यात अर्थ स्पष्ट करणे
3) मानवी हक्काच्या प्रकाराचा आढावा घेणे
4) मानवी हक्काचे महत्त्व किंवा अवश्यकतेचा आढावा घेणे
5) मिळालेल्या तथ्याच्या आधारे निष्कर्ष मांडणे

तथ्य संकलन -

प्रस्तुत संशोधन पेपर तयार करतांना दुय्यम तथ्य संकलनाचा आधार घेण्यात आला .यामध्ये पुस्तके ,मासिके,वर्तमानपत्रे ,इंटरने

मानवी हक्काचे प्रकार -

मानवी हक्क ही सार्वभौम व गतीशिल संकल्पना आहे . मानवी हक्काला पायाभुत हक्क, नैसर्गीक हक्क ,मुलभुत हक्क, स्वा इ. नावाने ओळखले जाते . 1948 मध्ये मानवी हक्कासंबधीचा पहिला जाहिरनामा संयुक्त राष्ट्रसंघाच्या सर्वसाधारण सभेने मंजुर केल सर्वच हक्क हे सर्वच राष्ट्रानी मान्य केले होते असे नाही कारण जाहिरणाम्यातील तरतुदी या केवळ एक विधान असुन ते बंधनकारक नाही राष्ट्राचे मत होते . दुसऱ्या महायुध्दानंतर जगातील राष्ट्रात दोन गट पडले .त्यामध्ये अमेरिकावादी व सोव्हिएतवादी राष्ट्रांचा गट यालाच भां साम्यवादी असेही संबोधले जाते .जाहिरणाम्याती ल जो भाग त्यांच्या दृष्टीने योग्य वाटेल त्याचा स्वीकार या दोन गटाने केला . अमेरिकाव मानवी हक्कातील नागरी आणि राजकीय तर सोव्हिएतवादी या गटाने मानवी हक्कातील आर्थिक आणि सामाजिक हक्काला महत्त्व दिले . या दोन्ही करारास कायदेशीर पाठींबा मिळाला . दोन्ही करारामध्ये मंजुर करण्यात आलेल्या मानवी हक्काच्या प्रकाराची यादी पुढील प्रमाणे

अ) नागरी आणि राजकिय हक्काचे प्रकार -

या विषयामध्ये खालील प्रकाराच्या हक्काचा समावेश होतो .

1) जीवन जगण्याचा हक्क
2) गुलामगीरीतून स्वातंत्र्य मिळवण्याचा हक्क
3) छळ ,क्रुर वागणूक अमानवी किंवा अवमानात्मक वागणुकी पासून स्वातंत्र्य मिळण्याचा हक्क
4) जुलमी अटक व कैदेपासून मुक्तता मिळण्याचा हक्क .
5) चळवळीचे स्वातंत्र्य आणि राज्यातील कोणत्याही क्षेत्रात राहण्यासाठी जागा निवडण्याचे स्वातंत्र्य
6) जगातल्या कोणत्याही राष्ट्राचा त्याग करून स्वत ;च्या राष्ट्रात प्रवेश करण्याचे स्वातंत्र्य
7) न्यायालय व न्यायासन या समोर समानतेचे हक्क
8) कायदयाव्दारे समान संरक्षणाचा हक्क
9) कायदयासमोर प्रत्येकाला व्यक्ती म्हणून मान्यता देण्याचा हक्क
10) एखादया व्यक्तीच्या खाजगी आयुष्यात कुटुंबात घरात आणि व्यवहारात जुलूमी पध्दतीने किंवा बेकयादेशिररित्या हस्तक्षेप न करण्याबा तसेच एखादयाचा सन्मानावर आणि नावलौकिकावर बेकायदेशीर हल्ला न करण्याबाबतचा हक्क
11) विचार सदविवेक बुध्दी आणि धर्म यासबंधी स्वातंत्र्य
12) कोणत्याही हस्तक्षेपाशिवाय आपले मत धारण करण्याचा हक्क
13) आपल्या भावनात्मक अविष्कार व्यक्त करण्याचे स्वातंत्र्य की ज्यात माहितीचा शोध घेण्याचा माहिती प्राप्त करण्याचा व ती इतरांना देण हक्कांचा समावेश आहे
14) शांततापूर्वक सभा घेण्याचा मंडळ स्थापन करण्याचा हक्क या हक्कात कामगार संघटना स्थापन करणे व त्याचे सभासदत्व स्वीकरणे य

2018-19

SUPERPARAMAGNETIC Fe-Mn FERRITE NANOPARTICLES FOR MAGNETIC FLUID HYPERTHERMIA

Jyoti Dhumal[a], S. S. Bandgar[a], Manisha Phadatare[b] and G. S. Shahane[a*]
[a] Department of Electronics, DBF Dayanand College of Arts and Science, Solapur, MS, India
[b] Department of Medical Physics, Centre for Interdisciplinary Research, D. Y. Patil Education Society, (Deemed University) Kolhapur, MS, India.

Mauli Mahavidyalaya Wadala EST 2000

Abstract:
The structural, magnetic and ac magnetically induced heating characteristics of citric acid coated nanoferrites having composition $Fe_{1-x}Mn_xFe_2O_4$ (x = 0.0, 0.1, 0.3, 0.5, 0.7, 0.9 and 1.0) have been investigated. The XRD patterns confirm the synthesis of single crystalline phase of Fe-Mn ferrite nanoparticles. Substitution of Mn^{2+} in Fe_3O_4 causes an increase in the lattice constant from 8.335 to 8.448 Å. The average crystallite size ranges from 9 to 11 nm. The particle sizes observed from TEM analysis are in good agreement with the XRD values. The magnetic measurements show superparamagnetic nature of the samples. The saturation magnetization increases with increase in Mn-concentration, reaches maximum for x=0.7 and decreases further for further increase in the value of x. The variation in saturation magnetization can be correlated to the modifications in cation distribution as a result of replacement of Fe^{2+} ions (μ_B=4) by Mn^{2+} ions (μ_B=5) thereby modifying the superexchange interaction between the A and B sublattices. The induction heating studies of these nanoparticles at different alternating magnetic fields operating at frequency 289 kHz were carried out by dispersing nanoparticles in DDW. The SAR exhibits similar variation as saturation magnetization. It is observed that the value of SAR increased by 20% in $Fe_{0.3}Mn_{0.7}Fe_2O_4$ as compared to Fe_3O_4. The superparamagnetic nature, narrow size distribution and enhanced SAR make these nanoparticles a promising candidate for hyperthermia applications.

Keywords: Fe-Mn nanoferrites, Structural characterization, Magnetic properties, Hyperthermia.

I. INTRODUCTION

Magnetic nanoparticles of transition metal ferrites are of great interest for their properties, which are novel in comparison with the corresponding bulk materials. The ferrite nanoparticles in nano-sized form are useful for a variety of applications such as high-density information storage devices, microwave devices, transformer cores and biomedical applications such as targeted drug delivery, magnetic resonance imaging, hyperthermia, enzyme immobilization, etc. [1,2]. Magnetic hyperthermia using ferrite nanoparticles has recently emerged as a promising therapeutic approach for cancer treatment. In magnetic hyperthermia, magnetic nanoparticles are used to raise the temperature of a region of the body affected by cancer to 42-46 °C via absorption of radio frequency when subjected to an alternating current (ac) magnetic field. This method involves the introduction of ferromagnetic nanoparticles into tissues, and their subsequent irradiation with an alternating electromagnetic field [3,4]. In spite of enormous efforts in this field, clinical appliances of hyperthermia for completely treating cancer were not effective. High heating temperatures and large specific absorption rate (SAR) at small particle concentration are considered as most critical challenge to achieve desirable tumor damage. The challenging work is the development of magnetic nanoparticles (heating mediator) with high specific absorption rate (SAR), which allows reduction of ferrofluid dose in vivo. SAR depends on several parameters like particles magnetization, size and distributions, AC magnetic field and frequencies [5].

For biomedical applications, iron oxide nanoparticles are the primary choice because of their biocompatibility, superparamagnetic behavior and chemical stability. Numbers of reports are available on the application of Fe_3O_4 nanoparticles for hyperthermia [6,7]. Substituted ferrite systems $Fe_{1-x}B_xFe_2O_4$ (B = Mn, Co) where certain degree of substitution of Fe (II) ions by other divalent ions (Mn or Co) can increase the magnetic moment. Thus, it is expected that these substituted ferrite particles have versatile spin–spin relaxation time depending on their compositions [8]. As an important member of the ferrite family, $MnFe_2O_4$ (MFO) has attracted noteworthy research interest due to its mesmerizing magnetic and electromagnetic properties [9]. It is reported that substitution of Mn does not cause change in viability rates of HeLa cells as compared to Fe_3O_4 which is already known to be biocompatible [10]. It is well known that both Fe_3O_4 and $MnFe_2O_4$ materials have inverse spinel structure showing ferrimagnetism that originates from magnetic moment of antiparallel spins between Fe^{3+} ions at A-sites and Fe^{2+}/Mn^{2+} and Fe^{3+} ions at B-sites. Thus, one can aim at tuning the saturation magnetization value of Fe-Mn ferrite

Mauli Mahavidyalaya EST 2000 Wadala

09

संत साहित्याचे सामाजिक संदर्भ

डॉ. सुवर्णा गुंड–चव्हाण
मराठी विभागप्रमुख,
माऊली महाविद्यालय, वडाळा

****

१. प्रस्तावना :

संत साहित्याची निर्मितीच मुळी ''अवघाची संसारसुखाचा करीन!आनंदे भरीन तिन्ही लोकी'' या उद्देशाने झाली आहे. स्वत:बरोबर समाजालाच नव्हे तर अवघ्या विश्वाला आनंदी करण्याचा मानस आहे. 'हे विश्वची माझे घर', 'वसुदेव कुटुंबकम्', 'अहंम् ब्रम्हास्मी',ही शिकवणच संत साहित्याचा पाया आहे. तेंव्हा संताची कृती, उक्तीसमाजहिताचीच आहे असे असलेतरीसुध्दा या मध्ययुगीन संत वाग्मयाचे मूल्यसंदर्भ नव्या दृष्टीनेतपासून वाग्मयाची अभिरुची वाढीस लागणे गरजेचे आहे. केवळ पारायण, प्रवचने, सप्ताह एवढ्य पुरतच धार्मिकतेच्या अंगाने मर्यादित न राहता आजच्या संदर्भातील सार्थकताही नव्या पिढीच्या लक्षात आणून देणेहीआजच्या समाजाची निकड आहे. सामाजिक व इतरहीसमस्यांचे निराकरणहोणे अशक्य आहे. केवळ संत विचारच अस्थिर समाजाला, मनाला स्थैर्यता देवू शकेल म्हणूनच संत साहित्य व संतांच्या कार्याचा परामर्शअनेक अभ्यासकांनी आपआपल्या परीने घेतला आहे पण संत साहित्याकडे सामाजिक भूमिकेतून पाहण्याच्या पध्दतीचा पाया न्यायमूर्ती रानडे यांनी प्रथम घातला तनंतर संत साहित्याचे कोणकोणते सामाजिक संदर्भ आहेतत्यासाठी कोणत्या मूल्यांचा आधार घेतला जातोहे अभ्यासले. या सामाजिक संदर्भाचा उहापोह पुढीलप्रमाणे पाहता येईल.

२. मध्ययुगीनकालखंडातील आर्थिक सुबत्तेची पार्श्वभूमी :

यादवांच्या कालखंडात महाराष्ट्रात आर्थिक सुबत्ता होती पण समाज कर्मकांडात बुडाला होता. जे पंडिक पंडित होते ते वेदांचा अर्थ तळागाळापर्यंतपोहचवायचे सोडून त्या ज्ञानाला संस्कृतमध्ये बंदिस्त करुन ठेवले. केवळ शब्दाचा अर्थ काढत बसले. ते जगायचं क[illegible] विसरले. त्यामुळे सामान्य जण अंध: रुढीत [illegible] कर्मकांडातगुंतून पडला, अज्ञानातून विषमता नि[illegible] झाली. अबाल स्त्री, शुद्र यापासून वंचित [illegible] नैतिक अध:पतन होवू लागले. तेव्हा संतांना वे[illegible] खरा अर्थ मानवहिताचा आहेहे सांगण्यासाठी, [illegible] आचरणासाठी अध्यात्मिक क्रांती करावी ला[illegible] यातूनच समाजात आत्मउन्नतीचे नवचैतन्य [illegible] असेलतर सामाजिक संदर्भ तपासून योग्य [illegible] विचारसरणीची मात्रा द्यावी लागते. त्यासाठी [illegible] वैचारिकता रुजवण्यासाठी भूमी नांगरून स्वच्छ [illegible] पेरती करावी लागते. हि मशागत संतविचार[illegible] श्रध्दा करू शकते. अर्थातच संत आचारही [illegible] तरारुन उगवतात व अखंड मानवतेचे पीक ये[illegible]

३. प्राचीन भारतीय जीवनाचा मूलाधार पु[illegible]

धर्म, अर्थ, काम, मोक्ष या चार पुरु[illegible] समाजाची जीवनदृष्टी आहे. त्याच आधाराने [illegible] वाग्मय किंवा कलानिर्मितीहोते. धर्म हा मूलाधार [illegible] मोक्षहे साध्य असल्याने अर्थ व काम या पुरु[illegible] नियंत्रण धर्मविचारानेच केले जाते. अर्थात साहि[illegible] लोकजीवनाशी एकजीव होणे अपरिहार्य होते [illegible] आत्मउध्दाराबरोबर समाज उध्दार करण्याची भू[illegible] व्यासांपासून चालत आली आहे. करुणेला भक्त[illegible] श्रध्देतून संतांनी शब्दांकित केले तर पंडितांनी महाक[illegible] पंथाला प्रमाण मानून लेखन केले. मध्यकालीन स[illegible] स्थितीशीलहोता. जीवन जगणे म्हणजेसंसार च[illegible] अडकणे व त्यातून बाहेर पडणे म्हणजे 'मुक्ती' [illegible] कल्पनेचे रुप लोभावणारे असल्यास नवल नाही!

४. कलामूल्य व सौंदर्यमूल्यांचा समाजाशी पर[illegible] संबंध :

संत साहित्यात सौंदर्यमूल्य–कलामूल्य [illegible] जीवनमूल्य यांचे परस्परांशी अतुट सहसंबंध प्रत्य[illegible] येतो. त्यामुळे नैतिक भान येवून सामान्यजन[illegible] जीवनदृष्टी मिळते. कारण सहित्यकृतीचा पहिला स[illegible] तिचा स्वत:शी असतो. परतत्त्वस्पर्श, भूतमात्राचे [illegible] बांधिलकी, नैष्तक अधिष्ठान, जीवन सन्मुखता [illegible] बाबी महत्त्वाच्या ठरतात. याच दृष्टीने मध्ययु[illegible] कालखंडातीलसमाजाचे हित पाहतासंतांनी [illegible] साहित्यातून समाजप्रबोधन केले. ते जनमानसात रु[illegible]

'RESEARCH JOURNEY' International E- Research Journal
Impact Factor - (SJIF) – 6.625 (2019),
Special Issue 249 (B) – Impact of Globalization
Peer Reviewed & Indexed Journal

E-ISSN :
2348-7143
July-2020

ग्रामीण साहित्य, समाज, संस्कृती आणि जागतिकीकरण

डॉ. सुवर्णा गुंड-चव्हाण
माऊली महाविदयालय, वडाळा. उ.सोलापुर
Email:-

१) प्रस्तावना :

ग्रामीण साहित्य प्रवाह आपल्या परंपरेच्या जीवन धारणेने बहरत राहिला ,जगत राहिला .गावच्या आठवणी ग्रामीण मराठी साहित्यातून मनात रुतून बसलेल्या गावाला जाग करीत राहिल्या .पण जसा काळ बदलत गेला तसा ग्रामीण समाजही बदलत गेला. त्याची जीवन मानसिकता आधुनिकतेला स्पर्श करू लागली .आधुनिकतेच्या नादात स्वतःत रमू लागली.घर विभक्त होऊ लागली .कुटुंबापासून दूर जाऊन मन असमाधानी झालं .पुन्हा तो आपल्या स्वभावाच्या माणसांना जोडण्याचा प्रयत्न करू लागला .तेवढ्यात जातीयतावाद बोकाळला.राजकारणाची सोय पाहिली गेल्यानं आधुनिकता, उत्तर आधुनिकता न सांगता हळूच त्याच्या घरात प्रवेश करू लागली .त्याचा थंडावा त्याला बरं वाटू लागला.यात भर पडली ती जागतिकीकरणाची. गावाची , ग्रामीण माणसांची मानसिकता बदलू लागली .हळूहळू ग्रामीण जीवनाचं बदलते चित्र अधिक गतिमानतेनं बदलू लागले. त्याचे पडसाद साहित्यात पडू लागले. लोक साहित्यानं , संस्कृतीनं नटलेलं गाव आज आठवणीतलं गाव बनलं.

२) संशोधन पद्धती :

या शोधनिबंधासाठी समाजशास्त्रीय समीक्षा संशोधन पद्धतीच्या आधारे ग्रामीण जीवनाचे निरीक्षणं, टिपणं, ग्रामीण साहित्य, समाज व संस्कृतीच्या दृश्य स्वरूपावरून एवढंच नव्हे तर,प्रसारमाध्यमांच्या प्रभावातून टिपलेला समाज पाहता येईल .ग्रामीण जीवन चित्रित करणाऱ्या कलाकृतींचा आशय, अभिव्यक्ती, भाषाशैली, बदलते ग्राम वास्तव व ग्रामीण मनाची स्पंदनं टिपताना कृषी परंपरा रीती- रिवाज, सण- उत्सवांचे स्वरूप, ग्रामीण मनाची स्पंदने कोणते वास्तव मांडत आहे.याचा वेध घेता येईल.

३) जागतिकीकरणाचं स्वरुप :

जागतिकीकरणाच्या दोन बाजू आहेत पहिली भांडवलशाही धोरणाने व साम्राज्यवादी दृष्टिकोनातून जे आपलं आहे, भांडवलशाही व साम्राज्यवादी भूमिकेसाठी उपयोगाचं आहे. ते जगाच्या गळी उतरवायचं. यासाठी सत्ता, संपत्ती, विचार, संस्कृती, समाज, साहित्य यांच्यातून आपली मूळं रुजवायची व्यवसाय, उद्योग इत्यादीं मधून फायदा कमावणे हाच उद्देशअसतो.वर्चस्व प्रस्थापित करणे यासाठी 'खाऊजा ' धोरण राबविले जाते. खाजगीकरण ,उदारीकरण व जागतिकीकरण असा त्याचा अर्थ आहे. स्वातंत्र्यावर गदा आणली जाते. अस्तित्व धोक्यात आणले जाते. दुसरी बाजू स्वच्छ आणि स्पष्ट आहे .आजच्या तंत्रज्ञान व भौतिक जगात वावरताना जे माझ्याकडंच ज्ञान आहे त्याला सर्वांसाठी खुलं करून होय." जग हे एक खेडं आहे ." या भूमिकेतून प्रत्येक व्यक्तीला, खेड्याला जगाला जोडता येत .ग्लोबल, जागतिक होता येतं. एका ठिकाणी बसून जगातलं ज्ञान घेता येतं. स्वतःला अद्ययावत ठेवता येतं पण या ज्ञानाचा उपयोग व्यक्तिगत विकासासाठी करताना जेवढे

Mauli Mahavidyalaya EST 2000 Wadala

प्रसार माध्यमातील मराठी भाषेचा प्रयोग बातमी

प्रा. सुवर्णा गुंड चव्हाण
माऊली महाविद्यालय वडाळा

आजच्या युगामध्ये प्रसार माध्यमांचा लोकजीवनावर व लोकमानसावर परिणाम होत आहे. ती शासन व लोकांच्या मधील दुवा आहे. राष्ट्राचा चौथा खांब आहे. प्रसार माध्यमाचे माध्यम असते भाषा. अर्थात प्रसार माध्यमामध्ये मराठी भाषेचा प्रयोग कशा पध्दतीने होत आहे हे पाहणे अगल्याचे आहे. या शोधात बंधामध्ये फक्त बातमी या एका भागाच्या अगाने विचार करण्याचा हेतू आहे. कारण प्रसार माध्यमाचा कणाच नव्हे तर प्राण आहे बातमी.

बातमी लिहता येते हा लेखन कलेचाच एक आविष्कार आहे. मात्र बातमी आणि ललित लेखन यात फरक आहे. बातम्या वाचकांच्या निगडीत असतात. बातम्या म्हणजे व्यवसायिक लिखाण आहे. म्हणून परिणामकारक लिखाणची गरज असते. वाचणारात एक प्रकारच्या वाचकांचा समावेश नसतो. वाचकांना माहिती पुरविण्याचे एक साधन म्हणून वृत्तपत्रे ओळखली जाते. परंतु त्याच बरोबर लोकशिक्षणाची भूमिका असते म्हणून बातमी हया उद्देशाने व विशिष्टि रीतीने मांडणी करणे गरजेचे असते. बातमी बिनचू असावी. त्यासाठी प्रत्येक शब्द मोजून मापून वापरावा लागतो. उदा .काळया रंगाचा फळा - काळा फळा २) गंभीर स्वरुपाचा जखमा - गंभीर जखमा ३) करण्यात आले- केले.

सार्वजनिक हित किंवा लोकहित हा बातमीचा गाभा आहे. सोपे शब्द छोटी वाक्ये आणि लहान लहान परिच्छेद यांचा सढळपणे वापर करावा. मराठी भाषेपूरता विचार करावयाचा तर संस्कृतची जाण असावी. आचार्य विनोबाजी भावे यांचे मराठी लिखाण वाचायला हवे. श्री.तुकाराम महाराजांची गाथा अभ्यासायला हवी. १५ शब्दापुढे वाक्ये जाऊ नये. तोच तोचपणा टाळणे, अर्थवही शब्द वापरणे. शब्द योजणे, मिश्र वाक्याचा वापर कमी करणे. कर्मणी ऐवजी कर्तरी प्रयोगाचा उपयोग करणे. वाचकांपुढे चित्र व प्रसंग उभा करणे. भाषा हा त्यापुढचा टप्पा आहे. हे सारे वाचनाने अभ्यासाने व सरावाने कष्ट साध्य आहे. बातमी च्या व्याख्या अनेक आहेत असे म्हणू शकतो १) दाही दिशातून येणारी माहिती म्हणजे बातमी २) नेहमी पेक्षा व शिरस्तापेक्षा वेगळी ती बातम ही लोकांना हवी असणारी आवडणारी, रुची असणारी, ताजी, नवी, माहिती पूर्ण आणि इतरांच्या आधी किंवा इतरांच्या बरोबर दिली जाणारी माहिती वा घटनेचा म्हणजे बातमी. यात परिस्थितीनुरुप वाचकांनुरुप आणि वृत्तपत्र वादूराचे यवाणी या नभोवाणी यानुरुप घातलेली कमी अधिक बातमी ठरते.

<u>बातमीदार</u> - उत्कृष्ट वृत्त - पत्र हा दर्जा स्थानपात्र करुन देऊ शकतो. आपल्या लिखानाने वृत्तपत्राला सजवणारा, नटवणारा व बवणारा तो बातमीदार वाती विश्लेषण, लेख स्तंभलेख, आग्रलेख आशा सा-यांना तो कच्चा माल अर्थात बातम्या पुरवत असतो. वृत्तपत्र विहित असतो. त्यास आणखी एका भिसूचीकडे सतत लक्ष द्यावे लागते. तिचे अवधान ठेवावे लागते. वृत्तपत्रातील आपल्याकडील बातमीचे तुलनात्मक महत्व आणि वेळेचे भान ही ती त्रिसूची ! वृत्तपत्रकाराला वृत्तपत्रातूनच कोणाचे साधन आहे.

<u>वृत्तपत्रे</u> - प्रत्येक वृत्तपत्रकाने आपल्या स्वरुपाला साजेशी भाषा स्वीकारलेली असते. कोणते ते शब्द वापरायचे. नावाचा करायचा, चिन्हांचा वापर किती करावयचा या सर्वांवर बातमीची भाषा अवलंबून असते. मराठी वर्तमानपत्रे मराठी भाषेचाच वापर करत असले तरी तो वापर करणा-या वृत्तपत्रांची स्वत:ची शैली असते, त्यावर हुकूम भाषा वापरली जाते.

न्यूजपेपर्स हॅण्डबुक मध्ये रिचर्ड कोवल यांनी सांगितले आहे. KISS (Keep it short Simple) and tell could be the journalism motto कमीत कमी शब्दांचा वापर करुनच बातमी लिहावी लागते. पाल्हाखिक लिहून निबंध वजा लिहून बातमी करणे चुकीचे आहे. संगणक युग आहे. पूर्वी बातमी साठी तारेचा वापर केला जाई. प्रत्येक शब्दाला पैसे असते. त्या काळा इतकेच आज ही कमीत कमी शब्दांचा वापर अनिवार्य झाले आहे. कारण वाचकांना नेमके देणे महत्वाचे आहे. शैली पुस्तकामध्ये शब्दांचा आराखडाच उपलब्ध झाल्याने नवे शब्द ही तयार होतात. उदा. सावरकारांनी **मेचर** शब्दासाठी महापौर रुढ केला. २) Count down साठी क्षण मोजणी ३) युनो - संयुक्त राष्ट्रसंघ ही शैली अनिवार्य झाली आहे. उदा. विशेष नांवांचे उच्चार नीट वापरणे २) शहरांची बदललेली नावे तशीच वापरणे.

वृत्तपत्रातील बातमीचा प्रारंभ भाग ४०-५० शब्दाचा असावा. बातमी उलटया पिरॅमिडच्या रचनेप्रमाणे असावी. प्रथम सर्वात महत्वाचा भाग त्याहून कमी महत्वाचा त्याहून कमी, सर्वात कमी महत्वाचा भाग शेवटी असावा.

<u>वार्तापत्र</u> :- बातमी लगोलग लिहावी लागते आणि तितक्याच तातडीने छापून यावी लागते. ते वार्तापत्र News letter थोडा सवडीचा विषय. बातमी घडल्यापासून काही तासात छापून येते. यामध्ये विशेष घटनेवर प्रकाश झोत टाकला जातो. बातमी मागची बातमी उलगडून दाखविण्यास मदत होते.

<u>वार्ता विश्लेषण</u> :- News Analyasis अर्थात वार्तापत्र असो किंवा विश्लेषण त्यामागे बातमी असतेच एखादी बातमी येऊन गेल्यानंतर ती बातमी व तिचे महत्व पटवून देणे आणि वाचकांला सत्याच्या जवळ जाण्यास मदत करणे ही कामे वार्ता विश्लेषणातून केली जातात. विश्लेषक जाणकार हवा. कारण सामान्य वाचकांला बोध करतो. सरकार संघटना वा संस्था यांना मार्गदर्शन मिळणे व निर्णय घेण्यास मदत होते. व वृत्तपत्राच्या दर्जात भर पडते.

<u>नभोवाणी</u> :- वृत्तपत्रा प्रमाणे बातम्यांचे निकप, निवड प्रभावी लिखाण हे भाग येथे ही असतात. बातम्या, धोक्याची सूचना आणि उद्दिष्टये या त्रिसूचीच्या आधारावर रेडीओचा विकास होत गेला. बातम्योचे लेखन करताना सहज सोपी साहित्य प्रचूर भाषा फाटा, बोली, वापर - दिले, केले ऐवजी दिलं केलं आकडे देताना श्रोत्यांना गोंधळात टाकू नये. आकडे वारीसाठी १.५, २.५ असे न लिहता दिड अडीच असे लिहावे. ८०.५ हा वृत्तपत्रीय आकडा ८० पूर्णांक ५ दशांश असा सांगतला जातो. सगळीच नेत्यांना अनुयायांनी दिलेल्या पदव्या देण्याच्या भानगडीत पडू नये. तारखा पेक्षा आज कालउदया महिन्या अखेरीस असे संक्षिप्त वापरु नयेत. खा. ऐवजी खाजदार प्रा. ऐवजी प्राध्यापक

OUR HERITAGE (UGC Care Journal)
ISSN: 0474-9030 Vol-68, Special Issue-50
One Day National Seminar on "Best Practices for Physical Education and Sports Faculty Development in the College"
Organized by:
Yashwantrao Chavan Mahavidyalaya, Karmala, Distt. Solapur, Maharashtra, India
& Punyashalok Ahilyadevi Holkar Solapur University, Solapur, Maharashtra, India
Held on 15th February 2020

Mauli Mahavidyalaya EST 2000 Wadala

www.kheljournal.com

IMPORTANCE OF PHYSICAL FITNESSAND YOGA FOR TEACHERS

PROF. DESHMUKH SHESHNARAYAN KISAN
MAULI MAHAVIDYALAYA, WADALA,
TAL- N. SOLAPUR.DIST- SOLAPUR.
EMAIL- dsheshnarayan@gmail.com.
Mob .No. 9923835483.

Introduction

Yoga is an important thing for physical and mental health.Ancient india is origin of yoga .At that time yoga was a culture of india.The history of yoga or origin of yoga were developed by Indus Saraswati civilization over 5000 year ago The word yoga is frist mentioned in RIG- VED.

In modern peroid of yoga began at 1893.parliement of religes in chicago .when swami vivekananda wowed the attendees with his lecture on Yoga.In modern India krishnnammacharya opened the frist school of Yoga in Mysore in 1924.

In this day the human life is very fast and tressed so physical fitness and yogais most needfur for every one . Specially for Academicians,teachers in colleges.because agood techer have some good merits like , good behiviour , patience , good knowledge ,memory power as wel as creativity for good teching .as wel as ideal teacher is an effective leader who inspire his student, An ideal teacher is an asset for nation so we have need of ideal teacher and that's why ideal teacher have need of physical fitness and regular Yoga.

Key Words. – Phycical fitness,Yoga ,Good teacher

Objective of the study.

1) To understand the useful ness of physical fitness.
2) To know the importance of physical fitness and Yoga for teachers.
3) To study the present scenario of physical fitness in teachers

Principal
Mauli Mahavidyalaya,Wadala
Tal-N Solapur Dist- Solapur

Studies in Indian Place Names
(UGC Care Journal)

ISSN: 2394-3114
Vol-40-Issue-22-February-2020

Mauli Mahavidyalaya Wadala EST 2000

NEW TRENDS AND ISSUE IN AGRICULTURE

PROF. DESHMUKH SHESHNARAYAN KISAN

MAULI MAHAVIDYALAYA WADALA .

TAL- N. SOLAPUR.DIST- SOLAPUR.

Abstract

In the recent past mejor changes in agriculture sector this sector adopted new technic and policy's. It makes new trends in Agriculrure.for the modernation of agriculrure. better infracture for development. As wel as need of strengthen farmers, through improving their knowledge,providing technological training and agro-economic services.We need to fast and quality productions of food grains, fruit and vegitable.and for that we make mejor improvement in agriculture sector as like improving in agri marketing, soil conservation ,water conservation,free trade, agri export and also agiculture proceeing industry.so we accept new trends for agriculture development.

Key Words : Agriculture sector ,new technology ,food production.

Introduction:

The modernation of nation is depand upon the development of all sectors of the Economy. In the developing country traditional society is gradually changing in the modern society. In so far the the agriculture sectoris cocerned in agriculture sector in early stages all economy were agriculture but gradually some of them transformed the methods of quick and high production and rising their production of foodgrain for that many farmers adopted new trends and techonology such as New Technology, Dgitilasation,water management free trade and export zones .when we accept new trends and challenges in current area of climate change.then we achive the target of agriculture development in the food grain which is mostly required for increasing population in our country.

Objective of the study:

1) To understand the new trends in agriculture sector .
2) To know the recent issue in agriculture sector.

Copyright © 2020 Authors

Principal
Mauli Mahavidyalaya.Wadala
Tal-N Solapur Dist- Solapur

Mauli Mahavidyalaya EST 2000 Wadala

REVIEW OF RESEARCH

ISSN: 2249-894X
IMPACT FACTOR : 5.7631(UIF)
UGC APPROVED JOURNAL NO. 48514
VOLUME - 8 | ISSUE - 9 | JUNE - 2019

IMPLEMENTS OF PROGRAMS UNDER THE DROUGHT CONDITIONS IN AGRICULTURAL SECTORS IN THE SOLAPUR DISTRICT

Dr. D. S. Harwalkar
Asst. Prof. in Geography , Mauli Mahavidyalaya, Wadala , Tal. N. Solapur, Dist. Solapur.

ABSTRACT:

The scarcity of water in any region leads to drought conditions of that region. It is also related with the climatic conditions of the region such as annual amount of rainfall and its spatial distribution. A drought is a period of below average precipitation in a given region, resulting in prolonged shortages its' water supply, whether atmospheric, surface or ground water. Therefore, drought is a complex natural phenomenon of short and irregular occurrence of annual rainfall, which is linked to climatic factors; biological factors such as the growth period and stage of the vegetation cover environmental factors like site, soil properties and depth and agro-economic factors. Attempts are being taken from time to time to overcome the drought conditions of the region and to provide the minimum needs of the population of the district, are undertaken by the state government. In Solapur district has frequently occurred the drought conditions. In the first year of the fifth five year plan the World Bank (IDA) in conjunction with the central and state Governments implemented this program in the districts of Ahmednagar and Solapur. At the revised sixth five-year plan (1980-85) Government of India, appointed a task force headed by Dr. M.S. Swaminathan, Member of planning commission, to assess the work done by D.P.A.P.

KEYWORDS: *scarcity of water , whether atmospheric, surface.*

INTRODUCTION

Drought is when an area gets less than its normal amount of rain over months or even years. Crops and other plants need water to grow, and land animals need it to live. Drought is a disaster which usually takes place slowly. It is difficult to decide the time of it starts and its end. Its effects often build up slowly over a long period of time and may last from months to years after rain resumes.

Drought is a continuous period of dry weather due to lack of rain. Therefore, drought is a complex natural phenomenon of short and irregular occurrence of annual rainfall, which is linked to climatic factors, biological factors such as the growth period and stage of the vegetation cover environmental factors like site, soil properties and depth and agro-economic factors. In metrological terms drought has been defined as a deficiency in percent of the normal rainfall. Years with 50 percent or less rainfall than the normal are called drought years. According to rainfall drought fall into three district rainfall categories viz. arid, up to 375 mm, semi arid 376 to 750 millimeter, and Sub-humid 751 to 1125 millimeter Drought can be also defined with the help of the aridity index, which expresses the annual water deficit in relation to the potential evaporation, transpiration or water need in percent.

(Ia = D/Pe X 100)

Where,

'RESEARCH JOURNEY' International Multidisciplinary E- Research Journal
Impact Factor - (SJIF) - 6.625,
Special Issue 236 [B] : Introspection, Prognosis and Strategy for Global Water Resources
Peer Reviewed-Referred Journal
ISSN : 2348-7143
January-2020

Water Resource Management for Sustainable Development

Dr. D. S. Harwalkar
Asst. Prof. in Geography
Mauli Mahavidyalaya,
Wadala. Solapur.(MH)

Abstract:

Water Resource management is important. Today the population is growing rapidly and other side quantity of water has been decreasing. Water resource management is one of the solutions to the water scarcity problem. Water resource management is a method catching and holding rain at place, where it falls and making optimum use of water. From last few years India is facing scarcity of water due to uneven rainfall accompanied by mismanagement of water. Water is the most valuable resources on the earth and an integral part of the environment. Its availability is indispensable to the efficient functioning of the biosphere. Settlement of most of the great ancient civilizations has been generally associated with a reliable and clean supply of water with convenient sources. For example, the Egyptians centered their civilization on the Nile, Chinese civilization was located principally in the Yellow and Yangzi river basins. Since the down of Indian civilization, the Ramayana, Mahabharata, the Arthashastra by Chanakya, Puranas, the Vrahat Samhita, the Meghmala, Paninis Astadhyayi and various other Vedic, Buddhist and Jain texts contain several references to the various processes of hydrological cycle and traditional water harvesting structures and water being revered as a life giving and sustaining force. Due to its unique properties water is of multiple uses for all living organisms. Water is absolutely essential for life. Most of the life processes take place in water contained in the body. Up take of nutrients their distribution in the body regulation of temperature and removal of wastes are all mediated through water.

Keywords: Management, Resource, Mismanagement, Drought

- **Introduction:**

Water Resource management is important. Today the population is growing rapidly and other side quantity of water has been decreasing. Water resource management is one of the solutions to the water scarcity problem. Water resource management is a method catching and holding rain at place, where it falls and making optimum use of water. From last few years India is facing scarcity of water due to uneven rainfall accompanied by mismanagement of water. Sustainable development of water resources refers to reducing the usage of water and recycling of waste water for different purposes, such as cleaning, manufacturing, and agricultural irrigation in such a way that water demands of future generations are not hampered. 'Environment' associated with all the biological and non-biological thing surrounding an organism are included, sum total of water, air and land interrelationship among themselves and also with the human beings, other living organisms and property. The environmental study is broad based and it encompasses a large number of areas and aspects broadly given below.

1. Natural Resources- their conservation and management
2. Ecology and biodiversity
3. Environmental pollution and control

Mauli Mahavidyalaya EST 2000 Wadala

(281)

Juni Khyat
(UGC Care Group I Listed Journal)

ISSN: 2278-4632
Vol-10 Issue-5 No. 2 May 2020

The Study of Relationship between Population and Food Production in Solapur District: A Case Study of Sample Villages

Dr. D.S. Harwalkar
Assistant Professor,
Mauli Mahavidyalaya Wadala,
Email- harwalkards@gmail.com

Abstract

The basic and fundamental needs for mankind in day today life are food, clothes and shelter. Without food man cannot sustain for longer period. Among these requirements food is the most important. Malthus theory may be analyzed here which will enable us to understand, the nature of future problem of food demand and supply. In the present research paper is associated with the analysis of availability of food in relation to population in selected villages. The demand and supply of food, the deficit and surplus villages have also been examined in this research paper. The available of food in these villages were calculated further in to the availability and requirement in relation to population. On the basis of demand and supply, the deficit and the surplus villages are demarcated. In the present research paper is an attempt to take in depth case study of population and food production in the sample villages of Solapur district. The surplus and deficit of food production of sample villages is classified into three categories like slightly surplus village, moderately surplus villages and highly surplus villages.

Key words:- *Food, Availability, Surplus, Deficit*

- **Introduction:**

Relationship between population and availability of food has been the subject matter of geographers since ancient time. Thomas Malthus worked the first economist, to raise this issue. He analyzed the relationship between growth of population and food production. Within the state of Maharashtra, the Solapur district occupies a very important position both in terms of area and population. In order to understand the availability of food, requirement, surplus and deficit food in the region under study is found out. The surplus and deficit areas have been found out. In present research paper detailed study of population growth and food production in the study region. Besides this population growth, food grain availability, food productions and its availability, food system and production, food balance sheet and food availability per person per

Copyright © 2020 Authors

MAH MUL/03051/2012
ISSN: 2319 9318 | Vidyawarta® Peer-Reviewed International Journal | Jan. To March 2020 Issue-33, Vol-08 | 0121

Mauli Mahavidyalaya Wadala EST 2000

30

यशपाल की परदा कहानी की समसामयिकता एवं प्रासंगिकता

डॉ. सतीश अर्जुन घोरपडे
माऊली महाविद्यालय वडाला, उत्तर सोलापुर

प्रस्तावना:—

साहित्य समाज का दर्पण कहलाता है । उसमे तत्कालिन समाज की संचित चित्तवृत्तियों को हम भलीभाती देख सकते है । साहित्यकार अपने समय का एक चित्रकार होता है जो साहित्य के माध्यम से सामाजिक भावनाओं का चित्रण कर समाज के लिए प्रेरणादायी विचार प्रस्तुत करता है । इसमें वह लोकमंगल की कामना करते हुए आनेवाले समय में समाज का पथप्रदर्शन करता रहता है । साहित्यकार अपने साहित्य में मनुष्य को केंद्र में रखकर उससे संबंधित राजनीतिक, सामाजिक, धार्मिक, सांस्कृतिक, आर्थिक आदि विभिन्न परिस्थितियों का चित्रण करता है । वह सशक्त रूप से मानव मन एवं उसके सर्वांगीन विकास को केंद्र में रखकर स्वयं अभिव्यक्त होता है जो कि समाज की अभिव्यक्ति भी कहलाती है ।

साहित्यकार की सबसे बड़ी विशेषता यह होती है कि वह अपने समय के मानवी प्रकृति—स्वभाव एवं सभ्यता को चित्रित करते हुए आनेवाले समय में उसे निरंतर संकेत कराता रहता है । इसलिए उसके साहित्य में हम वर्तमान समय अर्थात समसामयिकता के साथ ही भविष्य का चित्रण अर्थात प्रासंगिकता को भी देख सकते है । तात्पर्य यह है कि साहित्य की कोई भी विधा फिर चाहे वह गद्य (कहानी, नाटक, उपन्यास, एकांकी आदि) हो या पद्य (प्रबंध एवं मुक्तक काव्य) कालबाह्य नही होती फिर भले ही संदर्भ बदल जाए, परिवेश बदल जाए या परिस्थिति ही बदल जाए किंतु मूल विचार एवं समस्या नहीं बदलती । इसलिए कोई भी साहित्यिक कृति हमेशा समाज को मार्गदर्शन करते रहती है । क्योंकि उसमे समाज मन चित्रित होता है । इस दृष्टी से प्रस्तुत प्रपत्र में हिंदी के प्रसिध्द साहित्यकार तथा स्वतंत्रता सेनानी यशपाल की कालजयी कहानी 'परदा' में निहित समसामयिकता का विश्लेषण करते हुए आज के समय में इस कहानी की प्रासंगिकता को स्पष्ट करने का प्रयास किया है ।

लेखक परिचय:—

बहुमुखी प्रतिभासंपन्न साहित्यकार तथा क्रांतिकारी एवं राजनीतिक संगठन से जुडे यशपाल fgah d s, d 1 ' ka d gklu kj RsA nud k l ला ३ दिसंबर १९०३ को पंजाब में, फीरोजपुर छावनी में एक साधारण खत्री परिवार में हुआ था । उनकी माता श्रीमती प्रेमदेवी अनाथालय की एक पाठशाला में अध्यापिका थी तथा पिता हीरालाल साधारण कारोबारी व्यक्ति थे जिनकी एक छोटी—सी दुकान थी । इसलिए उन्हें सब लाला कहकर पुकारते थे । यशपाल और उनके भाई धर्मपाल को माता प्रेमदेवी ने फीरोजपुर छावणी में आर्य समाज की पाठशाला में ही शिक्षा—दीक्षा दी । बचपन से ही यशपाल ने गरीबी तथा स्वाधीनता आंदोलन को बहुत करीब से देखा था । इसलिए बचपन से ही उनमें गरीबी के प्रति घृणा और स्वाधीनता आंदोलन के प्रति आकर्षण निर्माण हुआ ।

अपने क्रांतिकारी आंदोलनों के कारण उन्हें कई बार जेल भी जाना पड़ा था और जेल में रहकर ही उन्होंने प्रकाशवती कपूर नामक युवती से विवाह भी किया। इसकी चर्चा उन्होंने स्वयं आत्मकथात्मक लेखन सिंहावलोकन में किया है। उनके जीवन परिचय को उनकी सिंहावलोकन आत्मकथा के माध्यम से समझा जा सकता है कि किस प्रकार वे चंद्रशेखर आजाद, भगत सिंह के साथ जुड़े रहे तथा उनके संगठन के कमांडर इन चीफ भी बने । ऐसे बहुआयामी यशपाल मार्क्सवादी विचारों से प्रभावित थे । अपनी इसी विचार शैली को उन्होंने कहानी तथा उपन्यास साहित्य के माध्यम से प्रकट किया है । उनके राजनीतिक विद्रोही विचारों के कारण विप्लव पत्रिका को अंग्रेजी सरकार ने कई बार बंद करवाया । इसके चलते यशपाल अनुव्रत लिखते रहे । वह साहित्य के माध्यम से वर्ग विहीन

ISSN: 2394 5303 | Impact Factor 7.387(IIJIF) | Printing Area® Peer-Reviewed International Journal | March 2020 Issue-63, Vol-01 | 0156

41

जिंदगी की पराकाष्ठा: जिंदगी और जोंक

डॉ. सतीश अर्जुन घोरपडे
माऊली महाविद्यालय वडाला, सोलपुर

****

प्रस्तावना:—

समाज की इकाई मनुष्य और उसकी जीवनशैली, आचार—विचार, संस्कृति आदि साहित्य में हमेशा अभिव्यक्त होती है । १९ वी सदी से मनुष्य ही साहित्य के केंद्र में रहा है । उसकी आंतरिक और बाह्य विषयवस्तु को प्रतिपादित करते हुए साहित्यकार अपनी भी भावनाओं को अभिव्यक्त करता रहता हैं । अभिव्यक्ति दो प्रकार की होती है, पहली स्वानुभूति और दूसरी सहानुभूति । इसमें से स्वानुभूति का पक्ष एक साहित्यकार को श्रेष्ठ बनाने में सहायक होता है । सहानुभूति में भी वह अप्रत्यक्ष रुप से साहित्य में उपस्थित रहता ही है ।

मानवीय जीवन बहुत ही क्लिष्ट और उलझनों से भरा हुआ है । 'जितने व्यक्ति उतनी प्रवृत्तियाँ' इस उक्ति के आधारपर हम देख सकते है कि समाज में विभिन्न प्रवृत्तियों वाले लोग हमारे आस—पास ही रहते है । इनमें से किसी एक प्रवृत्ति को लेकर रचनाकार एक बड़े कॅनवास पर उसे चित्रित करने का प्रयास करता है । जीवन की जिजिविषा और संघर्ष को अभिव्यक्त करते हुए हिंदी के प्रसिद्ध कथाकार अमरकांत अपनी कहानी 'जिंदगी और जोंक' के माध्यम से जिंदगी की पराकाष्ठा को अभिव्यक्त करते हुए एक ऐसे व्यक्ति का चित्रण करते है, जो जिंदगी से 'जोंक' की तरह चिपका हुआ है । रचनाकार यह तय नहीं कर पा रहे है कि 'वह जिंदगी से चिपका हुआ है, या जिंदगी ही उससे चिपकी हुई हैं ।

अमरकांत का जीवन परिचय:—

स्वातंत्र्योत्तर काल में हिंदी कहानी को नया मोड़ देने वाले समर्थ एवं प्रतिनिधि कथा कारों में सक्रिय कथाकार अमरकांत का असली नाम श्री राम वर्मा है । उनका जन्म १ जुलाई १९२५ में उत्तर प्रदेश के जिला बलिया ग्राम नगरा में हुआ । १९४२ के स्वाधीनता संग्राम में सक्रिय सहभागिता के कारण उनकी पढ़ाई खंडित हुई । अंततः १९४६ में बलिया से इंटर, १९४७ में इलाहाबाद विश्वविद्यालय से बीए की उपाधि प्राप्त कर उन्होंने १९४८ में आगरा के दैनिक पत्र 'सैनिक' के संपादकीय विभाग में काम शुरु किया । आगरा में ही वे प्रगतिशील लेखक संघ के संपर्क में रहे और वहीं से कहानी लिखनी शुरू किया । इसके साथ ही अमरकांत अनेक पत्रिकाओं के संपादन से भी जूडे रहे । अमरकांत के अब तक 'मौत का नगर', 'मित्र मिलन', 'कोहासा देश के लोग', 'जिंदगी और जोंक' आदि कहानी संग्रह । 'सूखा पत्ता', 'आकाश पक्षी', 'काले उजले दिन', 'सुखी जीवी', 'बीच की दीवार' तथा 'ग्राम सेविका' आदि उपन्यास प्रकाशित हुए । अमरकांत को साहित्य सृजन के लिए 'सोवियत लँड नेहरू पुरस्कार', 'यशपाल पुरस्कार', 'साहित्य अकादमी पुरस्कार' सहित ज्ञानपीठ आदि कई प्रतिष्ठित पुरस्कारों से सम्मानित किया गया है ।

साहित्यिक विशेषता:—

नई पीढ़ी के कहानीकारों में अमरकांत का नाम बहुत महत्वपूर्ण है । अमरकांत की कहानियों का कथ्य बहुत—बहुत महत्वपूर्ण होता है तथा शिल्प बड़ा अनगढ़ है । उनकी कहानियों की अभिव्यक्ति सरल है, उनमें जिंदगी की पकड़ बड़ी मजबूत है तथा वह स्थितियों को बड़ी गहराई से अभिव्यक्त करते है । सामाजिक विसंगतियों के प्रति उनका प्रहार बड़ा तीखा होता है । उनकी कहानियों की भाषा में बड़ी रवानी है तथा उसमें जीवन के यथार्थ को अभिव्यक्त करने की अपूर्व क्षमता है । उनकी 'जिंदगी और जोंक' कहानी नई कहानी के दौर की श्रेष्ठतम कहानियों में से एक है । साथ ही यह उन कहानियों में से एक है जो हिंदी कहानी को प्रेमचंद की यथार्थवादी परंपरा से जोड़ती है और हिंदी कहानी को एक नई भाव भूमि प्रदान करती

Mauli Mahavidyalaya Wadala EST 2000

232

9. भारतेंदू का साहित्य और राष्ट्रीय चेतना
नीरज कुमार सिन्हा
10. रामदरश मिश्र की कविताओं में जीवन-मूल्य 77
जितेन्द्र कुमार
11. नव-वामपंथी कविता : प्रकृति वाया आलोक धन्वा 84
पैजू के.

गद्य-खंड

12. हिंदी की नई-पुरानी कहानियाँ : अध्ययन एवं विवेचन 89
डॉ. चंद्रकांत तिवारी
13. नारी की बेबसी की अभिव्यक्ति करने वाली कहानियाँ : असग़र वजाहत 126
डॉ. निम्मी ए.ए.
14. प्रतिकूल परिस्थितियों से 'संघर्ष' करती सुशीला टाकभौरे की कहानियाँ 131
डॉ. सतीश घोरपड़े
15. मन्नू भंडारी की कहानियों में सरोकार के विविध स्वर 135
अर्चना शर्मा
16. ममता कालिया की कहानियों में नारी समस्याएँ एवं संघर्ष 144
प्रवीन लता
17. अल्पसंख्यक विमर्श को व्यक्त करता इक्कीसवीं सदी का उपन्यास 'अपवित्र आख्यान' 153
डॉ. साहेबहुसैन जे. जहाँगीरदार
18. शिक्षा जीवन के यथार्थ और 'और सिर्फ तितली' 161
डॉ. श्याम प्रसाद के. एन.
19. विस्थापन की त्रासदी का दस्तावेज : कथासतीसर 165
षीजा, पी.वी.
20. चन्द्रभानु आर्य का कथा साहित्य : एक विश्लेषणात्मक अध्ययन 170
डॉ. नरेश सिहाग

Mauli Mahavidyalaya EST 2000 Wadala

21. 22 23 24 2 2 2

Mahavidyalaya ESTT 2000 Wadala

91

हिंदी का लघुकथा साहित्य

डॉ.सतीश घोरपडे

साहित्य को समाज का दर्पण कहा गया हैं। समाज की संचित चित्तवृत्तियों को हम साहित्य में भलि–भांति देख सकते हैं। किसी समाज का अध्ययन करना हो तो उसके लिए उस समाज का साहित्य हमारे लिए मार्गदर्शक सिद्ध हुआ हैं। भाषा, समाज और साहित्य मनुष्य की अमूल्य निधि हैं। परंपरागत मान्यताएं एवं विचारों को स्पष्ट रुप से समझने में साहित्यकार की मुख्य भूमिका होती है। साहित्यकार समाज की वह इकाई हैं जो समाज के साथ रहते हुए भी दो कदम आगे चलते हुए समाज को मार्गदर्शन करता रहता है। हिंदी साहित्य का इतिहास बहुत विशाल एवं समृद्ध है। इसकी विभिन्न विधाओं जैसे, पद्य और गद्य के विकास में हमने हमेशा परिवर्तन देखा है। हिंदी साहित्य की इसी परिवर्तनशिलता ने उसे विश्व की महान भाषाओं के साहित्य में प्राथमिकता देते हुए हमेशा से उसकी आलोचना की है। हिंदी साहित्य में किसी दूसरी भाषा के साहित्य को समाहित करने की शक्ति को देखा जा सकता है।

विद्यमान परिस्थिति एवं परिवेश देखने पर पता चलाता है कि मनुष्य का जीवन भाग दौड़ भरा है। जीवन की इसी भागदौड़ में वह सभी काम जल्दी–जल्दी निपटाने में लगा हुआ है। सुबह से लेकर देर रात तक वह विभिन्न क्रियाकलापों में व्यस्त है। संवेदन शीलता से संवेदनहिनता की ओर बढ़ते मनुष्य के कदमों को रोकने की महत्वपूर्ण भूमिका साहित्य को ही निभानी है, इस दृष्टि से साहित्य को भी परिवर्तनशील होना आवश्यक होता है। कम से कम समय में मनुष्य एवं समाज का प्रबोधन करने हेतु साहित्य में बीसवी शती के अंतीम दशकों में नयी गद्य एवं पद्य विधाओं को हम देख सकते है। इनमें अपना महत्व सिद्ध करते हुए लघुकथा ने जन्म लिया है।

'लघुकथा' यह साहित्य की नवीनतम विधाओं में से एक ऐसी विधा हैं जिसने अल्प समय में ही प्रसिद्धि प्राप्त की हैं। मानवी मूल्यों को उजागर करती हुई इस विधाने पाठकों को अपनी ओर विशेष रुप से आकर्षित किया हैं। दिखने में यह छोटी जरुर हैं किंतु जीवन के विभिन्न अंगों को उजागर करते हुए इस विधाने अल्पावधि में ही अपनाए कबि शिष्ठ स्थान बना लिया हैं। डॉ. माधव सौनटक्के के अनुसार,"अधिकांश लघुकथा व्यवस्था की विसंगतियों पर करारा व्यंग्य करती हुई दिखाई देती हैं। साथ ही मानवीय–जीवन के दुःख–दर्द की अभिव्यक्ति भी इसमें पायी जाती हैं।"१ मनुष्य की अभिव्यक्ति महत्वपूर्ण है। जो व्यक्ति अपने विचारों को अभिव्यक्ति करने में सफल होता है, वही सही अर्थों में समाज का चितेरा होता है। अतः लघुकथा एक ऐसी विधा है जो कम

IMPACT FACTOR – 5.61 LangLit ISSN 2349-5189
An International Peer-Reviewed Open Access Journal

Mauli Mahavidyalaya EST 2000 Wadala

47.

FEMINISM: A WAVE TO PUSH THE BOUNDARIES BACK

DR. SURYAWANSHI PARMESHWAR. L.,
Head, Dept. of English,
Mauli Mahavidyalaya, Wadala,
Solapur, (MH).

ABSTRACT:

The term 'feminism' itself is used to describe a cultural, political or economic movement aiming for equal rights for both women and men. Nonetheless, the terms 'feminism' and 'feminist' did not gain widespread meaning until the 1970s when they started to be used in the public parlance more frequently. The feminist movement involves sociological and political theories concerning with gender difference issues. The movement has been here for many decades, and British women have started to fight against the oppression during mid 1850s when the first feminists started to advocate their thoughts about inequality and when the first suffragette movement emerged, since then women have started working on accomplishing their goals to have the same rights and to have the same position in society as men have.

Keywords: *Feminism, Position, Movement, Sociological, Inequality, Rights.*

Objective: *To highlight the importance of feminism in changing the thought process of society.*

Introduction:

This research article is concerned with the development of feminism throughout the 19th and 20th centuries in English literature and will also reach outside these centuries to briefly discuss how feminism is perceived at present. Feminism is a wide phenomenon and it is still a topic to be discussed. The 19th century is one of the most significant periods of British history, it was a century of changes for women, and the 20th century followed the path doing so. Throughout the 19th and 20th centuries, literature has developed as well as the society and the position of women with respect to men. Nonetheless, it was the suffragette movement that has started this revolution of equality between men and women. Feminism as a movement has developed significantly during the centuries; nonetheless, the word feminism itself may still evoke negative meaning to some.

Women in Britain have started to fight for their rights and independence since the beginning of the 19th century; the aim was to have the same opportunity for education, occupation and life as men. The perception of an independent woman has changed throughout the centuries as well, from a woman who was supposed to be a wife, mother, and keeper of a household, more precisely how Martin Luther claimed: "Women should remain at home, sit still, keep

National Conference on "Gender Studies: Literature, Culture, Media and Society" at
Yeshwantrao Chavan College of Arts, Commerce and Science, Sillod, Maharashtra, India
Indexed: ICI, Google Scholar, Research Gate, Academia.edu, IBI, IIFC, DRJI, The CiteFactor, COSMOS
Principal
Mauli Mahavidyalaya, Wadala
Tal-N Solapur Dist- Solapur

Mauli Mahavidyalaya EST 2000 Wadala

Studies in Indian Place Names (UGC Care Journal)
ISSN 2394-3114 Vol. 40 Issue 15, February 2020
Two Day National Seminar on "Recent Trends, Issues & Challenges in English Language & Literature"
Held on 24th & 25th February 2020.
Organized by The department of English of Laxmibai Bhaurao Patil Mahila Mahavidyalaya, Solapur

Recent Trends and Changes in English Language Teaching and Literature

Dr. Suryawanshi Parmeshwar. L., *Head, Dept. of English, Mauli Mahavidyalaya, Wadala, Solapur, (MH)*
Email: parmeshwar.suryawanshi45@gmail.com

ABSTRACT:

Utilization of web based diversions and amusements in ELT have dependably been one of the most recent patterns that will never blur away. Students ought to be engaged to the point that they ought to overlook even they are picking up something. Learning and stimulation are two words that are utilized together of late. English learning is progressively situated around school subjects (History, Science, Geography) advancement. The underlying principle is that English should not be the end of a language program but the means through which learners will acquire knowledge in other fields. The methodology requests not just the authority of English and the administration of ELT strategies however certain level of specialization in some disciplines. e-learning and how it very well may be connected to ELT is most likely a decent territory for research as the web turns out to be increasingly accessible to an ever more extensive gathering of understudies. How understudies interface and how the frameworks utilized encourage that association is an inquiry which should be comprehended to build the adequacy of this medium.

1.0 Introduction

The English Literature pathway permits to research the manners by which artistic culture has connected with and formed society and how it keeps on doing as such today. The utilization of innovation has turned into a critical piece of the learning procedure all through the class. Each language class more often than not utilizes some type of innovation. Innovation has been utilized to both help and enhance language learning. Technology enables teachers to adapt classroom activities, thus enhancing the language learning process. Technology continues to grow in importance as a tool to help teachers facilitate language learning for their learners. This study focuses on the role of using new technologies in learning English as a second/foreign language. It discussed different attitudes which support English language learners to increase their learning skills through using technologies. Recent trends, methodologies and developments portray the vital role of education sector in general with its internalization of the education process, stress on quality above quantity increase in the adoption of technologies, necessity for professional talent etc. The theories and methods are constantly evolving in the field of ELT also. This paper presents the famous trends in the ELT that have been used practically in recent times in the entire world with specific reference to the trends prevalent during the previous decades.

In the present occasions, such a large number of books have been distributed in English about English language when all is said in done and English Language Teaching specifically. These books see the subject contrastingly by introducing a plenty of voices endeavoring to change themselves from the grasp of conventional strategies for educating. The advancement that the scientist talks in the paper relates both to approach and materials utilized in language

Copyright © 2019Authors

Principal
Mauli Mahavidyalaya,Wadala
Tal-N Solapur Dist- Solapur

Scanned with

OUR HERITAGE (UGC Care Journal)
ISSN: 0474-9030 Vol-68, Special Issue-50
One Day National Seminar on "Best Practices for Physical Education and Sports Faculty Development In the College"
Organized by:
Yashwantrao Chavan Mahavidyalaya, Karmala, Distt. Solapur, Maharashtra, India
& Punyashalok Ahilyadevi Holkar Solapur University, Solapur, Maharashtra, India
Held on 15th February 2020

Mauli Mahavidyalaya EST 2000 Wadala

Importance of Yoga for Better Performance of the Students

Dr. Suryawanshi Parmeshwar. L., Head, Dept. of English, Mauli Mahavidyalaya, Wadala, Solapur, (MH), Mob: 09822022538
Email :parmeshwar.suryawanshi45@gmail.com

Abstract:

The lives of students are not stress-free. Hours a day sitting at desk or computer monitor and more hours doing homework cause a young body to tense up. Social and family pressures and, unfortunately, anxiety, abuse and bullying also take their toll. It adds up to the high stress levels that have caused adults to flock to yoga classes. It's therefore not surprising that educators are becoming increasingly interested in providing yoga classes at school and colleges. Recent research has indicated concern for the degree of stress and emotional well-being among university students. Teenage is the time period of students when they are stuck between variety of work load and pressures. They need to perfectly accomplish their school or college task, prepare for variety of exams or test, need to score excellent marks, work better in their workplace and improve their performance and many other tensions. Yoga is basically the most important ancient art that aims towards the building up of a healthy mind within a healthy body. For that reason, it is considered to be the harmonizing system which rejuvenates the body, mind as well as the soul. The great saints, therefore, have mentioned yoga to be a universal attribute of mind which enhances the physical, spiritual and mental status of the human body.

Keywords: Pressure, students, yoga, mind, performance.

Objectives: *To underline the importance of yoga in the all-round development of students.*

Introduction:

Yoga incorporates breathing exercises, meditation and poses designed to encourage relaxation and reduce stress. Practicing yoga is said to come with many benefits for both mental and physical health. There is no doubt about the importance of Yoga for students. With today's lifestyle, People tend to forget about their physical and mental health accumulating stress and fatigue in the body. Sadly, today almost all the youngsters and children have become patients of a no. of diseases like stress, nervousness, stomach related issue, sleeping disorder and so on, because of different life conditions and work culture. Friends & family pressure, examination stress, long working hours, unpredictable dietary patterns are a variety of reasons for leading an unpleasant way of life.

Principal
Mauli Mahavidyalaya, Wadala
Tal-N Solapur Dist- Solapur

OUR HERITAGE (UGC Care Journal)
ISSN: 0474-9030 Vol-68, Special Issue-50
One Day National Seminar on "Best Practices for Physical Education and Sports Faculty Development in the College"
Organized by:
Yashwantrao Chavan Mahavidyalaya, Karmala, Distt. Solapur, Maharashtra, India
& Punyashalok Ahilyadevi Holkar Solapur University, Solapur, Maharashtra, India
Held on 15th February 2020

Mauli Mahavidyalaya EST 2000 Wadala

Benefits of Yoga for Holistic Development of Students

Dr Vijay Nagnath Mhamane
Assistant Professor, Dept. of English.
Mauli Mahavidyalaya, Wadala.

Abstract:

Yoga originated in ancient India. Indians are practicing yoga for centuries for physical fitness and emotional well-being. Now, yoga has spread all over the world and it is being practiced in all the countries. The present paper first traces the origin and development of yoga in ancient India. The benefits of yoga are innumerable and limitless as we are able to discover only few of them. The students learning in higher education institutions face many challenges and are under pressure to excel in academic performance. Naturally this leads to stress, anxiety and depression. Yoga can help student cope with stress and anxiety. It will also help them maintain optimal physical fitness and emotional well-being. In short, yoga plays a very important role in the holistic development of students. The present paper discusses how yoga help student achieve holistic development.

Key Words: Yoga, students, stress, holistic development, academic performance.

Methodology: This paper is a literature review focusing on benefits of yoga for the holistic development of students.

Introduction

Yoga has its origin in ancient Indian culture. Yoga is believed to be originated more than 3000 years ago in ancient India. One can find evidence of yoga practices in Vedas, Upanishads and Bhagavad Gita. But in its initial stage it was not formulated systematically. It was the great sage Maharshi Patanjali who systematically formulated and codified all the yoga practices in the book entitled The *Yoga Sutras* in second century B.C. The book has 196 Sutras or aphorisms. These Sutras describe various Yoga practices in detail. The book introduced yoga to all the people. The concept of yoga is lucidly explained in the book *Yoga: A Healthy Way of Living* very lucidly in following words:

> *The word yoga is derived from Sanskrit root 'yuj' which means 'Join' or 'unite'. This may be taken as the union of body, mind and soul, and is used in the literature both as an end as well as means. As an end, yoga signifies integration of personality at the highest level. As means, yoga*

Principal
Mauli Mahavidyalaya,Wadala
Tal-N Solapur Dist- Solapur

Studies in Indian Place Names (UGC Care Journal)
ISSN 2394-3114 Vol. 40 Issue 15, February 2020
Two Day National Seminar on "Recent Trends, Issues & Challenges in English Language & Literature"
Held on 24th & 25th February 2020.
Organized by The department of English of Laxmibai Bhaurao Patil Mahila Mahavidyalaya, Solapur

Mauli Mahavidyalaya EST 2000 Wadala

Advantages of Flipped Classroom for English Language Teaching (ELT)

Dr Vijay Nagnath Mhamane
Assistant Professor, Dept. of English.
Mauli Mahavidyalaya, Wadala.

Abstract:

In today's world, Information and Communication Technology has pervaded all the spheres of human lives. Higher education sector is not immune to developments in Information and Communication Technology. ICT has transformed instructional methodologies and other aspects of teaching –learning process by offering innovative solutions to both learners and instructors. The flipped classroom is an innovative and emerging instructional pedagogy which is used worldwide. Flipped classroom also offers many benefits to English Language Teaching (ELT). The present paper defines the flipped classroom or flipped learning and explores its benefits to teaching learning process in general and more particularly to English language teaching.

Key Words: Information and Communication Technology (ICT), Flipped Classroom, Pedagogy, ELT, Interactive learning.

Methodology: This paper is a literature review exploring the various aspects and advantages of flipped learning.

Introduction

Twenty-first centuries is the age of Information and Communication Technology. (ICT) It has pervaded every sphere of human lives from space exploration, medicine, and automobile industry to the common household gadgets we use. ICT has transformed human lives in more than one ways.

Principal
Mauli Mahavidyalaya,Wadala
Tal-N Solapur Dist- Solapur

Copyright © 2019Autho

ISSN - 2348-2397
APPROVED UGC CARE

SHODH SARITA

SHODH SARITA
Vol. 7, Issue 25, January-March, 2020
Page Nos. 59-61

AN INTERNATIONAL BILINGUAL PEER REVIEWED REFEREED RESEARCH JOURNAL

हिंदी काव्य में नारी चेतना

प्रा. डॉ. बालाजी बळीराम गरड*

शोध सारांश

नरेन्द्र मोहन ने नारी को माँ, पत्नी और बेटी के रूप में अधिक मात्रा में देखा हैं। उन्होंने सामाजिक, धार्मिक बंधनों की दासता मे ंधी नारी, स्वभाविक जीवन न जी सकने वाली लड़की और सदियों से युगों की दासता से मुक्ति के लिए छटपटाती स्त्री के विविध रूपों ा चित्रण अपनी कविताओं में किया हैं। नरेंद्र जी की नारी विषयक चेतना 'माँ' 'गैरहाजिर', 'मौन', 'लड़की', 'लड़की डरी हुई है' खरगोश चित्र और नीला घोड़ा' और 'प्रिय बहिणा' नामक कविताओं में व्यक्त हुई हैं। नरेन्द्र जी 'माँ' के रूप में नारी को देखते है, माँ क थान उनके लिए परिवार में सर्वोपरी रहा है, इसलिए वे माँ से जुड़ी घटनाएँ और स्मृतियों से व्यथित हो जाते हैं। नारी का पत्नी के रू चित्रण उनकी पत्नी अनुराधा जी की सादगी, बेहिचक वर्तन और साहचर्य के प्रसंगों के रूप में अभिव्यक्त हुआ हैं। देश में लड़की क शा, भय, संशय, हताशा और असुरक्षा एवं स्तब्धता के बीच असहाय जिंदगी का चित्र कविताओं में उपस्थित हुआ हैं। बलात्कार ागजनी, ऐसिड हमले की शिकार बनी लड़कियों की पीड़ा और उनका जीवन उध्वस्त कर देने वाली घटनाएँ कवि की चिंता बनी है ानून और सरकार के उदासीन रवैये के कारण अपराधियों के हौसले बढ़ते जा रहे हैं। 2012 में दिल्ली में घटित हुई लड़की के लात्कार की घटना और उसकी मौत के कारण दिल्ली आज भरोसेमंद नही हैं। लड़कियों की सुरक्षा मुख्य विषय बन रहा है। जिसकी भिव्यक्ति नरेंद्र मोहन की कविताओं द्वारा हुई है। 'खरगोश चित्र और नीला घोड़ा' कविता में सुचित्रा का हिन्दू होकर मुसलमान युवक म करना भयंकर अपराध माना जाता है। यह एक नारी के शोषण का ही उदाहरण है।

समाज में, परिवार में नारी के अनेक रूप पाए जाते हैं, वह क ममतामयी माँ है, वह अभाव एवं संघर्षो से जूझती पत्नी है, षमता एवं विपन्नता में लडती स्त्री है, भभविष्य की ओर शान्वित होकर देखने वाली किशोरी है। उसके सभी रूपों का त्रण कविताओं में किया गया है। उसका स्वरूप अत्यंत व्यापक - वह जरामय पेशा औरत, लड़की, प्रेमिका, पडोसन आदि नेक रूपों में कविताओं में उपस्थित हुई हैं।

नरेन्द्र मोहन ने नारी को माँ, पत्नी और बेटी के रूप में धिक मात्रा में देखा हैं। उन्होंने सामाजिक, धार्मिक बंधनों की सता में बंधी नारी, स्वभाविक जीवन न जी सकने वाली लडकी र सदियों से युगों की दासता से मुक्ति के लिए छटपटाती स्त्री विविध रूपों का चित्रण अपनी कविताओं में किया हैं।

नरेन्द्र जी की कविता में माँ का स्थान सर्वोपरी हैं। उनके ए माँ एक आधारस्थली है। नरेन्द्र जी जब कभी मुश्किल में पड़ ते तो उन्हें माँ की याद आती हैं, जो स्वभाविक भी है। माँ तामयी होती है, उसमें अपूर्ण त्याग एवं संघर्ष की क्षमता होती वह हमेशा आत्मसम्मान के साथ परिवार संभालती हैं, अपनी ान को दुलारती हैं। माँ के इस स्वरूप की अभिव्यक्ति नरेन्द्र जी माँ कविता में हुई हैं–

"माँ ! पालती, दुलारती, उसारती घर
एक–एक कण को बटोरती– सहेजती
आत्म–सम्मान के दुह पर ठहरी–ठिठकी
कब्से बेघर हो खड़ी सामने।"[1]

नरेन्द्र जी की कविता में माँ का परिवार में जो स्थान र है, वह परिवार की धुरी के रूप में हैं। माँ की मृत्यु नरेन्द्र जी क काफी दुःख पहुँचाती है। माँ पर लिखी उनकी जो कविताएँ हैं, व उनके शोकग्रस्त मन की तस्वीर हैं।

नरेन्द्र मोहन की कविताओं में नारी का चित्रण पत्नी रूप भी हुआ है। उनकी पत्ती, ग़ैर–हाज़िर, मौन, कलश, खुश अंधेरा–उजाला आदि कविताएँ पत्नी के संदर्भ में लिखी गई जिससे पत्नी का परिवार में स्थान और संघर्ष का परिचय मिल है। पत्नी निरन्तर अभावों से जूझते हुए, संघर्ष करते हुए परि कों सँवारने का काम करती हैं। नरेन्द्र जी अपनी पत्नी से बे प्रेम करते हैं और पत्नी अनुराधा जी भी उनका पूरा खयाल रख हैं। "नरेन्द्र जी पत्नी के सरलमना स्वभाव से अत्याधिक प्रभा हैं, जब वे कहीं बाहर जाते तो वे किंचित मुस्कराते होठों से क कहती थी 'अपना ध्यान रखना'।"[2] नरेन्द्र जी ने पत्नी की साद बेहिचक आचरण और मन की मस्ती की प्रशंसा गैर–हा

*...जी महाविद्यालय, वडाळा, ता. उत्तर सोलापूर जि. सोलापूर

Scanned with Cam...

लंबी कविता और हाशिए का समाज (प्रिय बहिणा में व्यक्त नारी विमर्श)

प्रा. डॉ. बालाजी बळीराम घाड
माऊली महाविद्यालय, वडाळा,
ता. उत्तर सोलापूर जि. सोलापूर.

Mauli Mahavidyalaya Wadala

समाज में, परिवार में नारी के अनेक रूप पाए जाते हैं, वह एक ममतामयी माँ है, वह अभाव एवं संघर्षों से जूझती पत्नी है, विपत्ति एवं विपन्नता में लड़ती स्त्री है, भविष्य की ओर आशान्वित होकर देखनेवाली किशोरी है। उसके सभी रूपों का चित्रण कविताओं में किया गया है। उसका स्वरूप अत्यंत व्यापक है- वह जरायमपेशा औरत, लड़की, प्रेमिका, पड़ोसन आदि अनेक रूपों में कविताओं में उपस्थित हुई है।

नरेन्द्र मोहन ने नारी को माँ, पत्नी और बेटी के रूप में अधिक मात्रा में देखा है। उन्होंने सामाजिक, धार्मिक बंधनों की दासता में बंधी नारी, स्वभाविक जीवन न जी सकनेवाली लडकी और सदियों से युगों की दासता से मुक्ति के लिए छटपटाती स्त्री के विविध रूपों का चित्रण अपनी कविताओं में किया हैं।

नारी का जीवन काफी दुःखमयी, पीड़ादायक घटनाओं से भरा हुआ है। इसका उदाहरण कवि ने अपनी 'प्रिय बहिणा' इस लंबी कविता में प्रस्तुत किया है। कविता में महाराष्ट्र की संत कवयित्री के जीवन में व्याप्त अंधकार, अन्याय, अत्याचार को देखकर कवि का हृदय द्रवित होता है। जिसकी अभिव्यंजना कविता में हुई है। जो समकालीन जीवन का दर्दनाक वास्तव ही है, "क्या विडम्बना है कि, घर में रहती हुई बहिणाबाई घर खोजती रहती है और आखिर घर से बाहर आ जाती है। अपना घर भूलती हुई, पति से बूरी तरह पिटती हुई, शुद्र तुकाराम को अपना गुरु मानती हुई, शाक्त घर में विठ्ठल से लौ लगाती हुई बहिणाबाई आत्मिक से, संवेदनात्मकता से सामाजिक धरातलों तक सदियाँ पार कर आज की औरत के करीब आ खड़ी होती हैं।"[1] कोई भी युवती अपने विवाह और सुखमय जीवन के स्वप्न देखती हैं। ऐसा ही स्वप्न बहिणा ने देखा था, परंतु विवाह के पहले दिन ससुराल देखने के बाद उसने अनुभव किया कि, तीस साल बड़े पति के साथ कैसे स्वप्न पूरे किए जा सकते हैं? बहिणा के जीवन की यहीं त्रासदी है कि, वह भारतीय नारी के समान सुबकती हुई देर रात तक काम में व्यस्त रहती थी। वह मन को समझाती है कि, कल्पना लोक में विहार करना, सपने देखना अपने भाग्य में नहीं है ऐसी दशा में वह बचपन की स्मृतियों में खो जाती है, जो स्मृतियाँ उसे सुहावनी-लुभावनी लगती थी। इस संदर्भ में कवि 'प्रिय बहिणा' कविता में लिखते हैं।

"कभी जब मैं
हाथों में जुम्बिश और पैरों में गति लिए किसी ध्यान में मग्न होती
कोई धुन गुनगुना रहीं होती
झपटती आवाज के चाकू से
तोड़ देता कोई मेरा ध्यान
और धुन के रेशे-रेशे कर फेंक देता घूरे पर।"[2]

बहिणा जब जयराम स्वामी के स्वर में तुकाराम के अभंग सुनती है, तो वह कृष्ण की राधा के जैसी अभंगों की धुन में बावरी हुई। वह अभंगों के स्वर से मोहित होकर उसके पीछे-पीछे चली गई। जब देर रात घर लौटी तो पति ने उसे क्रोध से धमकाया कि, वह उसकी और उसके गुरु शुद्र तुकाराम की टाँग काट देगा। बहिणा की उस रात की पीड़ा को कवि ने वर्तमान नारी जीवन की पीड़ा के रूप में व्यक्त किया है-

"और उस रात उसने मुझे बहुत मारा
लाद दिए मुझ पर दुनिया-भर के लांछन
एक खूँखार बवण्डर में
तिनके सी उड़ती रही।"[3]

यह पीड़ा केवल बहिणा की पीड़ा न होकर समस्त स्त्री जाति की पीड़ा है। जिसने स्त्री को सदियों से एक कारा में दफन किया है और उसका अस्तित्व समाप्त होता जा रहा है।

"कभी टूटा कान, कभी नाक
कभी आँख लहूलुहान
चिन्दी-चिन्दी होता गया पूरा अस्तित्व
दफना दिया गया मुझे मेरे ही अन्दर।"[4]

जहाँ स्त्री का अस्तित्व नष्ट हो रहा हो ऐसी स्थिति में वह सामाजिक बंधनों से मुक्ति चाहती है। वह विवश होकर दासता में नहीं रहना चाहती। अत: (अभंगों के साथ जाने का) मुक्त होने का प्रयास बार-बार करती है। वह मुक्तिदाता के वितान को फाँदकर, सदियों से जकडी गाँठो को खोलकर, रीति-रीवाजों को तोड़कर बाहर नहीं आ पाती हैं। वह विवशता से समाज के अत्याचार को सहती है।

"और जब लौटती हूँ
तो सामने वही आतंक उपजाती बाबरू आँखें
क्रोध से फनफनाता, गालियाँ देता मुक्तिदाता
और भाषा की गर्दन मरोड़ते उसके लोग।"[5]

पति के अत्याचार और गालियों के साथ साथ समाज के लोग भी नया कदम उठानेवाली स्त्री पर क्या-क्या लाँछन लगाते हैं, उन्हें लिखने की अपेक्षा कवि उनके शब्दों को 'भाषा की गर्दन मरोड़ते लोग' से संबोधित करते हैं। इससे स्पष्ट होता है कि, समाज में स्त्री को कितना स्वातंत्र्य है और उसकी क्या दशा है। नारी सहनशील है, लेकिन उसकी भी एक सीमा है, वह कब तक सहन कर सकती है। उसकी सहने की शक्ति जब समाप्त हो जाती है, तब समाज की परम्पराओं से, युगों की दासता से मुक्ति पाने के लिए संघर्ष करती हैं, यह तथ्य बहिणा के माध्यम से व्यक्त हुआ है।

"भय और यातना के आखिरी छोरों को छू लेने
और मृत्यु को करीब से देख लेने के बाद

Printed by : PRASHANT PUBLICATIONS

Scanned with CamS

OUR HERITAGE (UGC Care Journal)
ISSN: 0474-9030 Vol-68, Special Issue-50
One Day National Seminar on "Best Practices for Physical Education and Sports Faculty Development in the College"
Organized by:
Yashwantrao Chavan Mahavidyalaya, Karmala, Distt. Solapur, Maharashtra, India
& Punyashalok Ahilyadevi Holkar Solapur University, Solapur, Maharashtra, India
Held on 15th February 2020

*Mauli Mahavidyalaya Wadala EST 2006

Contribution of Political Leadership of Sports Development

Prof. Patil Pramod Jagannath
Assistant Professor ,
Mauli Mahavidyalaya ,Wadala
E-mail Id: pramod24patil@gmail.com
Mobile No.: 9552529337

Abstract:
Physical education and political leadership are interconnected . Royal patronage encouraged the expansion of the sports department in ancient times . Through this many games developed as king expanded sports department accordingly the expansion of the game through the kings patronage as of that many leaders established their leadership through physical education in modern times. Today in India various sports committees are led by political leaders for development of skills ,sports plays important role which help in political leadership .By sports we can handle development of decision power ,control on our feelings and personal development by failures and wins .In this research paper we are trying to find inter-relation between political contribution and sports department .

Key-words: Political leadership, Political Influence, Political Power, Democracy.

Introduction:
We trying to develop body ,mind ,soul by physical education .Physical education is mean that instruction in the development and care of body ranging from simple callisthenic exercises to a course of study providing training in hygiene gymnastics and the performance and management of athletic games. Contribution of political leaders plays important role in the development of physical education . Royal patronage developed physical sports at large scale in ancient time period. Before democracy for the entertainment of people various competitions of sports are held by kings. For entertainment of people in Maharashtra wrestling , Surpatya games are discovered .Democracy administration is directed by many representatives in governance. We have seen the qualities which we require in any leader are develop by the physical education . If we know the aim of teaching physical education we can able to explain the interconnection between sports department and political leadership .

Aims/purpose:
*Analyzing the contribution of political leaders in the development of physical education.

Principal
Mauli Mahavidyalaya,Wadala
Tal-N Solapur Dist- Solapur

Mauli Mahavidyalaya EST 2000 Wadala

43	डिजिटल समाजाच्या संदर्भात बदलते राजकारण	डॉ. नंदाजी सातपुते	176-177
44	भारतीय नागरिकत्व नावनोंदणी संघर्ष आणि : वास्तव	डॉ.गणेश गिरी	178-181
45	एक राष्ट्र एक चुनाव कि उपलब्धयाँ और चुनोतियाँ	डॉ.प्रा लक्षटे रत्नाकर बाबुराव	182-184
46	कलम ३७० : घटनात्मक तरतुदी	डॉ.सुधीर वाडेकर	185-189
47	लोकशाहीसमोर झुंडशाहीचे आव्हान	दत्तात्रय भानुदास जाधव	190-194
48	एक देश, एक निवडणुक!	प्रा.माधव डॉ. चोले	195-198
49	भारतातील आघाडीच्या राजकारणाची वाटचाल व विश्लेषण	प्राशरद बाबुराव सोनवणे	199-203
50	भारतीय लोकशाहीला नक्षलवादी चळवळीचे आव्हान	प्रा.डॉ.कैलाश बद्रीनाथ माटे	204-205
51	महाराष्ट्राच्या राजकारणातील नेतृत्वांचे बदलते प्रवाह	नवनाथ वि. नागरे	206-207
52	भारतातील सहभागात्मक लोकशाही प्रक्रिया	प्रा.डॉ.आर.बी.वनारसे	208-216
53	डिजिटल समाजाच्या संदर्भात बदलते राजकारण	प्रा.चैतन्य कांबळे प्रा.सुजाता पाटील	217-218
54	भारताची लोकशाही खरोखरच घसरत आहे का?	डॉ.बाळ कांबळे सहा.प्रा.प्राजक्ता ठुबे	219-223

POLITICAL THOUGHT AND ITS CONTEMPORARY RELEVANCE

55	Non Brahmin Feminist Perspective : Study Of Contributions Of Mahatma Phule And Tarabai Shinde	Mrs. Neha Nitin Wadekar,	224-228
56	Role Of Satyagrah In Democracy	Prof.Promod J. Patil	229-233
57	Gandhi And Gloalization	Dr.Rajendra S. Korde	334-241
58	Relevance Of Gandhian Philosophy In The 21st Century	Sunil Kavade Firoj Shaikh	242- 246-
59	Relevance Of Gandhian And Post Gandhian Thoughts	Dr. Suresh M. Devare	247-251
60	Gandhian Principles The 21st Century	Mr. P. S. Auti	252-254
61	Democratic Thought Of Mahatma Gandhi	Dr. Avinash V.Salve	255-257
62	The Concept Of Neo-Gandhian Thoughts About Sarvodaya	DR. R. K. KALE	258-261
63	Relevance Of Mahatma Gandhi's Ideology In The Present Scenario	Prof. Sanjay M. Mohade	262-264
64	The Relevance Of Gandhian Thought	Dr.Mahadev Gavhane Prof. Dnyaneshwar Bansode	265-267
65	Contribution Of Gandhian Thoughts To Rural Development	Dr.Santosh S. Kolhe	268-270
66	Relevance Of Gandhian And Post Gandhian Thought	Dr. A. D. Jadhao	271-273

Principal
Mauli Mahavidyalaya, Wadala
Tal-N Solapur Dist- Solapur

Studies in Indian Place Names
(UGC Care Journal)

ISSN: 2394-3114
Vol-40-Issue-22-February-2020

नागरी सनद . लोकप्रशासनए राज्यशास्त्र अभ्यासातील एक नवसंकल्पना

प्रा॰ पाटील प्रमोद जगन्नाथ
राज्यशास्त्र विभाग
माऊली महाविद्यालयए वडाळाए
चतंउवक24चंजपस / हउंपसण्बवउ
मो॰नं॰ 9552529337

गोषवारा रू

लोकप्रशासन शास्त्रामध्ये कल्याणकारी राज्य संस्थेच्या विविध प्रक्रियांचा व अंतक्रियांचा अभ्यास केला जातो॰ राज्यसंस्थेच्या विकासाबरोबर लोक प्रशासन शास्त्र देखील विकसीत होणारे शास्त्र म्हणून ओळखले जाऊ लागले॰ नागरी सनद आधुनिक कालखंडामध्ये पाश्चातरू राष्ट्रामध्ये विकसीत झालेली संकल्पना आहे॰ या संकल्पनेच्या आधारे राज्य संस्थेची बहुविविध कार्यांची प्रभावीपणे अंमलबजावणी केली जात आहे॰ विकसनशिल राष्ट्रांमध्ये देखील या संकल्पनेचा स्विकार सन 1990 च्या कालखंडामध्ये स्विकारण्यात आला आहे॰ नागरी सनद ही संकल्पना आज देखील तितकशी प्रभावीपणे विकसनशिल राष्ट्रामध्ये राबवली जात नाही॰ खाजगी प्रशासनाला शह देण्याच्या हेतूने नागरी सनद ही संकल्पना स्विकारली आहे॰ नागरी सनदव्दारे राज्यसंस्था नागरीकांपर्यंत प्रभावीपणे पोहचण्याचा प्रयत्न करीत आहे॰ त्याच बरोबर हे संकल्पना लोकशाही व्यवस्थेला पूरक असलेले आपणास दिसून येते॰ लोकसहभाग अधिकाधिक वाढवून लोकशाही मजबूत करण्यास ही संकल्पना उपयुक्त आहे॰ सदर संशोधन पेपरमध्ये नागरी सनद या संकल्पनेचा आढावा तसेच भारतातील या संकल्पनेच्या अंमलबजावणीतील त्रूटी याचा आढावा घेण्यात आला आहे॰

प्रस्तावना रू

आधुनिक काळात लोकप्रशासन व्यक्तीच्या सामाजीक जीवनाचा आत्मा ठरले आहे॰ राज्यसंस्थेच्या कार्याची अमंलबजावणी करणारे शास्त्र म्हणून लोकप्रशासन या शास्त्राचे महत्व आधुनिक कालखंडात आधिकाधिक वाढत चालले आहे॰ नागरिकाभिमुख प्रशासन जसजसे बनत गेले तसे नागरिकांचा आवाज शासन प्रक्रियेत उमटला जाणे आवश्यक मानले जाऊ लागले॰ नागरीकांची सनद या संकल्पनेव्दारो नागरीकांची कार्या वेळेत पूर्तता करण्याची दिलेली वचन बध्दता असते॰ कोणत्याही संघटनेने आपल्या सेवा पुरविण्याच्या आदर्शाशी संबंधीत केलेल्या वचनबध्दतेची ६ बांधीलकी यादी असते॰

Principal
Mauli Mahavidyalaya, Wadala

RESEARCH JOURNEY International Multidisciplinary E-Research Journal | ISSN- 2348-7143
Impact Factor - (SJIF) – 6.261, (CIF) - 3.452, (GIF) –0.676 Special Issue – 93
Research Need of the Hour (संशोधन काळाची गरज) | June 2019 | UGC Approved No. 40705

समाजिक संशोधनाचे महत्व

प्रा.डॉ.बिरादार प्रतिभा रंगराव
समाजशास्त्रविभाग,माऊली महाविद्यालय,वडाळा.ता.उ.सोलापूर,जि.सोलापूर.

Mauli Mahavidyalaya EST 2000 Wadala

प्रस्तावना –

मानव हा बुध्दीवान आणि जिज्ञासू वृत्तीचा प्राणी आहे. सतत तो नव-नविन गोष्टीचा शोध घेत असतो.जे संशोधन सामाजिक घटनांबाबत केले जाते अशा संशोधनाला सामाजिक संशोधन असे म्हणतात. सामाजिक संशोधन ही संज्ञा समाज व संशोधन या दोन क्षेत्राशी निगडीत आहे.सामाजिक संशोधनात प्रामुख्याने सामाजिक घटनांचे अध्ययन केले जाते.समाज सुधारना व समाज विकासासाठी सामाजिक संशोधन हे महत्वाचे असते.सामाजिक संनशोधनाच्या माध्यमातून जुन्या ज्ञानाचे परिक्षण केले जाते व नविन ज्ञानाची भर टाकली जाते संशोधनातुन ज्ञानात भर पडते आणि त्या ज्ञानाचा उपयोग समाज विकासासाठी होतो,यातूनच सामाजिक परिवर्तनाला चालना मिळते.वैज्ञानिक पध्दतीचा अवलंब करून सामाजिक घटनांच्या संदर्भात नविन ज्ञान प्राप्त करने आणि जुन्या ज्ञानाचे परिक्षण करने यास सामाजिक संशोधन असे म्हणतात. बूध्दीनिष्ठ आणि व्यावहारिक प्रश्नांची व समस्यांची शास्त्रीय पध्दतीद्वारे समाधान कारक उत्तर शोधून काढण्याचा संशोधन हा पध्दशीर प्रयत्न असतो.

संशोधन पेपरचा उद्‌देश –

1 सामाजिक संशोधनाचा अर्थ स्पष्ट करणे.
2 भारतातिल सामाजिक संशोधनाच्या विकासाचा आढावा घेणे.
3 सामाजिक संशोधनाच्या उद्देशाचा आढावा घेणे .
4 सामाजिक संशोधनाचे महत्व स्पष्ट करणे.
5 सामाजिक संशोधनातील अडथळ्याचा आढावा घेणे.
6 मिळालेल्या तथ्याच्या आधारे निष्कर्ष मांडणे .

तथ्यसंकलन पध्दत–

प्रस्तुत संशोधन पेपर तयार करतांना दुय्यम तथ्यसंकलनाचा आधार घेण्यात आला.

सामाजिक संशोधनाचा अर्थ–

संशोधनाला इंग्रजी भाषेमध्ये 'Research' असे म्हणतात. याचा अर्थ 'पून्हा–पून्हा शोध घेणे' असा होतो. **पॉलिंग यंग** यांच्या मते, "क्रमबध्दता, अंतर्गत संबध,स्पष्टिकरण आणि नैसर्गिक नियम यांच्याद्वारे नविन तथ्य शोधून काढण्याची किंवा जुन्या तथ्याची पडताळणी करण्याची सामाजिक संशोधन ही एक पध्दशीर प्रकिया आहे."

भारतातिल सामाजिक संशोधनाचा विकास –

भारतातिल सामाजिक संशोधनाचा विकास हा दोन टप्यात झालेला दिसून येतो. यामध्ये ब्रिटिशकालीन भारतातिल सामाजिक संशोधन आणि स्वतंत्र भारतातिल सामाजिक संशोधन, असा आढावा घ्यावा लागतो.1891 मधील पहिली जनगनना हे सामाजिक संशोधनातिल महत्वपूर्ण योगदान ठरले. या काळात झालेल्या संशोधनाला सर्वेक्षण म्हणावे लागेल. कारण या काळात सर्वेक्षण पध्दतीच्या आधारावर विविध समस्यांचा अभ्यास करुन अहवाल सादर करण्यात आले होते.स्वातंत्र्य प्राप्तीनंतर विविध विद्यापीठातून मंडळाच्या आधिपत्याखाली 'संशोधन कार्यकम समिती' स्थापन करण्यात आली. 1969 मध्ये या समितीचे रुपांतर 'इंडिया कौंसिल ऑफ सोशल सायन्स रिसर्च' मध्ये करण्यात आले. भारतिय सामाजिक संशोधनात या संस्थेचे महत्वपूर्ण योगदान आहे. आज भारतात संस्था ,विविध योजना व उपकमांच्या माध्यमातून सामाजिक संशोधनाला चालना मिळत आहे.

सामाजिक संशोधनाच्या उद्देशाचा आढावा –

सामाजिक संशोधनाचे स्वरुप हे वैज्ञानिक असून समस्या सुत्रन,निरीक्षण, वर्गीकरण,गृहितकृत्य,पडताळणी, संशोधन आराखडा,तथ्यसंकलन आणि तंत्रे ,तथ्याचे विश्लेषण आणि निष्कर्ष,सामांन्यीकरन,तथ्याचे निर्वचन आणि पूर्वकथन,अहवाल इ.पाऱ्यांचा कमबध्द आधार घेवून संशोधन केले जाते . सामाजिक संशोधनाचा उद्देश हा पुढीलप्रमाणे

1 जुन्या सिध्दांताचे परिक्षण करुन नविन सिध्दांत मांडणे.
2 ज्ञानाच्या कक्षा विस्तारीत करणे.
3 मानवतेच्या कल्याणासाठी प्रयत्न करणे.

215

भारतामधील समाजशास्त्राच्या विकासात समाजशास्त्रज्ञांचे योगदान

प्रा. डॉ. बिरादार प्रतिभा रंगराव, समाजशास्त्र विभाग, माऊली महाविद्यालय वडाळा ता. उ. सोलापूर जि. सोलापूर. मो. ९०११७७३६७०

Mauli Mahavidyalaya EST 2000

प्रस्तावना – १७ व्या व १८ व्या शतकात यूरोपमध्ये बौध्दीक, आर्थिक, राजकिय व सामाजिक क्षेत्रात आमूलाग्र बदल घडून आले त्याच बरोबर फ्रेंचराज्यक्रांती, औद्योगिकक्रांती, नागरीकरण, भांडवलशाही व साम्राज्यवादाचा उदय यामूळे समाज जिवनात प्रचंड बदल झाला. धर्माचा प्रभाव कमी झाला. व्यक्तीमध्ये वैज्ञानिक दृष्टीकोण निर्माण झाला. त्यातूनच १९ व्या शतकामध्ये समाजशास्त्राचा उदय झाला. समाजशास्त्राचे जनक ऑगस्ट कॉम्ट यांनी समाजशास्त्राला शास्त्राचा दर्जा प्राप्त करुन दिला. त्यांनी सामाजिक विचाराला शास्त्रीय आकार देवून समाजशास्त्राचा उदय केला. सर्व प्रथम अमेरिकेतील येल विद्यापीठामध्ये १८७६ पासून समाजशास्त्र एक विषय म्हणून अभ्यासला जावू लागला. त्यानंतर फ्रांस, इंग्लंड व १९१४ मध्ये भारतात हा विषय शिकविण्यास सूरवात झाली. १९१७ मध्ये सर्वप्रथम कलकत्ता विद्यापीठात प्रो. बजेंद्रनाथ सील व ए.आर. वाडीया यांच्या प्रयत्नाने स्वतंत्र समाजशास्त्र विभाग सूरु केला. त्यानंतर मुंबई विद्यापिठात प्रो. पेटीक गिडीस यांच्या अध्यक्षतेखाली १९१९ मध्ये स्वतंत्र समाजशास्त्र विभागाची स्थापना करण्यात आली. १९२४ पासून डॉ. जी. एस. घुर्ये यांची विभागप्रमूख म्हणून नियूक्ती झाली. १९२१ मध्ये लखनौ व काशी विद्यापीठामध्ये तर १९२३ मध्ये म्हैसूर व आंध्र विद्यापीठात समाजशास्त्र विषयाच्या अध्यापनाला सूरवात झाली. स्वातंत्र्यानंतर भारतात समाजशास्त्राच्या विकासाला गती मिळाली.

संशोधनाचा उद्देश– १. साहित्याचा आढावा घेणे. २. भारतीतील समाशास्त्राचा उगम आणी विकासाचा थोडक्यात आढावा घेणे. ३. भारतातील समाजशास्त्राच्या विकासात भारतीय समाजशास्त्रज्ञाचे योदान स्पष्ट करणे.

तथ्यसंकलन – प्रस्तूत संशोधन पेपर तयार करतांना दूय्यम तथ्य संकलनाचा आधार घेण्यात आला.

भारतामधील समाजशास्त्राचा व उगम व विकास – भारतामध्ये प्राचीन काळापासून समाजाचा अभ्यास झालेला दिसून येतो. पण यामध्ये वस्तूनिष्ठतेचा अभाव दिसतो. ब्रिटिश कालखंडात अनेक ब्रिटिश अभ्यासकांनी भारतीय समाजाचे अध्ययन करुन पूष्कळ ग्रंथ लिहले. त्यांचे हे योगदान भारतातील समाजशास्त्राच्या विकासाच्या सूरवातीच्या काळात वैशिष्ट्यपूर्ण वाटत असले तरी त्यांचा अभ्यास हा वर्णनात्मक स्वरुपाचा होता, त्यामध्ये समाजशास्त्रीय दृष्टीकोणाचा आभाव होता. भारतात समाजशास्त्राच्या अध्ययनाची सूरवात होण्यापूर्वी डॉ. एस. व्ही. केतकर यांनी इंग्लंडमध्ये जावून 'भारतातील जातीचा इतिहास' व 'समाजशास्त्र' हे दोन ग्रंथ लिहले. डॉ. बी. आर. आंबेडकर यांनी अमेरिकेच्या कोलंबीया विद्यापीठात 'भारतातील जातीची घडण, उत्पत्ती आणी विकास' हा संशोधन पेपर सादर केला. या दोन समाजशास्त्रज्ञानी सर्वप्रथम समाजशास्त्रीय दृष्टिकोणातून भारतीय समाजाचा अभ्यास केला. भारतातील समाजशास्त्राच्या अभ्यासात यांनी महत्वाचे योगदान दिले.

१९१४ पासून भारतात समाजशास्त्राच्या अभ्यासाला सूरवात झाली असली तरी स्वातंत्र्यापूर्वी भारतात या विषयाचा फारसा विस्तार झाला नव्हता. स्वातंत्र्यानंतर भारतात या विषयाचा विकास जलद गतीने झाला. भारतातील जवळपास सर्वच विद्यापीठामध्ये आज समाजशास्त्र हा विषय शिकविला जातो. त्याच प्रमाणे 'टाटा इन्स्टिट्यूट ऑफ सोशल सायन्सेस मुंबई', 'टाटा इन्स्टिट्यूट ऑफ सोशल सायन्सेस आग्रा', जे. के. इन्स्टिट्यूट ऑफ सोशियोलॉजी अँड सोशल वर्क्स लखनौ इ. संस्थेच्या माध्यमातून अध्ययनाला व संशोधनाला चालना दिली जात आहे. देशपातळीवर समाजशास्त्र विषयाचे संघटन बांधून व देशासमोरिल महत्वपूर्ण समस्या, प्रश्नावर चर्चा घडून आणण्याचे कार्य इंडियन सोशॉलॉजिकल सोसायटीच्या माध्यमातून केले जाते. राष्ट्रीय स्तरावरील संशोधनाच्या क्षेत्रात सोशॉलॉजिकल बुलेटिन प्रकाशित होते.

भारतीय समाजशास्त्रज्ञाचे योगदान – भारतात समाजशास्त्राच्या विकासात अनेक शास्त्रज्ञांनी योगदान दिलेले आहे. काही समाजशास्त्रज्ञांचा थोडक्यात आढावा पुढिल प्रमाणे.

१. डॉ. जी. एस. घुर्ये – भारतीय समाजशास्त्राचे जनक डॉ. घुर्ये यांच्या मार्गदर्शनाखाली भारतात समाजशास्त्र अध्ययनाची एक पिढी विकसीत झाली. प्राच्यविद्याच्या दृष्टीने त्यांनी भारतीय समाजशास्त्राला विकसित केले. डॉ. घुर्ये यांनी भारतीय समाजशास्त्रामध्ये विविध घटकांचा अभ्यास केला. भारतातील जातीव्यवस्थेचा, आदिवासी समाजाचा, गामीण समाजाचा, सामाजिक ताणतणावाचा अभ्यास केला. 'कास्ट अँड रेस इन इडीया' या ग्रंथामध्ये त्यांनी व्याख्या न करता जातीची प्रमूख सहा वैशिष्ट्ये सांगितली. अखिल भारतीय स्तरावर त्यांनी 'इंडियन सोशॉलॉजिकल सोसायटीची 'स्थापना केली.

२. डॉ. राधाकमल मुखर्जी – डॉ. राधाकमल मुखर्जी यांनी सामीजिक मूल्य आणि सामाजिक परिस्थीती संबंधी महत्वपूर्ण विचार मांडले आहेत. मानवि समाजावर नैतीक मूल्याचा प्रभाव कसा पडतो याचे त्यांनी सखोल अध्ययन केले. अनेक ग्रंथाच्या लिखानातून त्यांनी समाजशास्त्राच्या विकासात मोलाची भर घातली.

३. डॉ. एम. एन. श्रीनिवास – डॉ. श्रीनिवास यांनी भारतीय समाजातील सामाजिक परिवर्तनाचा सखोल अभ्यास करुन सांस्कृतिकरण, पाश्चिमात्यीकरणाची महत्वपूर्ण संकल्पना मांडली. जातीच्या अध्ययनातून त्यांनी 'प्रभावि जातीची' संकल्पना मांडली. अनेक ग्रंथाच्या लिखानातून समाजशास्त्राच्या विकासात त्यांनी मोलाची भर घातली.

४. डॉ. एस. सी. दूबे – मध्यप्रदेशमध्ये स्थलांतरीत शेती करणा–या 'कमार' जातीचा अभ्यास करुन समाजशास्त्रात प्रवेश केला. ग्रामीण जीवन, सामूदायीक विकास, आधूनिकीकरण, परिवर्तन इ. विषयावर लेखन केले. अनेक ग्रंथाच्या लिखानातून त्यांनी समाजशास्त्राच्या विकासात मोलाची भर घातली.

5.

प्रदुषणाचे प्रकार : कारणे आणि उपाय

प्रा.डॉ. बिरादार प्रतिभा रंगराव

समाजशास्त्र विभाग, माऊली महाविद्यालय, वडाळा, ता.उ. सोलापूर, जि.सोलापूर

Mauli Mahavidyalaya EST 2000 Wadala

प्रस्तावना - मानवप्राणी ,सजीव वनस्पती या सगळयानां जगण्यासाठी पर्यावरण आवश्यक असते .निसर्गातील विविध घटकांनी मिळून पर्यावरण निर्माण झालेले असते पृथ्वीवरील सजीव ज्या नैसर्गिक परिस्थितीत जगतात .त्या एकूण परिस्थिती आणि पार्श्वभुमीलाच पर्यावरण म्हणतात निसर्गातील परस्परावलंबनामुळेच पर्यावरणाचा समतोल टिकून राहतो मानवाच्या अती हस्तक्षेपामुळे व स्वार्थीवृत्तीमुळे अपायकारक घटक मोठया प्रमाणात निसर्गात सोडले जातात .त्याचा परिणाम म्हणून आज पर्यावरणाचा समतोल बिघडत आहे .शहरीकरण वाढती लोकसंख्या , औद्यागीकीकरण जंगलतोड रासायनीक खत, किटकनाशके, वाहतुक, इंधनाचे ज्वलन , वाहण इ. अनेक कारणामुळे प्रदूषण घडून येत आहे .प्रदूषण ही संकल्पना जटिल आहे .वातावरणातील धुळ, वायू , धुर , धुके , बाष्प ,त्याज्य प्रदार्थ इ. घटक किंवा घटकसमुहामुळे वनस्पती व प्राणीजीवनास अपायकारक ठरलेले पर्यावरण म्हणजे प्रदूषण होय .पर्यावरणमध्ये एखादा पदार्थ किंवा एखादी उर्जा यांची त्या पर्यावरणाचा धारण क्षमतेपेक्षा जास्त वाढ होणे किंवा संचय होणे म्हणजे प्रदूषण होय .प्रदूषणाचा वाईट परिणाम सजीव सृष्टीवर आज होतांना दिसत आहे .

तथ्यसंकलन- प्रस्तुत संशोधन पेपर तयार करताना दुय्यम तथ्यसंकलनाचा आधार घेण्यात आला पुस्तके, इंटरनेट वर्तमानपत्रे इ.

प्रदुषणाचा अर्थ व व्याख्या - प्रदुषणाला इंग्रजीमध्ये Pollution असे म्हणतात. हा शब्द लॅटिन भाषेतील Pollutus पासून तयार झालेला आहे पर्यावरणातील ज्या घटकामुळे पृथ्वीवरील सजीवांना अपाय होतो अशा घटकांना प्रदुषके ' Pollutants' असे म्हणतात या प्रदुषकामुळे पर्यावरण दुषीत होण्याच्या प्रक्रियेला प्रदुषण Pollution म्हणतात.

१) राष्ट्रीय पर्यावरण संशोधन समिती -" मानवी हलचालीमधून किंवा व्यवसायामधून उत्पादित टाकाऊ आणि घाण पदार्थ यांचा मानवी कार्यक्षमता मानव प्राणी नैसर्गीक पर्यावरण इत्यादीवर जे दुष्परिणाम होतात त्या स्थितीला प्रदुषण म्हणतात. "

२) जॅकी स्मीथ -"मानवाने पर्यावरणाचे केलेले दुषीतीकरण म्हणजे प्रदुषण होय त्यामुळे सजीवांच्या दृष्टीने पर्यावरण अपायकारक बनते आणि त्याचे उपयोगमुल्य घटते ". थोडक्यात मानव प्राणी व वनस्पती इ.सजीवांपैकी कोणाच्याही नैसर्गीक आरोग्याला ज्यामुळे धोका पोहोचले किंवा त्यांना मृत्यू येईल असे पदार्थ सभोवतालच्या पर्यावरणात निर्माण होणे त्याला प्रदुषण म्हणता येईल.

प्रदुषणाचे प्रकार - विविध निकषाच्या आधारवर प्रदुषणाचे प्रकार पाडले जातात आभ्यासले जातात प्रदुषणाच्या स्व आधारीत नैसर्गीक प्रदुषण व सामाजिक प्रदुषण असे दोन पडतात.नैसर्गीक प्रदुषणामध्ये नैसर्गीक व कृत्रीम प्रदूषण असे दो करता येते धुळीचे वादळे , कमीभाराचा पट्टा , भुकंप , ज्वालाम नैसर्गीक प्रदुषणामध्ये नैसर्गीक प्रदुषणे आहेत .हवा पाणी इ.घटकात झालेले प्रदुषण हे मानवनिर्मित म्हणजे कृत्रीम प्रदुषण समाजाच्या गुणवत्तेचा ऱ्हास झाल्यामुळे घडून येणारे प्रदु सामाजिक प्रदुषण होय सामजिक प्रदुषणामध्ये जातीय , ध आर्थिक , राजकीय प्रदुषणाचा समावेश होतो प्रदुषणाचे औद प्रदुषण , कृषी प्रदुषण, वाहण प्रदुषण, रासायनिक प्रदुषण , अ प्रदुषण, लोकसंख्यात्मक प्रदुषण असे प्रकार पडतात प्रदु भौगोलिक व्याप्ती लक्षात घेवून प्रदुषणाचे स्थानीक प्रदुषण प्रदुषण आंतर राष्ट्रीय प्रदुषण असे प्रकार पडतात सर्वसामा मानवी जीवनावर परिणाम घडवून आणणारे काही प्रदूषणाचे प्र प्रचलीत व महत्त्वाचे आहे ज्यावर नियंत्रण ठेवण्यासाठी शासन प्रयत्न करतांना दिसते अशा काही प्रकाराचा थोडक्यात आढावा.

१) हवा प्रदूषण- पृथ्वीसभोवतालच्या वातावरणात हवेच्या घटकांचे मिश्रण आढळते वातावरणात प्रामुख्याने ऑक्स नायट्रोजन , कार्बन डायआक्साईड,पाण्याची वाफ, या महत्वाच्य बरोबरच हायट्रोजन ,ओझोन , नियॉन हेलीयम मिथेन , झेनॉन या मिश्रण आढळते .दिवसेंदिवस हवेतील हे प्रमाण बदलत आहे परिणाम सजीवसृष्टीवर होत आहे हवेचे प्रदुषण घडून येत आहे ानाचा विकास औदयोगीकीकरणाच्या विकास वाहणाची वाढती यातून वायूप्रदुषण मोठया प्रमाणात होत आहे.

२) जलप्रदुषण - सजीवाला आवश्यक असणारा पर्यावरण मुलभूत घटक म्हणजे पाणी होय.पृथ्वीवर सुमारे ७१% भाग हा पा व्यापलेला आहे एकूण पाण्यापैकी ९७% पाणी हे समुद्रात एक आहे.२.१% पाणी हे बर्फाच्या स्वरूपात बंदिस्त आहे ०.६२% पा मानवाच्या उपयोगात आहे पण यामध्ये पण मोठया प्रमाणात प्र घडून येत आहे पाण्यामध्ये निर्माण झालेल्या घातक जलप्रदुषक जलप्रदुषण घडून येते जलप्रदुषणाचे भुमिगत जलप्रदूषण भूपृष्टीय जलप्रदूषण असे दोन प्रकार पडतात. अनेक प्रकारची जमि खोलवर जावून पाण्यात मिसळतात त्यामुळे भुमिगत जलप्रदुषण जेव्हा भूपृष्ठीय पाण्यामध्ये ओदयोगीक सांडपाणी रासाय खते,घरगुती सांडपाणी ,तेलगळती ,जंतुनाशके, किरणोत्सर्गी प मिसळून जलप्रदुषण घडून येते .

३) ध्वनि प्रदूषण - मानवाच्या क्रिया प्रक्रिया आणि नैसर्गीक घ या दोन बाबीमुळे ध्वनीप्रदुषण घडून येते ध्वनीची तीव्रता ठराविक म

Studies in Indian Place Names
(UGC Care Journal)

ISSN: 2394-3114
Vol-40-Issue-22-February-2020

हुंडाप्रथा

प्रा. डॉ. बिरादार प्रतिभा रंगराव
समाजशास्त्र विभाग,
माऊली महाविद्यालय, वडाळा
ता.उ. सोलापूर जि. सोलापूर

प्रस्तावना:-

हुंडाप्रथा ही विवाहाशी संबंधीत असलेली सर्वात प्राचीन अशी परंपरा आहे. भारतात हुंडापध्दतीला प्रथेचे किंवा सामाजिक चालीरीतीचे स्वरुप प्राप्त झाले आहे. 13 व्या व 14 व्या शतकापासून हुंडयाची पध्दती समाजातील सर्व स्तरात सुरु झाली. प्राचीन काळामध्ये कन्यादान म्हणून विवाहाच्यावेळी वधूपित्याकडून भेटवस्तू दिल्या जात असे. मध्ययुगापर्यंत हुंडापध्दतीला विवाहसंबंधासाठीचा अवश्यक घटक म्हणून स्वरुप प्राप्त झाले होते ही प्रथा उच्चजातीतील समुहापुरतीच मर्यादित होते. मात्र वर्तमान काळामध्ये हुंडयाला अत्यंत महत्व आले असून हुंडा देणे-घेणे. प्रतिष्ठेचे समजले जावू लागले. 19 व्या शतकाच्या शेवटी व 20 व्या शतकाच्या सुरुवातीला हुंडापध्दती अतीप्रमाणात वाढली. भारतीय समाजातील हुंडयाची वधुमूल्याची प्रथा ही अमानुषतेचे टोक गाठणारी समस्या बनली आहे. NCRB च्या अहवालानुसार भारतात 1948 साली 7146 हुंडाबळीच्या घटणा घडल्या. 2008 मध्ये 8172, 2011 मध्ये 8331 घटना घडल्या. 2012 मध्ये हुंडाबळीचे 18333 गुन्हे नोंदविले गेले विवाह जमविताना व जमविल्यानंतर हुंडापध्दतीतून अनेक समस्या निर्माण होत आहे. हुंडापध्दतीचे सामाजिक दुष्परिणाम लक्षात घेवून संसदेने 1961 मध्ये हुंडाप्रतिबंधक कायदा मंजूर केला यामधील उणीवा लक्षात घेवून 1984 व नंतर 1986 मध्ये या कायदयात दुरुस्ती करण्यात आल्या.

***संशोधन पेपरचा उददेश :-**

प्रस्तुत संशोधन पेपर तयार करताना पुढील उददेश ठेवण्यात आले.

1) संबंधीत साहित्याचा आढावा घेणे.
2) हुंडयाचा अर्थ स्पष्ट करणे.
3) हुंडयाची कारणे, परिणाम व उपाय याचा आढावा घेणे.
4) अभ्यासानंतर निघालेले निष्कर्ष मांडणे.

***गृहितकृत्य :-**

1) हुंडा ही एक सामाजिक समस्या बनली आहे.
2) हुंडयाला व्यवसायीक स्वरुप मिळालेले आहे.

***तथ्य संकलन :-**

प्रस्तुत संशोधन पेपर तयार करताना दुय्यम तथ्यसंकलनाचा आधार घेण्यात आला त्यामध्ये ग्रंथ इंटरनेट वर्तमानपत्रे इ. चा आधार घेण्यात आला.

***हुंडयाचा अर्थ/व्याख्या :-**

Copyright © 2020 Authors